

Az alább következő népnyelvi szövegeket földrajzi sorrendben közöljük. Így következnek Békéstől északra a Tiszántúl, a Felvidék, a Dunántúl és Szlavónia magyar nyelvjárásaiból való szövegmutatványok.

N É P N Y E L V I A D A T O K.

BÉKÉSI NÉPNYELVI SZÖVEGMUTATVÁNY.

A szegény ember és az óriások.

*Hát éccēr vóút, hun nē vóút, az Óperencijás tengērēn is túl vóút, vóút ety szegíny embēr. Élszánta magát, hoty hoty fog meg-
ilni ezután. Akkor elmēnt ety faluba, bemēnt eggy asztalos mes-
tērhē. Kirt eggy darab dēszkát, hoty ráírhasa, hoty százat és
csapásra. Akkōr fēlkötötte a hátára. Elindúlt a kiráji lak jele.
Ahogy mēnt a kiráj háza viginél, a kiráj kinkönyököl és olvasta,
hoty százat és csapásra. Akkor a kiráj behítta, akkōr kérte tülle,
hoty micsoda embēr maga, hoty százat és csapásra. Ekkor el-
monta, hoty ű század bir és csapásra ütni. A kiráj asz monta,
hoty van neki ety kápōlnája, osz lakja asztat tizenkét ōrdög,
nem tuggya kivērni. Aszonta neki, hát ű ki fogja vērni, csak neki
háromheti üdōūt aggyō, hoty ű jelerōüssōgyōm, mērt lē vany
gyēngülve. Asz monta a kiráj: lēhet fijam, szívesēn adok ēnnēd
és innod. — Akkor oszt tētek az üdōük takaroson, tehát lētōütt
az üdōū, csak eggy nap vā hátra. Mēkhivatta a kiráj, hoty mi
kēl néki ott a maga vīdēlmire. Asz monta az embēr: át fēsīgēd
ety kārdot nekēm. Rēndbē van, aszonygya, de mēk hozzá a kārtho
viszēk ötven kila húst, két akōū bōrt, szinte oda a kápōlnába.
Mikor ez mēktōrtint, ējjōtt az este, jelentēttik, hoty kiszē vannak
a bōrāl mēg a hússāl. Akkor este osz kocsira űltette az embērt,
és ēlvitette a kápōlna élēbe. Bemēnt az embēr osztán a kápōlnába,
szíjjēlnízētt, osz nem látot sēnkit, fēlmēnt a katédrába. Lēült,
lēkucōrgott, hoty várja a tovābbit. Mājd éccēr űt az óura tizen-
eggyet, óurát adot neki a kiráj, ojat adott, ammejik űtött. A tizen-
eggyet ēlkoppantotta. Minygyár jōnnek nagy robājjal az ōrdögök.
Kezdenek futkosni össze-vissza, hoty idege szagot érzēnek. Mēk-
tanálták a húst és bōrt. Akkor asz monták egymásnak, hoty ez a
szag érzik. Akkor osz nē fitettek tovāp, hanem ēttek és ittak a húz-
búl és bōrbúl. Lassam beruktak. Akkor az embēr hālgatōuddzot,
mērt mindig lassabban és lassabban vóútak. Ahogy osztán el-
csēndēsēttek, az embēr lassō lēballagott a katédrárúl. Akkōr
szípēn kihúsza a kārgyát, minnek egymásutá lēvákta a fejēket*

a törzsrül, élvákta a nyakát. Akkor osz visszamént a katédrába ; még akkōr nē virat mēg. Ot várta a rēggelt a katéarába, nem mērt azir lējönni. Osztán eccēr hājja, hogy dūbögnék az ājtóunn, mērt az ājtóut az ōrdögög behúszták magok után, a kápōlna-ājtóut. Hát jött a kiráj kocsissa kocsival, és beült a hintóuba és vitte a kiráji lakra.

Akkor osz kērdi a kiráj, hoty hogy állunk szēginy embēr. Akkōr monta el az esetēt. Aszonta, tizenkettē vóutak, mind a tizenkettőüinek hullaszagok van, élvákta a nyakát a törstül. Akkor osz aszonta a kiráj : vam még nekēm egy váram, három óurijás foglalla ēl. Még asztat kéne kivērni, av vóuna a kiváságōm. Lēhet fēsīgēd, de nekēm, én ugyan kifárattam az ijjēl, mēk három hét pihenőü kell. Mēgadō fijam, aszonygya, a pihenőüt, három hetet. Na osz tōütt az üdōü lassan. Mājd eccēr az utóulsóu napot elirtik, kūd a kiráj ēggy embert, hogy mēnnye jēl. Mi hát a kivásága, mērt hóunap mām mēnni kell. Hát bemēnt a kirájho, asz monta, mi a kirēlmēd a magad vidēlmire, mi szērszám kēl nekēd. Aszonygya osz vēgyēn nekēm egy budlibicskát, egyép szērszám nem kell. Mēg is vettē a kiráj a kiváságát. Akkor oz befogatott a kiráj, élvitette a várkapuho. Odairtek a várkapuho. A kiráj kocsissa ēlmēnt haza, ū pedig rugdosta a vár kapuját. A nagy rugdosásra kijött az óurijás. Kērtē az embertül, hogy mit akar. Erez be, mēr mos má szit akarok nízni, de erēz be, mēr betöröm a kaput. Nahát osz ū kinyitotta. Beeresztette ; a kapu tövinél minygyár mēglátott ēty kis fjszket, hát ēty kis pacsírta vóut a fjszēgbe. Asz hirtelem mēkfokta, zebre dukta. Akkor asz monta az óurijás, nem eresztelek, mit akārsz, mēk kell elēb mīrkōüznün nekünk. Szóuvāl hogy mīrkōüzzün mēg, kērtē az embēr. Ammēkōün nagyobbad bír kijátani. Hát aszonygya, kijács tē elēp te óurijás. Kijátott ojat az óurijás, hogy a fáknak a gājjai tōredēszték lē a hangjátül. Akkōr mikor ez mēgvóut, hát mos mán aszonygya az óurijás, tē jössz. Hát az ēlmēnt ēty fjszfabokōrho. Mit akārsz, aszonygya az óurijás, de mán akkōr tekērtē a gúst. Én evel a fejemet össze akarom kötni, mērt ojat akarok kijátani, hogy a tē fejed is szijjēlhasad. Akkōr beszalatt az óurijás a többieknek mondani a hirt, hogy mījen embēr van itt. — Kiszalatt egy másik óurijás. Mit akārsz, aszonygya. Aszt akarom, hogy innem pakōjzatok. — Elēb mām mēgmīrkōüznünk, addig innen nem pakolunk. Hogy ? aszonygya. — Hát úgy aszonygya, it van ez a buzgány, esz fēlhajitom a levēgōübe, ēggy óuráig mēgy fēlfelē, ēggy óuráig jō lēfelē, osz elēbetártom a lábomat, osz kettēhājlik (— ū mēk csak mozgatni sē tutta a buzgánt, nemhogy fēlemēlni). Fēlhajította a buzgánt, ēggy óuráig mēnt a fēl, ēggy óuráig jōt lē, osz kettēhājlott a buzgány a lába élinn. Akkor aszonygya, na mos mán tē jössz. Az embēr lēhājlott a buzgányír, alik tutta mozgatni, de mozgatás közbe fēleresztette a pacsírtát. Micsoda az, ammit eleresztettél ? Az aszonygya : az ēcsēm. Kūdōm, aszonygya, az ēgbe, mērt a bātým az ēgbe kovács, hogy van-i vasra szüksige.

Akkor félkapta az óurijás a buzgánt, hogy ű asz nem aggya. Beszalatt a várba, oszt aszonygya a társainak, hogy micsoda embër van itt. Èn ennek — a hãrmadik — nem adok hitèlt. — Mëgyëk kifelé — kérdi a szëginy embërt: mit akarsz? Pakõjratok ki! Az nem úgy vã, hoty pakõjju ki, elëb mëgmirkõüzzünk. Hát osz hogy mirkõüzzün még? — kérdi a szëginy embër. Hát úgy mirkõüzzün mëk, hogy akki nagyobbat tut szãrni, azé a hatalom. Nahát szãrjál tã elëbb — az óurijásnak. Az oszt lëõutta a nadrãgot, gyüri a gatyát is lëfelé. Na osz nyomja is a ganét kifelé. Hát ű annyira nyomta a ganét kifelé, hogy átfokta az útat, a lába köszt në fért még a szãr, biztosan nem ëgy litër paszujt ëvét mëg. Aszonygya: na mos mán tã jössz, nincsen több, aszonygya az óurijás. Ez mëk sëmmi, aszonygya. Odamënt ëty fáho, kezdi nyezsdelni. Mit akãrsz, aszonygya: esz kivãgom, oszt annak a tetejibe mëgyëk, mërt ën annyit szarok, hogy úszõl hazáig benne. Jaj Istenem, asz ne tëdd — mër fillt, hogy belefúlad — hanem gyere be. Bemënt a szëginy embër oszt utánna, mind a három összetette a kezit, kõnyörök, hocs csak az ëletibe ne gázõjjon. Nem bántalak, aggyatok ënnëm és innom. Attak neki kükënyeret, fakést. Aszonygya: ez nekëm nem kell, nem ijennel ilëk ën. Akkõr hoztak osz kënyeret mëk szalonnát. Hát mos mãm pakõjratok, mërt jóulaktam — a szëginy ember. Akkõr osztán ëlkütte az óurijásokat. Èlmëntek kõnyörõgve. Még akkõr në virat mëg. Hát mëg-viratt osztán ëccër, jött a kiráj kocsissa a kocsivãl. Kiját, hû vaty szëginy embër — a kocsis kiját, szóull a szëginy embër: it vagyok — a szëginy embër. Hãjdzs be! Behãjtott a kocsis. Na aszonygya: van-i kedvet szijjëlnozni? Van, aszonygya. Bemënt a kocsis is. Szijjëlnoztek, akkõr kiindúlt mindakettõj a kocsiho. Fëlültek, ëroboktak haza a kiráji lakra. Akkor asz kérdi a kiráj, hoty hogy mënt vigbe a munka. Ère a: kõnyörõgve lávosztak el a góulijátok. — Na ha ez így vã fijam, mi a kirisëd ezir a tëttdir? Asz, hoty fësigëd míg ilëk, kikosztojjon ëngëmet. Rëndbe vã fijam. Akkor oszt a kiráj ëlkütte az adjutãnossait a várba, hogy mëg-gyõõzõjgygõ, hogy úgy van-i, ahogy monta a szëginy embër. Bátrã járhattak-këlhettek a várba mindëm bántõudás nélkül. — A kiráj osz mëgatta a kivásãját. Ha mëg nem atta võuna, az ëm mesëm is tovãp tãrtõt võuna.

Elmondta Csapó János 74 é. fm., Békés, 1938

Debrecen.

Végh József.

SÁRRÉTI NÉPNYELVI SZÖVEGEK.

Visszaemlékezések a régi gazdálkodásra, agarászatra, halászatra.

Abba az időjibe (1863-ban), mikör learattak, hát az összes kereszteket elvitte a vihár, útyhogy az összes öregemberek a mi óulungba tüzéltek. De azír nē vóút hatvāháromba szúk esztendőj. azír, hogy még marat hatvankettőürül. De hatvannigynek osztá, az újat míg elírtik, akkör vóút a nehiz esztendőj. Útyhogy elindúttak vándorolni szekérél, úty kérdésztík egymást : „Mēre vóútál, pājtas, hunnat hozstad, amit vettél?”

Útyhogy az innet valóuk, konyárijak Sziplakról¹ hoztak búzát. Szekérél, mērt nē vóút vonat, még az ény gyērmekkoromba jis, Debrecembe ha bementünk, ot láltun vonatot.

Még abba az időjibe meg luvál nyomtattak, meg szűrűn a lapáttál szóúrták, akinék elébb ot vóút a lapáttya, a szóúrt, meg a szárazmalomba kajszóltak.² Mégis szeb világ vóút, pedig nehiz időjök vóúttak.

Ha lejaratták szállóval a búzát, akkör kivibe kötösztík, akkor osztánn így az udvaronn ig? szípen jēlseprettík, lovat vezettek rá, oszt ot karisztóltunk.³ Ém mek csak mindíg ot rimánkottam, ereszenek rá, de csak nem hattak, a vizet kellett vinni. Akkor asztat mek kellett fōrdítni háromszōr, villávāl jēlrázni, hogy ot maraggyík a szem a fōüdü. Körülkarimászták, kihánták rulla a szálmát. Akkör van az a rígi őffogú vazsgerebje, avāl kigerebjēlni ja gaszt a búzárúl, a lehúsztá a naggyát. Akkor összetosztótták csomóúra, a szűrűnek a ety sárkába, a szekere ponyvát tettek, kivittík a kert alá, várták, hoty jú a szél, osz falapáttál góúrátták⁴ az Isten áldássát.

Ott is szűrű vóút nyesve, oszt azonn is szípenn ēltrendesztík ; az ērülvalóú (emberek) az ērüsű faluvígē, a másíkfelőüllí a túsóú faluvígē. Még akkör nagyob vóút Konyár, nagyob vóúd Derecskénél is. Még mikör Rákóúci jít vóút, nagyob vóút Konyár. Ezērhétszáz hámba is, Istenem, de vóút Konyáron, a konyárdiakat, úgy monta, megdícsírte.

De mán osztán a hetvenes évegbe annyibұл könnyebedet meg, hogy mán akkör szóúróúrosta vóút, nem kellett lapáttál szóúrní. Abba az időúszagba a fōüdübirtokos osztájnak minnek lova vóút. A mārhas embēr süvegēlte a lovas embērt : csak nyomtazsd el az ém búzámat ! Mos meg mán a mārhas embēr nagyobb úr, mint a lovas.

K u r u c n é : Teccik tudni, abba az időjibe é já vóútam. Osz nekem is jēl kellett venni az ostórt, oszt hājtaní ja lovat. Ety

¹ Berettyószéplék, Bihar vm.

² Körben forog.

³ Ide-oda jár, mászkál.

⁴ Szór, dobál.

kosár búzát attak, oszt azír hajtottam. Ém meg má rittam, hogy vegyik el tüllem az ostórt, mēr mán én nem hajtóm.

Kuruc: De csak nē vettik, uggyi, hajtani kellett?

Attúl kezve, mitül kezve mekkesztik a hōrdást, két óurára haza kellett jōnni. Ha ja fijatāl elalutt, osz kísőü jōtt, kitették a kapufélre a lámpást. Avāl csűfölták, hogy nem köüt fel idejire. A mek csak leütötte, mēr hát szigyēlte, mi. Naty húzavona vōút. Ém még azóuta se ālszok meg ety hājnal se, megyek pedig este rádijōzni mi.

Mōst félkél, frōstökkōr mety ki ja mezőüre, de abb' az üdőübe úgy mentek ki má hājnalba. A tengerit úgy vetették, kézzel, nehéz vōút asz kapálnī. Ha abba az időübe valakinek szász keresztye vōút, mām mindenki gazdajembēr vōút, meg mēk hārmadévi búzája jis vōút a maktárba.

*

Abba az időübe mēk szabat halászat, vadászat, agarászat vōút, még nekem is agaram vōút. Eccēr csak jōn ez a Mándēl Mārci, a bírta vōút eszt a nagy bírtokot, monygya idesapámnak: „Kuruc pácsi, aszonygya, hōty a mi lējje ki, ēre meg amāra, esz asz én naty akārom, esz a naty tedd-ide, tedd-oda kutya, e mek nē fokja ja nyúlat!”

Ez a Mándēl Mārci meg úgy agarászott, hōty felült a lúra, avāl cīlba jōkta (a nyúlat), oszt úzsgyé utānna, osz mikōr mán közel írtek, a karikássāl ēlesapta ja nyúlat. Mērt a kutýája uggyam meg nē fokta, csak ot szaladgált neki ja lába kōszt, nem tudott odakapni neki (a nyúlnak).

„Jōy vam, monta jidesapám, akkor ém megyek, de hōgy?”

Fēlnyērgēttetel neki Mārci egy lovat, oszt avāl neki! Jōtt is a nyúl, ez a Mārci meg utānna! A lova addik futott, amik csak az agár, a meg futott a nyúl utām, mēr nem bírta mekjogni. A lú osztá vitte Mārcit neki ety kōuróukúpna,¹ a mek csak nízet, mēr nem tutta mekjogni ja lovat, a kutya meg a lú egygūt szalattak.

„Nem úgy a, monta idesapám, nem úgy agarászunk!”

Ha leszerēltek a lúrúl, elindúltak a határba gyalok, puskávāl, kettem, meg a két agár. Monygya jidesapám Mārcinak, hōgy: „Erezd el az agarat, nizzük, mi csinál az agarad a nyúllāl?”

Eleresztette, osztán ot szaladgált a lába kōszt (a nyúl az agárnak), nem tutta mekjogni, nē vōút kapása.²

Aszonygya jidesapám: „Nincs kapása az agaradnak!”

Akkor asz monygya Mārci: „Kuruc pácsi, eressze mán el az akarát!”

Az agarat eleresztette, osztán a félbuktatta az ú agara előüll (a nyúlat), osz lenyomta, két ölet félvákta,³ ojā jōy agár vōút. Mikōr meglátta Mārci eszt az agarat, hōgy ot megnyomta:

¹ A levágott tengerikóró kévéi kúpba voltak rakva a tengeriföldön.

² Vadász kifejezés: nem tudta elkapni a nyúlat.

³ Feldob.

„Hínyye, mi p... sza mek eszt asz akarát ! Kuruc pácsi, aggya nekem eszt asz akarát !“

„Nem athatom, mer a fijamé.“

Én kaptā vóút még a rektoromtól.¹ Reggél kimentē velle, félbukkant egy nyúl, odaszalatt, megnyomta. A nyúl csak monta : más, más !²

„Hínyye, fen' egyem mek, te vóútál — mondok — nem más !“
Arā világ vóút.

Még akkor oszt apámék elfogattak három nyúlat az agárrál, de akkor oszt aszonta jidesapám :

„Nem lehet, hé ! Eliğ vóút, Mārci, ērugja ja kōrmít !“

Na, amikor ētköszöntek, aszonta Mārci : „Bemegyek aho a köjōkhō, megveszem az agarát.“ Még akkor ezek a Māndelék nagyon gazdagok vóútak : rudaszba vóút a pizōk. Aszonták, a csizmába, a lába alat vóút a bankōunyomōú, mindē lipisenn a nyomta a pizst. Be jis jōtt osztám minálluη Mārci, aszonta : „Na te köjōk, hogy adod nékem az agarat ?“ Aszonygya : „Gyere, osztán amijen két örūt választōl, a vezérōrūmet neked adom.“ Ém meg aszontam neki, ha jaz összes nyáját nekem aggya, akkōr se adom az agarat. Abb' az üdōügbe úgy örültem neki, ha a szerkenn a nyúlat megláttam, szóúllottam neki : „Héjja, Lóúra, amott a nyúl, ni !“ Úty szalattam én is, mint az agár.

*

Szabat halászat vóút abba az üdōübe. Van ez a emelihálóú még ma jis. Avül halásztak ott a hidnál. Meg azutá jōit ez a húzóú-hálóú, úgy monygyák, ot kötöttik előüsszōr a mi házuηnál. Osz ha kötöttik, hát jōit ez a Vaskabaji, oszt aszonygya : „Gyērték hé, ott a sok hāl !“ Kimentek, de bijon nem tutták vōun kihúzni, ety szekērēl vóút ott, annyi vóút. A vizet még akkōr nem szabájoszták, oszt amikōr megnōüft ez a fojóú, minden ājjat elōntōtt. It lenn, a jalu alat halásztunk. Két anyaliket vāktunk ot lenn a Búzás-tōun, osztán beleeresztettük a húszōles hālōút, egyik rúdat a más utánn alányomtuk, a másikom mek kihúsztuk, osz két szekēr hāl jōt ki. Vittüg Debrecembe, de mám Mikepírcsenn az egyyiket megvettik. Jōhetett a szekēr üressē hazafele.

Akkor ezek a halász, vadász, madarász emberek — még akkōr sok vóút ijēfājta, oajā vóút ez a Vaskabaji is — jōttek, szo szóúllottak, ahū hālōú vóút, mim mám minállunk is. Ez is hogy meglátta a halat, — mēr mind asz kutatták-járták, hūm mi vā — hāl meglátta a rengetek halat, mēr ahun a sok hāl vā, félnyājja a jeget. Úgy mentek osz ki.

Elmondta Kuruc Imre 79 é. fm. és felesége : Kuruc Imréné Kis Eszter 74 é., ht. Konyár, Bihar vm. 1941.

¹ Református kántortanító, igazgatótanító.

² Hangutánzó szó.

Kotlók, csirkék.

Panaszkodunk, hogy nincsen koraji kotlóunk. Asz monygya egy jó ismerőüsünk : „Kicsi az őrvassága !“ Ha mán tőjt a tyúkja, hát aggyunk — aszonygya — neki őjjan tengerit, amit kenyír alá tesznek, mikor a kenyírt kiveszik a kemencébül. Asztat megítetni vele, a tyúk megbetekszik, oszt élkotlik. Mőrsóukát ítetnek meg vele, akkor is élkotlik.

Ha el akārják vērni, megmártyák a kútnál vízbe, meg megverik, kikötik, oszt akkor elhaggya a züllist, meg nem kotlik.

Bevārjuk a szemit, amejik, veszünk alá csirkét, osz nem fogaggya el.

Kappant szokás megriszegíteni pájinkába mártot kenyírrél. De kotlóuba is teszünk.

Ha a kotlóu vertyog, akkōr harakszik, mēr nem szereti, hogy a tojásō vā ; vertyog, mek csíp.

A tojást pár nappāl kelis előüt mek szokták lanygyos vízbe mosogatni, hogy gyengéb legyik a hája, könnyeben kikélhessik.

A kotlóujjegyezis? A kotlóut egyépkippen nem tudom megjegyezni, csak elvágom a fārkát, vagy a szárnyát, hogy ez az én kotlóum.

*

A kicsírke, ha kiköüttek, megjegyezzük ; elvāgjuk vagy a sārkat, vagy a kōrmít. Ez a jegyezis. Hamuba vaty kōrpābo mártjuk, hogy a vire el ne fōjjik.

Ēlsőü héten nem ijen tengeridarát aduη neki, hanem köleskását. Jó erőüs tülle. Szokták neki a túróut is adni. Asz kīsőübb is aggyák.

A kicsírkét elsőübbet is melek kendőübe tesszük, sudba. Ott űk mekszāradnak.

Ha ja csírke tetves, az ājjāra, ahū hāl, oda hamut hintünk, előüsszōr az annyāt petrōuvāl, petrōusvīzzel vaty hagymāzszsírrāl mekkenik. Szokás sōus téfjellēl is kenni. Ha ettūl nem mūlik el, a kicsiket is mekkenni, de csakis nappāra, mēr ha iccakāra kenyenyük meg, beriszegūlnek a kicsírkék, osz megdōgōlnek.

Szokott a kicsírke elgēmberedni. Asz mek pájinkāvāl, vagy ecettē mekkennyük neki, mēr aszonygyák, akkōr kōszvīnyes a lába.

Mikōr mā szíp ölöüire írnek, a szíp jércéji mekhaggyuk tyúknak, a kokassājit, a szípit magnak, a fōbbit kiheríjjük kappannak. A kappā fēl lehet hasznāni csírkenevelisre, meg leölisre.

Elmondta özv. Katona Sándorné Horváth Erzsébet 57 é. háztartásbeli, Konyár, Bihar vm. 1936.

Debrecen.

Bakó Elemér.

DEBRECENI NÉPNYELVI SZÖVEGMUTATVÁNY.

Emlékezés a régi tímárcéhre.

A cérentszérnek többek közt egyik elengethetlő szabája a vóut, hogy minden évbe Viszkereszt napján tartották a cégyűlist, ami a maji közgyűlist hējjettesítette. Erre a cégyűlisre nem hívogattak külő, hanem a cémentértül kiinduló tábla továbbításával értesítettik egymást. Ez a tábla egyik mestértül a másikho járt, ezē jelesztik az időpontot, miszerint a gyűlis mindig reggél nyóc órakör kezdődött. Mivél még abba az időibe gyűlistērmük nē vót, de hogy mégis az ég alat pusztán ne legyenek, a gyűlist ety padlástalan nagy üress ipüledbe, az árulószimbe tartották meg, ahū juhász-bundágba, meg jól kibélélt esizsmágba gyűltek össze. Mivel a cérentszér szabájai szerint a gyűlist mindig nagyom pontosan kesztik meg, aki a nyócórás harankszótül csak ety pērcet kísett, azonnāl felírták. Eszt úgy vīgesztik, hogy a céelőjjárónak, akit szógáló mestérnek neveszték, jēl kellett jegyezni az ēlkisetteket, osztán a néfsörbül a cémentēr pizbelileg megbīrságolta a kiső jōvőket. Hosszū idejik tartott a gyűlis, mēr az előjjáróság nemesak az ēlmült évrül adot számot, hanem az eggyes tagoknak a sérēlmītpanasszát is mekhālgatták és elintésztik jó móddāl. Meg ótán a cébe újonnam beállō fiatāl remekelő leginyek remegdarabjainak a bemutatása, ēlbīrálása is sok időt vett igénybe. Mēr hát nagyō szigorúam bírálták el a remekműveket. Ha nem felēlt meg valamēk remegdarab, bijō rövidesen odamonta a cémaster az illetőnek, hogy „mennyen kend őcsēm mēk haza, osztán tanújja meg a mestērsīgīt jobban, kīszīccsem másikat!“ Előfördült, hoty kéccēr-háromszor is visszaatták a remeket, míg tōkīletesen mekfelelőt nem adot be. A tímárinas az inasi esztendők után eggy évik köteles vót Debrecembem, mint segéd dógozni (novicijus leginy). Ótán a város pecséttyīvel ēllátot vándōrkönyvet szereszte meg. Ebbe a vándōrkönybe mindenūt beleírták, hoty hōl dógozott, mījen eredmīnyēl és visēlkedissēl. Ez a vándōrlási idő három esztendōnél keveseb nem lehetett, osztán ezalal legaláb három kiráji vározsba dógozni kellett. Továb marathatot akármennyīvél, de ha valaki három évre pontosā jōt meg, bijōn a cémaster űr odavákta a szót: „Tán a város alat hālgatta kend, őcsēm, a harankszót?“

Hej, jó vóna, ha a cészokásokat rīzbe még ma is fentārtanák, mer akkor a rend, a tisztelet az idősebbek iránt jobban meg vót, mint ma.

A cérentszér mekszüntetise sok kontárnak módot nyūtott ārra, hoty csak bītorōlta, de meg nem tanūlla a mestērsīgīt. Így letteg zsidōgbül is iparosok, akik nem dógosztak eggy órát sem a mestērsīgen, hanem űzletvezető címīn fogattak fel ety szakembērt (keres-tény tímárt), aki vezette annak az űjdősült iparosnak az űzemīt. Debrecembe ugyan a cérentszer idejīn zsidō, sőt rómaji katólikus se vót a tímár cében és más vározsbul valók is csak

magassab belépési díjakkal juthattag be. A tímár cé nagyom büszke vól a maga mestérsígre. Mēr hisz valóság is a, hogy egyik leg-erősebb társulat vót létszámba is, vagyomba is. Hijába vótak a tímárok meg a csizmadiják egymásra ütélva, mékse szívléltik egymást. A tímárok mindig élválták a kijáró tiszteletet, mer a tímár mestérsígnak nem lehet kontárja. Még a báljaigban is nagyom megválogatták, hogy a tímárokon kívül kiket tisztélnak meg a mekhívóvāl. Az ifjúság tártotta ugyan a bált, de mindig a cé előjjáróinak tuttvávāl, beleeggyezisívél. A bálók árra szógáltak, hogy baráccságos, egymást megértő szórakozásbā részesiccsik a cé tagjait. A tímárlegínyek rendezték a bált, akik mán októbērben, novemberbē szērveszkedni kesztek a bál mektartása ügyiben. Mer a bál naty-szabású vót a rigi világba. A bált január második felibe két este tártották. Mindik szerdám, mek csütörtökō. Ez a város legelōkelōb szalodájának a tánctērmiben, a rigi Fehír Lú-ban fōjt le, mēj a maji Megyehász hējin állott. A bált megelőzőleg kiválasztottak mindik kéd derik, ügyes fíjatalembērt, akiket táncmestereknek nevesztek. Ezek etyfōrmán ezüszdgombos magyār ruhába öltözve ezüssārkanutyús csizmában járták fel a cé tagjait és mindazokat, akiket méltónak találtak a város közōsígibūl, hogy megjelenisük-kēl, meg díszes mekhívójukkal előb szóbelileg, otán a mekhívó át-nyútásával a bálba való részvételre fēlkirjenek, mekhíjjanak. A bál rendezōsígibe vótag gazdák: öreg-gazdák, kizsgazdák. Ezek az előkiszūleteket mindig az atyamestēr házánál tártották. Az öreggazdák bevásárōlták a szüksíges dōgokat, mivēl vacsorávāl vendígēltek meg mindenkit. A vacsorát a kizsgazdák kivārott, szípē hímezelt sejemkōtínyben szógáltak fēl. Ezenkívūl vótak még szógáló legínyek, akik az italokat szógáltak fēl. Maguk közzūl választották a ruhagazdákat is. A bor és sōr kiadásánál pedig vód bor- és sōrgazda. Vacsorára pūjkát, kappant, sonkát altak ugōrkávāl, céklávāl, mek hófehír kenyeret, nem ojat mint mámma. A bál este hét órakōr kezdōdött. A tánc terem közepire bevonūll a rendezōsíg, kōrbeállott és a zenekar éljácotta a Rákóciindulót. Akkor a két táncmester a terem közepin egymással szembe felállt és a zenekar rákeszte a magyār szōllót, éljácotta ety szakasszát, amire a táncmesterek a magyār vēr-bunkost táncōlták él. Akkōr mekkezdōdött az ēlsō oszlótánc. Elōsszōr csak az asszonyokat hitták fel a táncmesterek, mékpedig sōrba: elēbb a cé mestērnét, másod-mestērnét, pēsztárnoknét, jeddzōnét és utánna az asszonyokat egy-ety hozzáillō tímármestērhez kézrealták. Otán kezdōdött a másík strōfa. A táncmesterek újra felálltak, táncōltak és jōtt a másík oszlótánc a jányokkāl, akiket ety-két fōrdulō utā hozzáillō fíjatal-embēr kezire altak, úgyhogy mindenkit néfszerint szōllíoltak a táncosnōjihe. Ekkor a hārmadik strōfára járták el a táncot a tánc-mesterek, mājđ tapsāl kikijátották, hōly szabad a tánc! Akkor osztám mindenki kedve szerin táncōlhatott. Csárdást, kōrmagyárt, francijanígyest meg magyār keringōt táncōltak. Ífélkōr vagy másfél-óra vacsoraszūnet vót, otám megín tánc reggelig, közbe narancsal,

almávál kínálták az asszonyokat, akik fűkötőbe jöttek a bálsoknak vót sejemruhája, különösen a módosabbaknak. Na përsze, a jányokat is kínálgatták gyümöcsfélivél. Reggél hazamentek a bálbúl, s még aznap este elürül kesztik az egísszet, s a jányok osztóláncánál a táncmesterek lektöbször ojanokat szólítottak fél, akik rövidesé felesigül is vették a kézre adot virákszált.

Elmondta Ormós Gábor 81 é. tímármester,
Debrecen, Vigkedvü Mihály u. 34 sz. 1941.

Debrecen.

Pető József.

HAJDÚNÁSI NÉPNYELVI SZÖVEGEK.

Az ajándék.

Két öreg bácsi kint vóút a Ritē, váktak nádat, és ebít közbe, mikör mekfőütt a kécceres kása, leültek ebidēlni. Odaált elébek egy nagy iszonyú zöüd bíka, osz szinte tátogott a szájávál, mintha kirt vóyna enni. Hát osztán nagyapám asz monta, hogy ű ad neki ety kanál kását. A másik embēr pedig asz monta: „Ne agy neki, mērt felállok oszt agyonnütöm.“ De nagyapám asz monta: „Csak én adok neki.“ Osz odalökött egy naty kanál kását és még egy másik kanál kását is odalökött és két naty kanál kásád beett. És mājđ üdöü eltéltivel ēlment a nagyapá vásárra Miskócyra. Bement ott ety fogadóuba, kirt ennivalóút és mikör fizetet vóyna, nē fogatták el a piszt, söüt megajándíkoszták pizzel, ety szíp naty kövér asszony. S nem akārta nagyapám ēlfogadni, hogy mir van ez, mikor ű soha nem járt ott. És asz monta, hogy jut-i eszibe, mikor a Ritenn egy nagy bikanak enni adott. Hát osztám monta: „Igenis jut.“ „Hát oszt é vóútam az, öreg bácsi és avval az íletemet mentette meg, ém magának köszöhetem az íletemet.“ És asz kérdészte, hát az a másig bácsi it van-i, aki velle vóút. Monta, hogy nincs. Na akkor asz monygya: „Mājđ annak is küdeni fogok eggy ajándíkot, hogy aggya átal annak a másik embērneg, de csak sajátkezüleg. De valaki feleszélte, hogy ne vegye magára, hanem lökjik rá ety kutyára a ruhát, és a kutyá langot lökött, amir agyonn akārta ütni a bikanát. Bisztosan csak annyí az értélme. Na ennyibül ált.

Reszegi Lászlóné 70 é. fm. Hajdúnánás, 1941.

Az utolsó vívás.

Esztet is szeginy ídesanyámtúl hállottam, hoty kint a mezöüsigbe vóút. Akkör mek tengeritörni vóútak, törtik a tengerit. És vóút annak a gazdának ety cseléggye, ety fijatal embēr s leültek szalonnasütni fröstökre és a fijatal embēr nem akārta enni, csak

rettenetes szomorúkat s kérdésztik tülle az emberek, mir vagy oja szomorú, hát egyél, mér dóugozni kél. De a fiju nem akárt nyilatkozni, mir oja szomorú, mér asz monta, útyse tudnak rájta segíteni. De addik faggatták, hogy mégis monta, hogy : „Minggyá jön nekem az ellésigem. Májd jön egy bärna félleg és mikor az ideir, lez belöülle egy naty füstözs bika. Ém pedig leszek egy naty szöüke bika. És nekünk mek kell együt vívni és amék így gyöüz, legyüri a másikat.“ Hát asz mongyya : „Nekem is ez lessz az utóulsóu vívásom és filek, hogy most elpusztúlok, mér az erőüssebb, mint én.“ Hát osztán addik kérdésztik az emberek, hogy nem tudnának-i segíteni. Hát oszt a monta, hoty tudnág, de csak annak a fekete bikának az elsöü körmit üssik a gagucs hátújjáväl, de egyebüt ne üssik, se ütet valahogy meg ne üssik.

És mikorra el lett a beszid vígezve, ott is lett a füstözs bika. A fiju felält és az is let röktönn egy bika. És asztán összedültek és egymázs bírkoszták. Az emberek csak meretten nisztk, hogy mit tegyenek, elgázöjja úked, de azir sikerült a körmit ütni. És eccer a szöüke bika mekseggeltette a bärnát és akkor eltünt. Nem is látták az emberek, hova lettek, csak egyik a másik utá szalatt. És az emberek még el sem írkesztik vígezni a fröstököt, csak álmílkottak, na még íjet nem láttak. Akkorra ot lett a fiju és kérdésztik, meddig zavarta a másikat, s asz felélte a fiju : „Csak a grájnicig.“ Hát akkor osztán ot hatta ú, visszajött. Az emberek osz csak csudálkosztak rájta, ú meg rettenetes köszönte a szívésségeket, mér mozs biztos elpusztúlt vóuna, ha nem let vóuna a segítcsig.

Reszegi Lászlóné 70 é. fm. Hajdúnánás, 1941.

Dávid.

Egy embärnek vóut annyi gyärmeke, mint a rostánn a juk, még egyél több is. Hát ety szeginy embär vóut ez is. És a szeginy embärt elkvánták katonának, háborúba. Sok-sok idejig odavóud, de a családgyárül nem tudot semmit. Eccer osztám mekszabadúlt katonáéktül, gyöt hazafele. De eccer egy nagy vízshe írt, és azon nem tudot keresztülmenni. Mindenkinek fizetet vóuna, hogy vigyik keresztül, de senki se vállälkozott. Eccer odaugrott ety sánta embär ; hát ety sánta ördög ! És asz monta : „Te szeginy ember, én átälviszlek, ha nekem adod aszt, amit én kérdezek tülled és nem tudot felírni, aszt ad nekem.“ Hát a szeginy embär gondölkozott, hogy mit hagyott odahaza. Mindent feliratott, amit csag gondölt a házánál. „Na szeginy ember, én átälviszleg, de amit én kírtem, osz nem íratat fel, aszt nekem adod.“ A szeginy ember asz felélte : „Igen.“ Hát oszt által is vitte az ördök, haza is ment az embär. S asz monta, hogy mäj hóunap írte megyek az ígíretír. De mikor az embär hazament, szíjjelnízett a családgya köszt, hát látott egy gyönyörü szíp kis fíjút s asz kérdészte a felesígítül : „Ki ez a szíb gyärmekek ?“ Hát osz monta az asszony : „A mi kis fíjünk, az időü

alat születet, mik te odavóutál.“ De az ember elfelējkezel, hogy állapotosom maratt a felesége. Hát az embēr nagyonn ęlszomorodott, akārmid beszıltek, nagyō szomorú vóut, a fél szeme mindig ríd, de a másik mindig nevetett. Hát oszt asz kérdészte túlle a felesége, hogy mir ojā szomorú. Hát oszt akkor ęlmonta az embēr, hoty hogy járt az őrdōggēl. „Jāj akkōr mitívōük legyünk — tuspánkottak rájta, mērt — ezír a gyērmekír hóunap írte jön az őrdōg.“ Hát az asszony asz monta az urának : „Ne búsúj, mājđ ęlbánunk velle. Mājđ keresünk egyy ijeny gyērmeket, min Dávid, oszt mājđ aszt aggyuk oda az őrdōgnek.“ ęs a gyērmek ety csūrhęzs bōjtár vóut. Asztat kerestek ęs mikor az őrdōg odajött ęs szóylod : „Dávit fijam gyere“ — kiment ęs asz kapta a hátára, osz szalat velle. Mikor odairt, ahova ű akārta vinni, asz kérdészte túlle : „Mit látōl, Dávit fijam?“ A gyērmek asz felellte : „Eget, főüdet, meg a sok malacot, hisz mindig itt őürisztē világiletembe a csūrhét.“ Akkor az őrdōg ęlhajntotta : „Eriggy, ęt vōuna meg a fene, te nem az ę fijā vagy.“ Ment rōktō, hogy megy Dávidír. Akkōrra meg egy bōrnyúcsōrdás fijút vetek, asztat vette a hátára. Attúl is kérdészte : „Mit látōl Dávit fijam?“ Az is asz felellte : „Eget, főüdet, meg a sog bōrnyút, hisz mindig itt őürisztem a sog bōrnyúcsōrdát.“ Mán ekkor osz nagyō haragudott az őrdōgnek a felesége, monta : „Vim būdōs, ne mennyél Dávidír, ebből nem lesz jóy, többet tudnak, min te.“ ęs hārmaccor is csak írte men Dávidír. De mán akkōr nem tutták kicserélni, muszāj vóut a gyērmeknek az őrdōk hátára űlni. Hát osztám mikor odairt ārra a mezőüstgre, megint kérte túlle, hogy mit látōl Dávit fijam? „Eget, főüdet, meg a főüđ alatt ety kis jukat.“ ęrre asz monta : „Te vagy az ę fijam, eriggyél abba a kis jugba.“ ęs mikōr bementek a kis jugba, gyönyörű palota vóut, sūtōttek, főüszték, terített asztāl vóut. Dávidot mektraktáltág, de az asztālnál űtt az őrdōgnek ety szíp jánya, Mārcibēllának hiták. De a kéd gyērmek abba a pillanadba egymázsba szeretett. ęs az öreg asszony minygyán észrevette, hogy a kéd gyērmek szerelmes egymázsba s figyelmesztette az urát, hogy Dávidot távoliccsa el a hásztúl, minek vitte oda.

El akārtag Dávidot pusztítani, ojan dōugokat követeltek túlle, ami lehetelłęsig vóut. Asz követelłtik túlle, hogy a lábonnállōy búzábúl még melek kalácsot tegyik reggērre az asztārra. De Mārcibēlla többet tudot mām, mint az anyja. Mindig mekkérte, mikōr kimentek az evizsbúl, hogy mi dōugot hattak anyámék. Hát oszt a Dávid nagyō szomorú vóut, a jány asz monta : „Ne búsúj, lesz minden, csag gyere ę hozzám.“ ęs ifélbe adot neki ety fütýōllōüt, asz monta neki : „Ēbbe fūjjāl háromszōr.“ ęs reggērre ot lett a melek kalács az asztalon. Mikor eszt az öreg asszom meglátta, mirgibe tipte a haját, átkosztta az urát : „Megmontā vin kutya, hogy ne hozđ ide Dávidot, többet tud, min te, ęlviszi a jányodat.“ Másoccor is, asztat is atták neki, hogy ety kosár kása ot van, asztat szeggye fel ety szemig, mērt halál a fejín. Háromszōr belefűtt a sібba ęs az is fél let szedve ety szemig. Na de mán ekkor az öreg

asszon nagyom mirges lett és asz monta, hogy befütik a kemencét és Dávidod belökik. Eszt osztám, mikör méktutta a jány, ezenn a jány is nagyom mekszomorkodot: „Mics csinájjak véllet, szívem szíp szerélme. Hanem mék tesztek ety próubát, mért mán az anyám nagyom mirges. Mielőüt még betennének a kemencébe, hát te māj mekhálsz. Mājđ rugdos apám, mek kipē vér, de mozdúlatlanúl ájjad.“ És ekkor monta az anyya: „Na vín kutya, mán nē viszi el a jányodat, megdöglöt, vit ki a szeméddombra.“ „Ne busújj, — asz monygya — mājđ ēlviszlek én onnan, — a jám monta — mire anyámék fēlkēlnék.“ Hát oszt úgy is led, de a jány ám, megviratt egísszenn és a jány mán akkōr szokod bemenni segíteni az anyyáho, de a jány még akkōr nem ment. Nem győűszte várni az anyya és kijátot neki: „Marcibēlla kēj fēl mán.“ És a jány akkōr köpött egyget és a köp kijátotta vissza neki: „Kelek.“ Másoccōr mikōr kijátott, asz monygya: „Mos mozsdok.“ De a jám még akkōr se ment és az anyya megínt kijátotta, hogy mennyík mán. Akkor asz kijátotta: „Mos törűlkőűdzök.“ Akkōr leugrott az anyya az ágyrúl és asz monta: „Erity csak, níz meg a szeméddombon Dávidot.“ De mán ekkōrra hūll hējje vóút a halotnak, ēlszökött. Ekkor oszt az öreg asszony neki az embērnek: „Megmontā vín kutya, hogy ēlviszi a jányodat. Új rōktō seprűre és eriggy utánnok.“ De Marcibēlla eszt rōktōnn észrevette az út közbe, ahogy mentek és monta Dávidnak: „Na szívem szíp szerélme, jön az apám, mos mām mics csinájjúk. Tudod mit, — asz monygya — é leszek egy nagy óucska templom, te meg leszēl benne ety kűmives, és kalapácsolod, ütöd, vised aszt a léglát ot, mājđ mikor ideír az apám, kérdezi tūlled, hogy nem láttál-i egy ijem pár cselédet it menni. Te meg mondot, hoty száz esztendeje mijóuta reperáлом eszt a rosz templomod, de senkit se láttam.“ Ekkor a vín embēr mekfōrdította a seprűt, szalat visszafele. Mikōr hazairt, kérđi a felesige: „Nem hozod Dávidot te vín kutya?“ „Nem, — asz monygya — nem láttam, csak egy rosz templomod, benne egy ronygyos kűmives.“ S a felesige asz monta: „Nem tudod, a templom a jányod vóút, a kűmives meg Dávid vóút. Eriggy rōktō vín kutya, osz hozzád, mēr kitaposom a béled.“ Marcibēlla megínt meglátta, hogy megyen az apja. Megínt monta: „Jāj Dávít, szívem szíp szerélme, megínt jön az apám. Hanem mos mán — asz monygya — é leszek ety szíp tábla búza, te mek fēlveszel ety kaszát, osz kaszálgatod. Māj kérđi az apám, nem láttál-i egy ijem pár cselédet.“ És ārra is asz monta, hoty száz esztendeje, hoty kaszálgattya eszt a tábla búzát és senkit se látott. Ekkor megínt visszament a vín embēr, de mikōr meglátta oszt a felesige, hogy mék se viszi se a jánt, se a fíjút, hát osztán nagyō szitta: „Megáj vín kutya, mos mán ém megyek, nem láttat, hogy a táblabúza a jányod vóút, az az embēr meg Dávid vóút, aki kaszálta.“ Ekkor az öreg asszon kapot seprűre, fēlvett ety kaskát a kārjára és asz monta az urának: „Nā megáj kutya, meglázsd, é visszahozom űket.“ Az embēr meg asz felēlte: „Visszahozod a sz. .t.“ Na de ekkor mán a Mārcibēlla is megíjjet,

mikör meglátta az anyját, hogy megyen. „Na lëlkem Dávit, szívem szíp szerëlme, mos mit tegyünk? É leszek egy naty kerek tóu, te meg leszel a közepibe ety hâl. De árra vigyász, hogy a közepitül kijjeb ne gyere és ott is mindik csapkolóuggyál a közepibe. És mikor odairt az annya az nem kérdeszte, hoty ki vagy mi, hanem: „It vatylog gyönyörük?“ És vóut nálla ety horog és avval a halat akárta kikapni a vizbül. De sokáik killóudot velle, nem sikerül, de eccër mégis a félszemít kikapta, kicsapta a hâlnak, ész belelökte a kaskájába. Továb mekharagudot küzdeni és ot hatyta üket. De a jány észrevette, hogy a hâlnak nincs félszeme, hirtelē felugrott, utánna szalatt az anyjának. Tényleg a szemít kikapta a fijúnak o kaskábül és egy darap sz. .t lökött a hëjjire ész Dávit szemít mek hëjjire tette, osz látott. És mikor az asszony hazairt, monta neki az ura: „Na te gyönyörü, hozod üket?“ „Nem hozom üked, de leg-aláp hozom a félszemít.“ A vin ember meg monta: „Hozot te a sz. .t.“ És mikör vette vóuna ki a szemjít a fijúnak, hát mán akkor egy darab gané lett ott. Hât ekkor az öreg asszony nagyom mekharagudott és nem is üszte üket tovább. A két fijatal egymásé lett és még most is ilnek, ha meg nem hóúttak.

Reszegi Lászlóné 70 é. fm. Hajdúnánás, 1941.

Szilágyi László.

RÉTKÖZI NÉPNYELVI SZÖVEGMUTATVÁNYOK.

A próféta.

Vóut eccër Demecsërbe is ety próuféta, ojá jövendőümondóu. Szëles Tamás vóut a becsületes neve, Këkrül valóu, Amerikát megjárt embër vóut. Magas nyövësü, szép ety szâl embër vóut. Fejër lepedőübe búrköltta be magát, oszt ugy járt a faluba, sipka nélkül. Ugy nézet ki, mint valami zarándok. Mikör végigment a falun, a gyerekek utánnasereglettek, oszt késérték. De oján nagy vóut a becsüllete, hogy nem csufölták, mint más ijëfélét.

Ez a Szëles Tamás esténként összegyüjtötte egy jóu cimborája házába a falu népét, különösen a fejércselédeket, mérhogy ezek mentek inkább. De későübbet az emberek is hâlgatták. Prédikált az összegyült embereknek a Biblijábóul. Mindenki, de leginkább a a reformátusok, hit neki, és nagyō szerették hâlgatni. Mër az igaz, hogy nem beszëlt az rosszat. Eggyik falubül a másigba járt, oszt mindenütt ellátták ennivalóuvâl. Jóul is ment a sora. Vóutak ojanok is, akik a tüzbe is ëmentek vóuna érte, uty hittek neki, mér sokat tártottak a tudományárul. Vóut ojan embër is, aki aszt állította rulla, hogy anygyâl beszél belülle. Sokakat ëbolonditot,

különösen a fejércselédeket. Az egész faluba csak arrúl beszéltek az asszonyok, hogy mit mondott a próuféta tennap. A munka nē fogot senkit, mērhogy mind ezē rágóútlak.

Akkōr történt csak ety kis kételkedēs, mikor a próuféta megjóúsolta, hogy nemsokára vége lesz a világnak. Még aszt is meg mērte mondani, hogy mikōr lesz. Aszt monta, hogy ezērkilencszáznegybe, szeptembēr hārmadiká jön a világ vége. A falu el is hitte neki.

Ebbe az esztendőübe igen naty szárazság vóút. Ez is segített a próufétának, mēr az emberek aszt hitték, hogy Isten így bünteti az embereket. Eggyik napon aszt monta, hogy mindenki késziccsē sok vizet a kudbúl. Amennyi edénye csak vā, hōrgya tele, mēr éjjel a víz vérré fog változni. Sokan tettek is ēl vizet, csak aszt nem tutták biztosā, hogy az edénybe nē fog-e vérré változni a víz, mēr errúl a próuféta nem beszēt.

Mászōr meg ety házba mend be, oszt meglátta, hogy ot kotlóú ül a tojásō. Asz monygya a gazdasszonynak : „Egyék meg, lēlkem, a tojást, mēr úgyis vége lesz a világnak, nem lesz ideje kikēlni a csirkéknek. Neki is látott a ház nép a próufétával eggyütt, oszt megették a tojásokat.

Mások meg a disztóút is leōlték, azut minden ehetőüt megették, meg minden ihatóút megittak ety pár nap alatt.

Eccēr meg aszt jóúsolta, hoty kénkúves, tüzes essōü fog esni, mijelőütt ēlmúlna a világ. Aszt tanácsolta hát mindenkinek, hogy az erēs alá ájjék, mērhogy megēgeti az essōü. Igē sok embēr mindē hummiját ēpusztított, meget-megit mindent, még a dinnyét is félhuszták a dinnyefőüdrúl, mēr úgyis vége lesz a világnak.

É sohase hittem és nem is hālgattam eszt a próufétát. De azēr másodikán este, mikōr kivittem a lovajimat a kanális-pārtra legēlni, féltem én is ety kicsit, de gondoltam, hotyha vége lesz a világnak, itt is utolēr. Hát ahoty kijérek, a lovajim legelészni kesztek, ém meg nyugottā ledültem, hogy aluggyak eggyet. Aluttam is egy jóút, de osztám mikōr felébrettem, nagy világosságot látok. Naty hirtelennyébe én is félni kesztem, mēr aszt tuttam, itt a világ vége. Eccērcsak látom, hogy a Verezsbul gyön a világosság. Kēt dohampājta gyullat meg a naty szárazságtúl. Nemsokára küldött a jóú Isten igē szép, csendes essōüt, oszt nem led bāj.

Reggēre azomban a próufétának hūt hēje vóút. Émenekült, mēr ū maga is látta, hogy nem akār vége lenni a világnak. Jóú is vóút, hogy ément, mēr agyonütötték vóún az emberek. Azok meg, akik az ū szavára mindē jóúságot, apróúmārhát megették, itält megittak, igē szégyēllék magukat. Szitták a próufétát kegyellē. Kēsōübbet uty hallottuk, hogy megēntelen kiment Amerikába.

Aszt monygyák ezēr Demecserre, hogy ety próufétája vóút, az is mekszőkött.

Az egyszeri gazda, meg a szolgálja.

Vóút eccer egy gazda, oszt vóút neki egyy igen derék kocsissa. Nagyon ety serény embēr vóút. Súrvedésig dóúgozot mindég. Ety télem, mikör mán a jányok a fonóuba jártak, alikhogy megvacsorált, minygyám ment a fonóuba, oszt vóút úty többekszēr, hocs csak reggél gyüt meg. Meksokálta a gazda a mulaccságot, mēr nem akárta, hogy annyit járjon a legény a fonóuba.

Eccer is, mikör a legény a fonóuba vóút, a gazda se feküt le, várta, hogy mikör jöm meg a legény. Várt, várt jóú darab idejig, mán a kokas is kukorékölt, oszt akkör gyüt meg a legény.

Megvárta, amég a legény lefekütt az istállóuba, oszt nem sok időü múlva kiment ű is az istállóuba. Mekkérdeszte a legényt:

„Álszō, szóúgám?”

„Má nem, gazduram” — monta a legény, mēr szégyēlte, hocs csak mos feküt le.

„No, akkör jóú vā! Kejjē csak jēl, oszt őüjünk ety kicsit, mēr megyüñ májd a vágászba fájēr, messzi van nágyō, oszt elesēget is kēl vinni.”

Fēkel a legény. Őüjrol egész nab, de mán este a vacsoránál sokat pōüszikét, mērhogý nem alutt.

Kérdeszte a gazda túlle:

„Lefekszē, szóúgám?”

„Nem én, gazduram, mēr enēzek még a fonóuba.”

„Hács csak erigy” — monta a gazda.

El is menygyen a legény.

A gazda is megēntelen nē feküt le, várta, mikör jön meg a legény.

Mikör hazagyütt a legény, úty tet, mint a másnap, oszt őüjrotek egész nap. Este a vacsoránál megēntelem mekkérdeszte a gazda:

„Lefekszē, szóúgám?”

„Le!” — monta a legény.

„Hát nem mēs a fonóuba? Eriggy, osz mulass ety kicsit, máma sokad dóúgosztunk.” Így ingērkedet vele a gazda, mērhogý a legény hencegett a fonóuba, hogy nem alut mán két éccaka. Mektutta eszt a gazda, azēr akárta ēküldenü hārmaccor is:

Mērges lett a legény, monta a gazdának:

„Nem menygyek én többet sose a fonóuba!”

„Tudom én asztat — így a gazda —, mēr láttam, hogy mikör jösz meg, oszt én nem hatyftalak aludni.”

Hát ity tet ki az ecceri gazda a szóúgájávāl.

Elmondotta Luca János 82 éves fm., Demecser, 1941.

Debrecen.

Szerdahelyi István.

PALÓC NÉPNYELVI SZÖVEGEK.

A lólábú legény.

No hálgássatok ide jáonyok, máj mesélék nekték. Vóút eccer äggy özvegyásszony, oszt esz fonóuházozát tártott. Hát jáo jáort odá fonni, ötnek vóút szeretöüje, a hátodiknak nē vóút. Ez vóút az özvegyásszō jáonya. Az isz szév vóud, de annak nē vóút, oszt igē sajnáolta, hogy mindäggyiket kisíri a szeretöüje, osz neki nē vóút sēnki. Asz montá báonattyáobá, hogy öü máon nem báonáo, há lóulábú legény gyönne is, csak vóuna neki is.

Máos estve tréfáolás közbe, kilenc óura táojom bekopoktat esz szép fijátal fijú. Széf fekete göndör gubáobá. Igényes mēnt ához a jáohoz lēülni, ákinek nē vóút szeretöüje. A többi jáony irigyellte, hogy az öü szeretöüje ojan igē szép. Máos estve is elmēnt ojan táojbá hozzáojok. A jáonyoknak kétēs vóút, hogy az mindég ojan- kor jáor, mēg az özvegyásszonnák is, ákinél fonták, hoty sosē láossá a láobáot.

Máos estvére mēkhámusztáok a háosz föüggýt, hogy mēg- láothássáok a nyomáot, há mēgyē házá. Lóunyomá vóút a fijúnak, osz sirt Kátiká, hogy öüneki lóulábú a szeretöüje. Tánakottak a hát jáony együt, hoty hoty kéné mēgnézni, hoty hol lakik. Máos estvére összebeszéltek, hoty egyyüve fom mind a hát jáony. Egy gombojágra tekerték, a hát jáo fonáláot. Mikor elmēnt hozzáojok a fijú, beléfűszték ety tőü végibe a fonálát, oszt a gubáojáobá szúr- táok. Elmēntek utáonná, hoty hová mēgyēn a fijú. Elmēnt a tēmp- lombá, ákkor oz behájintottáok a gombojágot utáonná, osz nézteg be utáonná az ájtóü, háot hōút embēr újáigü gyútoğattá gyertyá hejjebe, azok éktek. Ákkor a jáonyok mēgijettek, elszálatták a tēplomájtóuról házá a fonóuházoszhoz. Elmontáok az özvegy- ásszonnák, hoty Kátinák mijē legényē vān.

Máos estve máon a fijú úgy mēnt el mēgint, hogy ákkor máon Kátit is viszi mágáoval, szēggye össze a ruháojáot. Összeszette a ruháo- jáot, oszt elmēnt a fijúval. Mikor mēntek a temetöü végig, mindég montá a jáonnák, hogy :

— „Félsz-ē, Kátikáom?”

A jáony ász montá neki :

— „Hoty félnék, mikor veled vágyok?”

Éccer oszt ety sírhez értek, a sír mēgnyilt, a fijú ász montá :

— „It vān az é háozám, Kátikáom, it fogjunk lakni.”

A fijú bemēnt, a jáom behájintottá a bátut utáonná, hogy öü is mēgyēn, de ákkor máon a sír bezáorúlt. A jáony onnét szálát vóuna házá a temetöürül, de sēhol nem láotot viláogocs, csak ety kis kunyhóüba égēt láompá. Odá szálád be. Hátü a rávátalon ety

hóut vóut kiterítve. Elbútt az ajtószögbe a sárogba. A göndör-
szőürú gubáos fijú utáonná szalátt, az áblakom beszóult, hóty :

— „Hóutt, át ki az előüt !“

Akkor a hóut fëlemelte a terítöün az ëgyyk kezét, megí fël-
emelte a máosik kezét. Mikor áolni ákárt lë a terítöürül, a kákás
mëkszóulátt. Akkor a jáom megíjet, házászalátt, ijettëbe máosnap
mëkhált. Az ánya nem tudot velë mi csináolni, hogy në 'uggyá
mëk sënki, eltemette, beáostá a temetöüáorogba. A göndörszőürú
gubáos fijú mindék csak mënt az ásszöhosz, hóty hová tette a jáo-
nyáot, ágygá előü. Mindég tágáttá, hogy öü nem tuggyá, hol vån.
Éccër ëty fejettlë jákánáol előüugrott a táolázbúl, mëkszóulátt,
hóty :

— „Küsözöb álóul vitték,
Temetöüáondzba tették.“

Ász montá a fijúnak. A fijú elmënt keresni, de nem taláolta
sëhol së. Hånem oszt elgyött a távász, oszt igë szép viráog nyöütt
a temetöüáondzba, de ojját még nem láotot sënki së. Áora mënt
ëty kiráojfi a szögáojjával, igëm mëkteccët neki a viráog, még öü
ojját nem láotot sohásë. Montá, hóty szákijjá lë neki a cseléggye.
De nem tuttá, mer nem szákát lë sëhoccsë a viráog. Ászfáon elmënt
a kiráojfi lészákítani : neki má lészákátt. Házávitte, oszt a szo-
báojjába tette ëty puháorbá.

Éccër ëgy vendëkség vóut a kiráoj udváráobá, pëcsënye, bor,
sütemé vóut az ásztálon. Vácsorá utáon a viráog ëgy igë szép kis-
ásszon képibe lëgyüt vácsoráozni. A testöür mëgláotta, áki a kiráojfit
öüriszte, osz mëgmontá a kiráojfinak, hogy a viráogbúl ëgy igë
szép kisásszö lëtt, osz vácsoráozott. Vácsorá utáo visszáment, osz
viráognak váoltozott. Máos álkalommal mëg nem hátták neki az
asztálö sëmmít, háot ákkor pánásszal montá, hogy itt ëttek is, mëg
itták is, neki mëg nem hátták.

Máos estve vácsorá utáom megí hátták neki az áasztálon ënni-
válóut, oszt a kiráojfinak a láobágra spáorgáot kötött a testöür,
ázzár ráontotta mëk, hogy a jáon në véggye észre, há ébreszti a kiráoj-
fit. Mikor hozzáfogott a jáo vácsoráozni, mëkhúszta a máddzá-
got, osz fëlëbrett a kiráojfi, osz mëkfokta a jáont, az mëg ázonnál
kigyóúnak váoltozott. Ázutáon ász montá neki, hogy :

— „Ojjá légy, mint elëb vóutál !“

Akkor mëgim békáonak váoltozott. Hármáccorrá mëg viráog-
nak váoltozott, ámiijë vóut a sifonon. Ázutáom mëgin kérte, hogy :

— „Ojja légy, mint ázelöüt vóutál !“

Akkor lëtt osztán ëty szép jáom belöüle. Akkor elkeszte a
siráos, hogy öü üccsë élhet velë, mer ëgyy eláotkozot legénnek vóut a
jegyëse. Több idöükig ot vóut öü a kiráoj udváráobá, de a kiráoj
fija mindék csak árrá këszerítette, hogy esküggyöm mëg velë. De
nem ákárt a kiráojfi kérésének engedni, hótyhá öü mëgesküszik
ízs, de az öü vöülegényë öütet mëgöli. Ázzal bisztáttá a kiráojfi,

hogy az összes katonasággal öüriszteti, de neki nem lehet senni báontóudása.

Engedett oszt a kiráojfi kérésének, elméntek az esküvőüre. A kiráojfi pálotóptúl a tēplomik két sort áolt a katonasáog, ak kōsz mēntek el. Mikor mēgesküttek, kigyöttek a tēplombúl, a göndör-gubáos elsőü vőülegényē kívül váortá a tēplomajtóubá, oszt ot széjjelszakítottá a mēnyásszont. Ász montá, hoty :

— „Háogrom év óutá kereslek, há az enyēm nem léttel, de máossal sē foksz élni !“

Fóris D. Erzsébet, 44 é., Szuhogy, 1941.

A hétfejű sárkány.

Vóut éccēr ēgy ōzvegyásszony, ennek vóut háorom gyerēke : két fija, mēg ēgy jáonya. Égy rēggel mēnt vóuná a két fiju száontáni, de nē vóut kēnyerēk. Ász montá az ánn yok, hogy máj sūt nekik láong előüt láongost, oszt elküdi Māriskáqvál. Rit Māriská, hogy őü nem tuggyá nekik elvinni, mer nem tánáojjá mēg őüket a hátáorbá. Ász montá a nágyobbig báottya, hogy őü máj mēg-jegyēzi, hogy mére lēsnek, ēgy ekefogáos tēs, oszt ázom mēnnyē végig. De itt a kis jáony eltévet, mer máozs báráozdá is vóut előütte, ász mēg a hétfejű sáorkáon csináoltá. Ám mēg bevezetētt ēgy nágy erdőübe, ahol a hétfejű sáorkáó lakáosa vóut. A jáont elvezette a hétfejű sáorkáom, mer sok szobá vóut, mindē szobáobá sok árany, ezüs, mēg mindēféle sok élelmek vóutak. Éty szobáobá nem engette be, mer ábbá hóuttak vóutak. Mindég ritt a kis Māriská, hogy éccēr őüt is mēk fogjá ölni, oszt odátēszi a többi hóuttákhöz. De őüt nem báontottá, há mēkhattá a háoznál, hogy űgyejjē fél mindēre.

Máosnap mēnt a báottya keresni. Áz is odaért, ahol a kis Māriská el vóud záorvá. Bekopoktatott. Māriská magá vóut othon. Ász montá neki, hogy ide hijáobá gyóttel, mer innel sohá nem mész házá édesányáothoz. A tekenőü aláog rejtette, mer gyótt a hétfejű sáorkáony, oz zúgott az erdőü. Mikor bemēnt a lakáozsbá, ász monygyá, hoty :

— „Hü, de idegēm büz vān !“

Ákkor ász monygyá Māriská, hogy :

— „Á sóugroggy gyütt.“

— „Ákkor hidd előü, hogy vácsoráozzunk ēgyütt !“

Mikor előügyótt, ákkor a hétfejű sáorkáony az ásztárrá tēt két vāsvākárouí, mēg begömbörgetēt két hordóü bort.

— „No mos, sóugor, az ēgy vākárou a tized, mēg az ēty hordóü bor, osz mēnnyüng birkozni.“

De őü mēk sē bírtá mozdítáni a vākárout, nem hogy mēgētte vóuná. Ity háogt ákkor nem mēnteg birkozni, hānem lēváoaktá a fejēt, oz betētté a tizenkettedik szobáobá a testēt is, fejēt is.

Áz édesányá máon nem gyóüszte váorni, mēgint elmēnt

a mások fíjú, annak is ugyanúgy lett a kimúlása. Nem marát háot neki egy gyeréke sē. Elmēnt az erdőüre fáot szēdēgetni. Kérte a jóú Istent, hogy ágyyon neki egy gyerēket, há, csak ojját is, mint egy zōúid levelke, áki vígásztalgátnáo. Ákkor egy zōúid levelke beugrott a gelebébe, őü aszt onnán kihajintotta. Mēgim belēugrott, asz montá, hogy arrá kérte az Istent, hogy ágyyon ēggy ojjány gyerēket, mint egy zōúid level, ákkor nē hájincsá el. Ázutáon őük othon ēggyúid dōugoszták, osz montá, hogy őü elmēgyēm mēkszábáditáni a háqrom testvért. Nem ákarta az ányjá eresztēni :

— „Nem ijjenēk vóuták a tē báotyáojid, mēk sē szabáditótáok mēg Māriskáocs csē, minek mēnnél tē?“

De azér őü kikövetellte magáonák az útraválóút, osz elindúlt ugyanazon a báráozdāon, amin a báottyáji. Beért ábbá a nágy erdőibe, tánáolt ánnák a közepén ēty kútát, mēg ēggy öreg embērt.

— „Jóú nápot ágyy Isten, öreg báotyáom!“

— „Szóút hallog, de embērt nem láotok!“

— „É vágyok egy zōúid levelke, it vān kéd báotyáom, mēg egy jáontestvérem, őükegy gyöttem kiszábáditáni.“

Erre asz felette az öreg báocsi :

— „It vān ez a hét máozsāos ostor, há páttántáni tucc velē, bemēhecc.“

Fēlvette az ostort, mēkháormasztáttá, ojjánokát páttántot velē. El is mēnt a hétfejű sáorkáonák a kástéjáqhoz. Áz áblakon nézēt ki Māriská. Kōszönt neki :

— „Jóú nápot ágyyon Isten!“

— „Ágyyon Isten! Szóút hallog, de embērt nem láotok.“

— „É vágyok egy zōúid levelke, ákit az ányáom kérésére az Isten ádoll. Elgyöttem, hogy mēkszábádiccsalák titēket.“

Māriská beeresztētte, de nem sok idōü múlva mēgérkēzēt a hétfejű sáorkáony.

— „Fű, de idegēm búz vān!“

Ász mongyá Māriská, hogy :

— „Á testvérem a zōúid levelke, az gyōtt ide vendékségbe.“

Háot ákkor az ásztálhoz ültette, odátelt egy nágy vásvákárouót magáonák is, mēg neki is, begōmbörgetēt két hordóú bort. A zōúid levelke mēgētte a vásvákárouót, behájtotta a hordóú bort :

— „No, mos máony gyerūng birkozni!“

A vás-szírōibe, áhol birkosztāg, beváoktá úty, hoty csák a fejē marát ki a hétfejű sáorkáonák. A hát fejēt lēváoktá, ákkor kikérdēzgette tōülle, hoty hol vān az őü báottyáji. Mēgmágyaráosztá, hogy a tizenkettēdik szobáobá vān. Vān ēty kátuláobá zsír, a nyákáot mēkkeni velē, a fejēt ráotēszi, lehejjēn a száqjábá, osz elni fog.

Bemēnt, mēkkenēgette a zsírral, ráotētte a fejēket a testēkre, belēlehelēt a száqjogbá mind a kettōünek, osz életre gyūttek. Ákkor kimēnt, lēváoktá a hétfejű sáorkáonák a hetedik fejēt is. Így összepakolták temērdēk árányát, ezüstöt, osz mēntek az ányyokhosz házá. Mēgōrült az ányyok a gyerēkēknek, mēkháozásodot mind a

két fíjú éccerre, ojjá lakomáocs csápták, hoty két hétik tartot, hét orszáogra szóulott á híre.

Özv. Hermán Istvánné, 64 é., Szuhogy, 1941.

Debrecen.

Varga Lajos.

Hogy járt L. ánygo Szombatban.

It történt á nátyháború alatt. Nem lehetéd bakáncsot kápnýi. L. ánygo járt-kelt, hol tudná bakáncsot szerézni. Szombádbá járt (Rimaszombatban), tudakolódzot á kátonáktó, nem ádnának-é bakáncsot kényéré. Elsőü járóján kerút neki. Kápot bakáncsot éty fékényéré. A kátunák bísztták, hocs csak vigyék mék kényeret, mire félmegy, gyütönek mét töb bakáncsot össze. Mébbe-széték, hogy á pátákparton éty ferehelyén (= félreeső helyen) éty szerdái nap délutan várja ökot. — Örölt ánygo, hoty kápot bakáncsot. Házahosztá nágy örömvél előüsször. Montá, mikor házágyöt L. ánygo : „Hállýátok-é, forgóús-kopogóús, májt hozok má ém bakáncsot nekték. Há éty süet kényeret elviszék is, többre ménék, há bakáncsot vészék érté, osztán á bakáncsot még eládom pézé.“

Másszor is útnák indol L. ánygo. Félkötöt két náty kényeret, hogy májd éty-éty fékényéré káp éty-éty pár bakáncsot, hogy á két egész kényéré káp néty pár bakáncsot. Elindolt L. ánygo gyálok Szombádbá ; csak úty csáltogot, páttogot, suhogott á szoknyájá állýá á sártó-vísztó á lábászáráho ; á bokáját mév verté á szoknyájá szegéssi. Örömibe el sé fárált á nágy úton magába, hogy májd lesz má sok bakáncs. Úttyába ázon gondolkozot, májt keres mém másütt is helyet, áhol káp kényéré bakáncsot. Mégétkézett ánygo Szombádbá. Várja á mébbe-szét helyén á kátunákot. Mégygöltek á kátunák, még is álkutták á bakáncsrá. A kényerre ketten vóuták, á bakáncsot lé sé tették, „hogy mutássá á kényeret“. Kibonytyá á bátuját L. ánygo. Éggyik kényeret éggyik kátuná fogjá, á másikot á másik kátuná fogjá. Á két kátuná összénézött. Alóú márs ! Átugorták á pátaot, elszálátták. L. ánygo még á pátákparton márált. Á pátaon nem tudott átményi. Nágyélten (=nagyijedten) összékáptá áz üres tárisznyáját, les-fél szálált á pátákparton, hurigátfa-jáigátfa veri á tenyerit össze :

„Jájj, jájj, fogják még, elvitték á kényerem még á bakáncsot is.“

Nem vóut sénkí, mér ferehelyén vóut, még ő ot nem járt sohá. Nem is mert soká hurigátynyi, fét, hogy méhhállýá (=meghallja) á rendőür, oszt őt fogják el. Gond útté L. ánygot. Körőjárta á kászárnyát, háhá kisül á két kátuná, mér ő ászl mégösméri á többi

kösz. Ot vārt L. ānygyo nāpeštyig. Nem sült ki a kātunā sēhonnān. Kigyōt Pāfālābā hānyi (= hāl̄ni), hogy ott elbeszēlyi āz esetēt. Mājd māsnap, vīgyāzā a kātunākot, hā rukkolnāk, mēr ō meg-
öšmeri kösztök. De nem öšmertē meg a kātunāt.

„Jāj̄j, jāj̄j, fōrgōus-kopogōus, űresen kēl házāmēnnyi; no a kályikā gyōjjōn ārrā a kēt kātunārā!“

Hāzāgyōt L. ānygyo nāgybūsān, űresen, fārātān hārmād-nāprā. Mā āz udvāron űszēcsāptā a kezit :

„Jāj̄j, jāj̄j, meg ity sosē jārām. Kēt kātunā becsāpott.“

Kērdēszték tōle, hocs csāptā be a kātunā.

„Mēs sē gondoltām, felfoktāk a kēnyeret, a bākāncs is nāl̄ok mārāt̄t, ātugrottāk a pātākot, elszālāt̄tāk, ēm meg a pātākparton mārāt̄tām. Tuggyāl̄ok, űsz̄t mēhhāgyom meg a mārādālyomnāk is, kātunāvāl̄ nē kōzōskōggyēk sohā sēnki. Mōs mā āsz monthāt̄om, hoty sē kēnyērem, sē bākāncsom.“

Āzutān a jālubā fēlkāpot szōu lēt, hogy : „nē mēnnyetēk Szombād̄bā, mēr becsāpnāk a kātunāk, mind Bār̄nā L. ānygyot.“

Csirke Franciska, 46 é., háztartásbeli., Óbást, 1941.

Az Andris szigarillója.¹

Mikor Andris ollyān sūdōū suhānc vōut, kezdēt̄t a jāl̄u kōzē jār̄nyi, űsz̄t mā cigārītāzott is. A nāgyob legēnyēk kōzōū meg a N. elvēt̄tē tōle (t. i. a cigārettāt). Andris mēh házā szālāt nāgyrīvā, hogy :

„Ānyām, gyōjjēk, elvēt̄tē tōlem a N. a cigārētāt!“

Āz ānyyā lēmēt̄t a Bence házokho, āhol a legēnyēk űszē vōutāk gyūve. Āszonygyā a N.-nek :

„Te, te, Csīmā te, ād visszā Āndrisomnāk a csingilingōujāt!“

Āndris meg āszonygyā, hogy : „Nem csingilingōu āz ānyām, hā szigārillōu.“

Akkor megēnt monygyā, hogy :

„Te, Csīmā te, ādd idē āz Āndrisom csingilingōujāt!“

Csīmā meg āsz̄t montā, hogy :

„Nincs ēnnālām a csingilingōujā.“

„A rosz nehessēk tōrjōn ki, űgy-ē elszītād mā?“

*

Ēccēr, mikor a tōymēgēt kápātōunk, ārrā mēnt ēggy űtōū. Nāty sār vōut, űsz̄t elākāt̄t. Hāt segīcsēsēk kēllēt vōunā neki. Āki mēllāt̄tā, messzērōū is odāszālāt. Āndris is mēnt vōunā a segīcsēsēgīre, de āz ānyyā kijābāt utānnā, hoty :

„Te, Āndris te, nē mēnny odā, mēr fēlírjāk a neved, űsz̄t mēttōudod ēggy utvāl (t. i. hā idēzēst kap).“

¹ Cigaretája.

De Ándris, elmént, osz szeréncsés lét, mér a kolbászt ki-hánták az óutóúrbóu (t. i. azzal volt megrakva), ők még össze-szették, mēj félőürā mé pész is kápták. Mikor visszámént, montá oszt Ándris, hogy :

„Úgy-ē, anyām, nem irtāk jēl a nevem?“

„Nem is azē montām ēn, csak azē, hoty kápallyóunk. Et tudvá (ezt tudván) még ēn is elméntem vóunā.“

Csirke Franciska, 46 é., háztartásbeli, Óbást, 1941.

Sz. mamáról.

Sz. máma szokja beszényi, hogy minyőü lyány vóut ő. Pusztán látkák. Mellették egy másik úri család lakott ; ott is vóuták lyányok, de azokocs csak kisásszonyoknak hiták, Sz.-éket még úri kisásszonyoknak. Hāt éccēr mekkérdésztek a lyányok az ápjoktó, hogy mē nem híjják őket is úri kisásszonyoknak.

„Hāt azē lyányom, mér Sz.-ék nemesek, de mink nem.“

Hogy minyőü szép lyány vóut ő, őt élvettē vóunā ez még az is (t. i. így beszélté mindenkinek), de az ápjā nem áltā, csak S. úrho, mér ő nemes vóut, de a többi nem.

Éccēr ot vóutām nālok, hāt elkezugyi oz beszényi. Ászonygyā, hogy :

„Tudod-ē fijām, nem szoktām sēnkivel veszekēgynyi, de hā házagyön N. fijā kátunājéktó, ánnak lērākom jóu (megmondom neki jól, összeszidom), hogy mit mondott ez ő ápjā Ázē, hogy nekik mālomjok vān, nem úgy lész mindēn, ahogy ōk akárják. Mēr ez a hāz úré vóut, úr lakjā, úré is mārād. Enyim fijām, hā nem lakjā is, de mēs sē ágygā el sohā, mer ő eszt méttártyā mindē magānāk.“

Kérdzēm osz tōlē, hogy mé sziggyā össze ánnyrā.

Hāt monygyā, hogy N. bācsi beszélē mā, hotyhā Sz. máma méhhāl, a fijā májd elágggyā a hāzāt, ő mēm májd mēvvēszi. — Sz. māmānāk még ez a filibe mēnt, oszt ő ezē nāgyom méhhārā-gudott.

„Hogy az nem lész párásztē sohā, mér az úré vóut, úr lakjā, úré is lēssz.“

Most ő árrā gyūt, hogy az ámbiltyāt, konyhājāt lētéglāsz-táttyā, kivērrőü-belőürrőü (kivülről-belülről) kipucolláttyā, márhā-ólát mész szēnkēt csinātāt, mindēnt rendbehozāt, mind válamikor vóut.

Vān Sz. māmānāk egyg időüs lyānyszolgālójū M. A nyāron éccēr főüszték a szilvalēkvárt. Hāt sorbā kāvārgáttāk ōk ászt : a māmā, a kisásszony mēm M. De M.-nek nehezire esett a fázékhó szaládoznyi. De mēnnyi kēllēt, mér kűtték.

„Mégálljátok, gondoltā magābā, kitēsziēk mos veletēk, tudom, hogy nem kűttök oszt felējē sē többet. Kāvārgátom szépen, ázutān

még az eggyik óudárrá is még a másik óudárrá is kitásztottam és csomóú lékvárt.“

„Jájj, jájj, kijabā a kisasszony, csak ereggy innen M., mēr tē ákkor mind kitásztigālod.“

Márcsu még oszt eggy jóut nevetēt rájtok.

Kovács Anna, 18 é., háztartásbeli, Óbást, 1941.

Beszélgetés a szövésről.

Anyām font nekēm tizēnhāt fēassóut. Ebbőü köt nyistēt : tizēnnēgyeset is ēty pārat mēk kilenceset is ēty pārt. Nyist kētfelē vān : vāk nyist mész szēmes nyist. Nem tudom, emlékszēl-ē rā, a vāk nyist olyan mind a nyóucās (az alakja, mintája), a szēmesnek még olyan kis kárikā, kis szēm vān a közepibe. A szēmes nyizsbe jop szōnyi mind a vágba, mēr a könnyebben még a fonálon.

„Monygā csak, komāmásszony, mēnnyit vethetnék ábbóú a szásszābóú (száz szāl, egység a motollálásnál) mēllyēkit, úty hogy bēllyi is ábbóú lēnnē.“

„Köröbelőü nēgyven rōüfjōt vethet belőüle, komāmásszony. Tizēnnēgyesbe májdnem ētyfurmān kel mēllyēkinek mēb bēllyinek. Tizēnkettezsbe tōp kēl mēllyēkibe, mēr a vāszoney keskēnyebb.“

„Hāt kilencezsbe hoty szoktāk mágok vetynyi?“

„Úty komāmásszony, hotyhā vān hārmincōt pászma, ábbóú mā kitelyik hārmincōt rōüf bēllyi, mēllyēki.“

„Hāt az apróuszōst hoty szoktāk?“

„Nyóucāzsbā vāty hetezsbe. Nyóucāzsbā csak úgy vetyik, hā a jává apróuszōst kiszēgyik ; külōmben, hā összefonnyāk a rosszāl (=rosszal), könnyen kitōri a bordā fogāt. A rosszābbāt inkāb bēllyēük. Ēm még úty szoktām, hogy a jává apróuszōszfel bebēllēm a másotkāt, hoty hosszāb lēgyēk a vāszoney. A rosszāt még hetes vāgy hālozs bordābā szōvük kompérozszsāknāk vāgy ronygyvāszoney. Igász, hoty mágāmnāk ronygypokróucot is mindē job bordābā szōvök, mēr úgy jobb a vāszoney, tōbb idejig eltárt. Hāllottām mā, hogy zsāknāk-vālōut fejibőü (finomabb fonálból) szōnek, hocs csinosāb lēgyēk.“

„Ēm még a fejibőü vālōú vāsznāt mindēg elraktām a lyānyoknāk. Ábbóú száptām oszt nekik mindēnt, mikor fērhēmēntek. Bijony, hā most is úgy lēhetnē pāmmutot kápnyi, mind vālāmikor, sok szép vāsznāt tudnēk szōnyi.“

Csirke Franciska, 46 é., háztartásbeli, Óbást, 1941.

SZÖVEGMUTATVÁNYOK A MOSONMEGYEI SZIGETKÖZI NYELVJÁRÁSBÓL.

Kisbodaki csali mese.

Éccer, ammikor ém még oja jó bajszos legē vótam, a jidis-ápám még oja lóti-futi gyerek vót, ēkūdött engēm négy ökörrē szántonyi. De ebbū ja négybū keitō nem vót a mienk, a másik keitō még ippem másé vót. Ammind barázdágotok, szántogatok, ētörík a ustornyelem. Ejnye há, gondúkodok magamba, mics csinyájok? Mire visszamentem, há a ustornyelembū ēgy nagy jegēnyefa lett, de oan nagy, hogy nem látok fő a tetejibe. Gondúkodok, gondúkodok, lessz-ē jezēn ustornyél? Annyira másztom, annyira másztom, mig benne jēgy likat talátom, abba a ligba még jegēnyefijak tányásztok. Továb gondúkodok magamba, hogy mos má mics csinyájok? Beleszurtam há a öklömöt, as se gyüt ki; beleszurtam a fejemēt, as se gyüt ki. Gondúkodok magamba, nō má most mics csinyájok? Hazajutottam, idisápám ippeten ēkeszte a sirást. Ém még a jejszēvē kiváktom a fejemēt a ligbū, a jegēnyefijakat a fogam közé szēttem, azok még ēberrentek velem. Annyira vittek, annyira vittek, hogy a Vöröstengēr közepibe ērtünk. Gondúköltam magamba, hogy mos mics csinyájok? Bárcsak vóna nálom ēgy maddzag, de en nem vót. Hanem talátom a puruckám zsebibe ēty kis korpát, abbū hamā-hamā maddzagot csinyátom, lejerészkettem a tengērbe. Ére ja tengēr két ódala annyi halat öntöt ki, hogy a kösség valamennyi szekerj se birták ēszállittanyi, de olt futkározott ety cigánygyerek pōrēre őtözve, nos am mind a keblibe röjtötte, hazavitte, mēksütötte, megēlte. Eddig va, ippeten így vót!

Elmondta Szúnyogh Márton 59 éves fm., Kisbodak, Moson vm. (Szigetközi nyj.) 1940.

Tréfa.

Hēdērvárott jártom águsztusba. Beütēm a kocsmábo ety frōcsre, nagy vót a foróság. Odaūt hozzám ēgyy atyafi, kapatos vót má, valami szōrzōdēst tēt, āra jittak többekēnn. Kērdi tūlem, mi ujság a szigetēgbe? Mondok neki, árott a Duna, nagy viz vót, nos most osztá sok a jērēg, csipnek, mind a fene. Kērdi tūlem, mifēle jērgek, csak nem szunyogok? De jazok bizo, mondok neki, osztá rēmisztō nagyok mēk tetejibe! Tēsēm aszt: Bodakonn akad akkora szunyog is, mind jó magam. Aszonygya: ijent má nē monygyak nekije, ū eszt ē nem hiszi! Há fogaggyunk ēgyy átolag borba, hogy vam Bodakonn akkora Szunyog is, mind jó magam! Fogaggyunk, — aszonygya.

Tanukat hiftam, azog bizonyították, hogy ém vagyok a bodaki Szunyog. Mēkftizette a átolag bort, megittuk. Igēn nevelték az embē-

rék, ű mők folton csak aszt hajlogatta, hogy : éjnye, mennyire lűvű lűtt engemet ez a Szunyog !

Elmondia Szűnyogh Márton 59 éves fm., Kisbodak, Moson vm. (Szigetközi nyj.) 1940.

A barátföldi kincsek.

A libényi feketebárátoknak, nem messze túllük, a Barátfőt-pusztánn is vót klastromuk, régésrég, de ja törökök épusztították. Beszèllik, hogy a vót klastrom helin, a föld alatt, nűgy bótozatos pincék vannak, a pincégbe sok kád, mek hordó teli van arannyű mæg ezüsttű, de sènki nem tudott hozzájuk férkőznyi.

Eccer osztán, egyy juhásznak a kutyájó mæg akart kőkeznyi, nos gödröt kapart magánok a dombódába. Éccerre csak a föld beszakalt, a kutya mæg leveszekedűtt a mèleségbe. Hajja ám a juhász, hogy az ébe erőssenn ugat a föld alatt. Nosza előkapoti ety kötelelet, nos lejeresztűtte rajta ja kizsbujtárját a ligba. A kisbujtár főnyalábűta ja kutyát, osztán ammind hűrtelen körűnűzűtt, láttyo jám, a pince teli vű hordóvű, kádú, ezégbe mők csillog-villog a tömérdék aram mæg ezűstpűz.

Másnap osztán, csákannyó, kapávó, ásóvű kimèntek a embèrèk a dombódába, ástok, túrtag, de hűjábó.

Esztendők művű ety pásztor felesége ebédet vitt a uránok a mezzőre, vele mènt a kislányó. Émegy ety kizsbujtár mellett, há láttyo, a domb ódalábó egy vasajtó van tárvo-nyitvű. Nagy óvatossann bemènt a pincébe, èkápázott a szème. Kádok, hordók, színig tele, csak ucs csillóktak a sok arany-, ezűstpűztű. A pásztorne földűttete ja kislányát az egyyik hordó tetejire, letűtte ja földre ja ebèthordó kosarat, kivèd belűlle ety szűp piros ómát, odatta ja kislányánok, egye, maga mők septibe teliszűtte ja kötényit az egyyik kád aranyábű. Kiszalatt, kiborította ja földre ja kötényibűl a kincsèt, visszasijelűtt ; mægim mægkrakta ja kötényit arannyű, mægim kiszalatt, kiborította. Tèhetellen lűtt, harmaccor is vissza akart jordűnyi, há a vasajtó a őra előtt becsapódott, a kislányó bentrekett. Dőrőmbűt, rácsirinkűlödűtt a kilincstre, rászto, hűjábó, nem nyit ki a tőbbet.

Tördete a kezefejít, szalatt a uráho, èmondott nekije mindènt, egyyűt szalattak vissza a dompho, há nincs vasajtó sèhunn, a naty kupac arampűz, akkit a kötényibe kihordott, csupa hitvűn kővéccsè vátózott.

A szomorodott idèsanya sokszor kijárt a dompho, siratta ja kislányát ; má két esztendő is ètèt azűta, műte ja kincsèspincébe rekett a kislányó. Éccer mægim ippet a domp körű bolgott, nagy bánatábó, há èccer csak mèkpillantya ja pince vasajtóját, nyitvű van. Befutot minnyű, mèktalátó elevenyènn a kislányát. Ippen ott űt azonn a hordónn, ahová két éve útette, harabdátó ja piros ómát, akkit a kezibe jadott. Nagy örömibe földkapta ja kislányát,

szalat vele ki ja pincébü. Közbe oda sē nézett a kincség garmadájáro. Amind kilépett a pinceküsöbönn, há ott át az ajtóba ety fekete-kámzsás, szakállos barát, ety szót sē szót, csak mēkfenyégette ja ujjávó. A pince ajtaja mēg nagy-dördüvē becsapódott.

Azúta is sokszor keresték a pincét, meg a kincsekét, de nem tutták mēktalányi az ajtót sē!

Elmondotta Szabó Lőrinc 62 éves fm., Barátföld-pusztá. Moson vm. (Lébénykörnyéki tájszólás.) 1940.

Debrecen.

Szűts Ferenc.

FELSŐŐRI NÉPNYELVI SZÖVEGMUTATVÁNY.

Emlékezés az orosz fogságra.

Tizennídzsbe szabaccságom vuótam ithon. Lakodalomba vuótam, ézs dzsüt, hodzs be kē rukkunyi. Ím mēg nēm mēntem rēggelig. Másnap rēggiē mēg má mindēmfeljē utasztak. Lēnd Madzsarországon csek úsz szállították e katonákat. No, ot má mindēhun danuták nadzsba, hodzs : „mēgáj kucsá Szerbija!“ No, akkor in is fítem á, hodzs baj lesz, mert uáz eljött esztendjün ithom vuótam, és nēm mēntem vissza uáddigra, mire kelléd vuóna, mer e csöndjérék aszonták, hodzs in is mēkkapom e hosszabbítázd, de nēm sikerüt. Mikor bemēntem, gondutam, hocs szorulog, de nēm lét sēmi, mert e másikk csek ē híjtre dzsütteg be, údzsis juó vuót. Dzsütt e parancs, jē kē szedéljüöcködni és indulás! Vuót ē harmicöt nyúlank e századnak, hizlütök úket. Lēütöttök ez egisszet, mēk kē énnyi, mer it lesz hadzsvuá. Másnap mēg bevagonjērosztag bennünket és mēntünk. Csekhodzs e finom nyúlpecsenyē jebánd velenk. Mēkpurgáta mindēddzsit. Nem is tutlog bevárnyi éddzsik állomást e másikho. Kütartottok édzsmást, mer csek úm marhavagomba utasztunk.

E Balatom mellet má kaptunk sütemint, onnaj osztám bemēntünk Prēmiclibe. Ejsejibe kellēt mēnnyi batrikat ásnyi. Mí'zs zugolüöttünk, minek jez? Ha ez orosz idēdzsün, akkor má csunya világ van, de aziér cseg dúgosztunk. E katonaságunk mēg bend vuót mījjen Oroszországba. Éccēr csek hallottog, baj van, dzsün án ez orosz! Údzs is lét. Má pár nap mulvuá csek úz zörgöt mindēn, údzs ágyusztak, e miēnkiék mēg menekütek. De e miēnkiégbü sok jeveszēt. Ekik mezdüököm, fjüdekēn dzsüttek, uázok ráfizettek, mer mind ojjal lapájozs vuót, mēk süppedikēs. Uázok mind odvesztek.

De dzsütt ez orosz is, neki e városnak. É huszezēr embērē ot maratt. Láttá, jez nēm lesz juó, akkor visszahuzuódott. Uáz alat, mēg visszamēnt, mí's erüösitēttünk. Mire jekiszülüöttung, dzsütt osztán ez orosz, ē kiēt huónapra rá. Akkor támodott erüössen, asz hittē, mäs betör án könnyem, mer nadzs erüöjē dzsütt. Csekhocs

persze ez orosz hajlotta e népet. Eki visszamént, űaszt röktöl l -
 l ttik e h tusu ok. Musz jnm vu ot m nnyi. Akkor kesztek t modnyi
 benn nket.   h romf rt  u or jrik harcud velenk, akkor is ot
 maratt   nedzsven tez r orosz.   m t r magazsba m  hevert e
 drotkeritisn , hodzs jemeti jig, de mire m kkesztik m  f rugott.
 K sebben  dzsukje kesztek l d znyi. Akkor csekn m r fizett nk!
 K t nap l d benn nket,  s n m tuttok f f d znyi, hocs hum van-
 n k. E kilencezs v r m  majn m t nkre m nt. Be n m tutta t rnyi,
 hen m azi r ig m m grong ta. Harmadnap r ggi  m gin. Csekhodzs
 it jehib szta! Kor n kesz , mikor v rratt, mi g n m vu od vil gos,
 akkor kezd cs csirk znyi. Nek nk e f  hadnadzsunknag vu ot
 m kfjdzsel d j  ez erd  be. E f k tetejire csin tunk   kis luszth sz
 f elit, onn j l szu og t e t l jon. R ggi  kor m f m nt, ez orosz
 kezd t l nyi, jekkor m gl tta, hunn j dzs n k  e vil goss g.
 L mirt , dzs tt e parancs, jerre m g jerre, ijjem m g ijjem m sz-
 szire l nyi! No, m nk is hama l arattok  ket. E harmadik l jisre
 m  betal tunk. Jesz t bbet n m l d, de mi fojtattok egiz d lig.
 V rtung dilut n izs, de űasz t bbet n m l tt. Estefeli  e dzsalok-
 s k k m nd, de m  csek e por t l tta. M snap m gim, mer t p
 hel n izs vu otag, de nacs k rokat n m tudocs csin nyi. T psz r
  ssz  kisz l  tleg, de m  m g lehet t l tnyi m sszir , de od vu ot
 e harmic  s feles! Jev i  odaer gett nk   kett  t ez utra, r kt m
 visszam ntek.  cc r is kisz l  ttek, akkor is l ttok  ket, oszt n
 e m enk i k m gin kesztek t zi nyi. Ipp k f  sztik ez ebid d, bele
 e koll ba, sziddopta. K s t f  sztek. Jekfokt k  kedzs, dzs ttek
 ojjan k s ssan. Vu ot   nadzsop tizd vel k. Aszonta, n m b nnya,
 ha ut nna adzsol l jik is, csek űaszt e nadzs  dzsut mutass k
 m g neki, mer   ojjant mi g n m l tott. Mellett  minden nap
 l d sztek  k izs, de n m tuttak s mire s  m nnyi. Mi k sebben
 keszt nk kopl  nyi, n m vu ot  nnyi s mi, ipp k, hodzs e nev 
 m g vu ot. K tten   k nz rv t. K nyeret m k csek mind  h rom
 nabba   darabot. K sebben oszt l l ttak, hodzs jen n m l sz ju ,
 k t risre k  m nnyi. Jez ot m rcijus elejim vu ot tiz n dbe, csek-
 hodzs n m siker t, mer ez orosz m  el  p tutta mit akarnunk,
 mind magunk. Sokan  tsz ktek jez k e pol kkok,  s jemont k
 hodzsam van. Dzs tt e parancs,  ssz  k  sz d l  ck dnyi, k t -
 risre k  m nnyi. Csekhodzs nek nk k t front t kell t k r szt 
 t rnyi, eki m nket t modot, m g e m sikat, eki Madzsarorsz k
 fel o vu ot. Nekiindutunk. D be m nt nk je, dilut m m  nadzsba
 f  sztek. H t akkor uty j ra f  szteg, vu ot  nnyi. De akkor is mi
 fizett nk r , mer sok e sok koplal s ut n ű nnyit  v t, hodzs m k-
 szakatt.  m magam is futottam   darabig jerre-  rra. M snap
 kor r r ggi  oda rt nk e harc j rre, ehum m nnyi kell d vu ona ez
 oroszra. De ű zok m  v rtag benn nket. E f k tetejire m  mint
 j  vu otak szeri vi  e gippusk k. De csek űaszt tutt k, hodzs
 dzs n nk, hodzs mikor dzs n nk, ű sz n m tutt k.  ddzs ezret
 k r szt  m nt, mer akkor mi g n m v ttik eszre ez oroszok, mer ez
 egisz erd  teli vu ot oroszje, de e m sodik front  jez ket is jekok-

ták. De mi má nem tuttunk átmenni. Ez ejsz ő sorokat údzs, ehodzsam vuótak, lēkaszáták, vissza kellēt huzuódnyi. Nem mēsszi tüeleng vuót ē vonatut, ojjam magas mind ē ház, uām mögijē huzuótunk, mer ot mendviē vuótunk. De lütt ám mellettē egisz nap, oda-odaerēgetētt. E miēnkiēk mēg látták, hocs hējjába van, ez ádzukat ot hattág, vissza kē mēnnyi.

Dibe dzsüttek e konyhák, hoszták ez ebidēt. Mēglátta úket ez orosz, kezdett án tüziēnyi! E konyha mēg údzs uódalvást kezdēt szöknyi. E katonaság mēg utánna! Ez orosz mēg lüdd, de oda sē b...t neki sēnki. Ojjam fiszjás hel vuód, de nadzsog vuótak á, hocs kiēt embēr sē tutta vuóna átfognyi. Csek odabujtunk e juā mellijē, osztán ot fülüētünk. Osztám mēgin erekk! utánna! Lassam beirték e konyhát, ēttünk ē juót, osztám mēgim visszahuzuóttunk oda. Egiz dilután od vuótunk. Kü nem dzsühettünk, mer ez orosz közziēnk porozod vuóna. No, azutá, hodzs besötitüt, küatták e parancsot, hodzs mindēnki csöndbe lēdzsēn! Nem szabad beszinyi, sē cigarētáznyi, vacs tüzedzs dzsújtannyi. Akkor összóállottunk, jedzsüttung vissza. Hát ehodzsan kesztünk mēnnyi, sáimvēr-fērēkje keresētt ám bennünket mindzsá, de nem vēt eszre. Mēgmonták, mihánt keres, ēccerre mēk kē anyi, údzs nem vész ojjan könnyen eszre. Kisebbem mēgim világítod, de akkor má túl vuótunk, nem látot sēmit. Visszahuzuóttunk mint Prēmiclibe. Rēggiē felijē irtung vissza. Kü lētt advuā e parancs, mindēnki mēnnjēn oda vissza, ehunnaj dzsütt. Dilelütöt mindēnki küpihēheti magát. Dibe mēg dzsütt e parancs, vadzs is inkáb dilutá, hocs helet kē fogluānyi, mer dzsün án ez orosz! Este felijē úes hat uóra tájba má egisz közziē vuótak. Hēj! Mi lész mast itt! E miēnkiēk e tiszték tutták, hodzs baj lész mast. Uāzok nem is maratták künd, bemēntek e vározsba. Kü lētt advuā e parancs, mindēnki ehodzsan csek tud lüjjön, nem is kē ciloznyi. Lütték is osztán ez ēddzsik idzs, e másik údzs. Nem törüöttek sēmiviē. Kērēsztü-kuāsu mēnt e gojuó. Csekhodzs ez orosz is tüziēt nadzsba, csek iránt nem tudot vēnnyi, mer sötid vuót, mi mēk fojtattok rēggiē öt uórájik szünjēt niēkүн. Őt uórákkor dzsütt e parancs, hodzs e tüzed be kē szüntēnyi, mer ád van advuā e vár. Ez orosznaq mēg lēt mondvuā, hodzs nem lēhet nyuóc uórájig neki bedzsünyi. Összó lēt törviē mindēn. Emi állomi dolog vuót, mind e levegüōbe mēnt. Emīt lēhetēt mindēt jepusztítottunk. Vuótak puskaporos magazinok, mēg mēk sē keszték, mer lüszēr uāv vuót, uām mēg ēdzs eszten-dejig is ēlig lēd vuóna, csek ēnni nem vuót. E huszárok tüziērēk luājit mim mēgētték, valami huszonötēzēr luāt mēgēttünk, csekhodzs uāzok is jefottak. Má e huszárok is min dzsalog jártak.

No, akkor nyuóc uórákkor dzsütt ē nacsfejüō tiszt, mēg ē kozák, mēg valami altiszt, uāzok vēttik át ehum mi vuót. Fē vuótunk állidvuā dzsaloksák, tüziērsig, lovasság, mēg mindēmjiēli fajta külön. Mikor dzsütték ez oroszok, szirü állott e dzsalokság. Jelēntētē, hodzs jennyi mēg jennyi e számok e parancsnok, akkor uāsz kiērdēsztik, hun állannak e tüziērēk. Mutogatták, hodzs ot, mer

asz hittik, hodzs minkel mas mindzsa jepusztitannak. Mer miránk igē haraguttak. Jezék mim polákkog vüótak, osztá ha alárom vüót, jezék nem dzsüttek harcunyi, henēm csek lētiérdepütek imát-koznyi, mi mēg mikor ott e fojuósō jefutoftunk mellettēk, juól valogba ruktok űket. Haraguttak is ránk, de tēnyi persze nem mertek sēmit.

Odakerüt osztán uāz ez orosz tiszt mihozzánk is. Nekünk e parancsnokunk ē jūōhadnadzs vüót. Mikor uāz e tiszt lēirta, hom mēnnijem vannunk, kezdēd beszinyi. Kezdēd dicsirnyi, hodzs e tüziér e legiziep katona. Ű má sok helēm vüót hardzba, de ez ijje emi id vüót, ojjamba miēg nem vüót. Dirēkt mēgdicsirt, ojjā juó katonág vüótunk, hocs sēhodzsā sē, mēk sē tuttāk közzelitennyi e vārt, nem hodzs bedzsunyi.

Kisjūōb mēgindutag, dzsüttek ez orosz katonák. Ēdzsre huātag, de emi katona od vüót! Dzsüttek muzsikaszūōviē, mēg ászlūōviē. Mēg ekinek emije vüót, csek úsz szūōrta közzibiēnk. Kinek kēnyerē, kinek cigarētájaja, de mind odaszūōrta. Dí feljē attak ebidēt. Akkor osztám jē lēttünk ozdvuā, mondzsok ē pár ezēr embēr ē csapadba, osztán kellēt indunyi. Akkor ēdzsmás utá jeindutung be Oroszországba dzsalog. Mindēddzsiviē vüótak orosz katonák, kozákkok. Mēntünk údzs estielig. Este osztám vüótak úcs jaluk, mire oda-irtünk mindēnki jemēhetēt, kereshetēt magának szállás csek hiētre vissza kellēdzs dzsunyi. Nēm isz szōkōt mēg ēcs sē, mer haza uecsē tudod vüōna dzsunyi. Mēntünk tizēnēdzs nab dzsalog. Kisebbem má aszonta ez oroz danujjunk, eki ehodzsan tud. Nēm igēn danutag, de mi igē sokam vüótunk madzsarok, belefoktunk ojjam madzsar danajogba. Ojjan danajokad vāktunk, csek űh hajut e postaut. Három nap alatt irtünk Lemberēgbe. Od vüót ojjan nadzs bōrtō, hocs cseknēm ez egisz nípsig belefjērt. Másnap rēggjē ot jártunk jerre-ūārra, hát ēccēr cseg dzsütt e parancs, hot tovább. Ott osztám mint szanaszīt kerütünk. Ki jerre mēnt, ki uārra. Tizēnēdzs nap alatt irtünk állomásra. Ot mēgim bevagoniērosztag bennünkēd, vüttek kit Szibiērijába, kit Ázsijába, kit emērre tuttāk. Tizēnnyuōc napig utasztung vonalom, pejg mēntünk szūnyet niēkiün. Emi oskolába is tanutunk, uāzon e homok-sivatagon is kiēt ē jē nap mēntünk át, nem láttunk más, mi homokkōt. Mindēm jīē napra vüōtag baktērházok, ehun kerütek e vonatok. Csek tekōnyūiōzs biēkákāt láttunk, más sēmit. Kisebben e harmadik nap láttunk ijjen girgicēket. Tōrōkōg vüōtag vacs tatárok. Kesztek ojjan kissep jaluk, vadzs inkáp sátorok lēnnyi. Ot láttok osztán e tevijēket, uāzoknak min tevijējēg van. No, montok, mas huā vūszneg bennünkēt? Akkor vüót ez orosznak ez űnnepcsē. Akkor öt nap nem kaptunk sēmi itjēt sē. Od bent huāgattunk. Űānnyi vüót e tetiō, majnēm jēemiētek. Mer kü sē tuttāk szēanyi űket. Lēirtünk Taskembe. Ē kozág baragba vacs kaszárnyába. Nahát e többit mēg vütlik. Kit lējjepe, kit jējjepe hattak. Ē darabig od vüótunk, csekhodzs ot mēg ojjan nadzs vüót e hiēsīg, nem igēm birtok. E koszt sē vüót juó, e viz mēg igēm meszezs vüōcs, csek

forruād vizet ihattunk. Őt huónapig vuótunk od, de nadzs ríszē ot maratt. Rēggiē jemēntünk ē klozēdba ézs vuót, eki egisz hiētēn ot kotut. Jebbe ē virhazsba vuótunk. Igē sog bele is pusztut. Tudom mindēn nab vuót ē pár ijen. Ēnnyi kēllēt; juóüzjōm mēgēttē ez ebiddzsit, osztán csek fēfordut utközbe, mēg má oda izs vuót, vigē vuót. Nēm is tuttok mi baja, mēg má mēg izs vuót huāvuā. Kisebbem minket osztán kuvūttek tiēglács csinányi. Údzs mind itt e Vörözsdombō, sárcs csinátunk, tiēglád vertünk, de nēm ígettünk. Tudom ūāzoknak e tatároknak mēg ūānnyi vattájog vuót, hocs sē szillit, sē hosszát nēm lēhetēt látnyi, mer ūāzon e vidikēn terēm e vatta. Mi mēg odajártunk szüksígre. Má ippēm virágzot jez e vatta; úcs küterül, ojjan e virágzsa, mind e mákejj. Jesz hasznátok s...főrülsre. De osztár rádzsütt e girgic, hoāzs mics csinánunk mi e vattájávīē, osztá jetitották.

Dzsütt e parancs, ötszáz embēr kē vasuti munkára. Minket jevūttek. Csekhodzs vütteg visszafeliē. No, gondutog, bike van! Hazavüsznek! Mer e heleket má údzs ősmertēk. Beirtünk ē nadzs vározsba. Ott is küősmertēk má magunkat. De onnaj má másfeliē vüttek. Jevūttek Szibijérija határára. Ot mēk homogbányába kerütünk. Vuót ē nadzs viz, és ojjan nadzs öntisēkecs csinát. Onnaj szállitották e fōhennyet. Ott aziēr mēkszēttēk magunkat! Juó dúgung vuót. Njēmēlik öt rubēlt is keresēt naponta. Mindēm vagony után kapunk ē rubēlt. Ē darabik szoritottog, de kisebbem má ūānnyi pizung vuót, nēm tuttok micsinájjung velē. Pejg mēhetünk ám vēnnyi akármit. Kisebben gondulok, nēm raknunk mi sódert, minek? Uccsē tudzsok jepazuānyi e pizst. Nēm raktok. E sódēr mēk kēllēd vuóna. Szittag bennünked, de nēm tuttak sēmire sē mēnnyi velenk. Hosztak oda ijjen cserkiész katonákat. Csekhodzs ēccēr osztám fēlázattunk, hodzs mi nēm mēnnünk munkára. Dzsüttek e cserkiészēk fedzsverje, mi mēg lapátje; montok, ha valaki mer lūnyi, azonnal adzsomverdzsēk. Aszontok, ha e katonákat je nēm vüszik, ēcs sē mēdzs dúgoznyi. E katonákat jevūttek, osztán akkor mīzs dúgoztunk magunktu.

Kisebben dzsütt ē mestēr, hodzs neki kēllennē nídzs embēr munkásnak. Mi nídzszen tüziērēk feketē kabádba vuótunk, monta, hodzs jez e nics feketē kabátos juó lēssz. Ē csajtaji izs vuód velenk, nēm akart jemēnnyi. Aszonta, ū ez Istennek sē mēdzs je! Montam neki, dzsere Pista, hátha job lēssz. Jemēntünk, osztán igē juól mēnt. Kisebbem má mi lēttünk ojjam palliērok ez oroszokon. E vasuti sijenēket igazitottok. Ēccēr majnēm mēgjártok. Ippēg jemēnt e vonat. Ēddzsik sijen is má igēn kü vuót nyomvuā. Vigik küszēttēk e szēgeket, kümirtēk e közsepim belevertünk ē szēget, mēg má látlok á, hodzs dzsün e dzsorzsvonat. Na, montam, mas csek hama án! Ē kiēt szēged bele vertünk, mēg má ott izs vuót. Úk kērēsztü robogot rajta, csek új füstüt. No, gondutam, ha jem mas künymdzsa, bisztozs gojuót kapnunk.

Elmondta Imre Sándor 49 év. felsőöri református magyar földműves 1939 július havában.

Debrecen—Kolozsvár.

Imre Samu.

SZOVEGMUTATVÁNYOK AZ ORMÁNYSÁGI NYELVJÁRÁSBÓL.

Lovászság.

Az ény gyerökkoromba még magunk örisztünk a lovajinkakat. Tavasztú őszig mindég. Kihálázsba vótunk. Csak an nem mönt kihálázsba, akinek sog vót a takarmánnya vagy lusta vód vagy jobban szeretölt a felesége kizsbiklájjú háni. Este kilendz vaty tíz óra tájba kihajtottunk, osztán kinyügösztüng vagy kibékösztüng a lovakat. Mégis ēlopták a lovat, a békóru is a patáijak mög a mőványijak. Azog vótak ám nagy bētyárok! Vót, hoty két, három pár lovat is ēviltek ēccör.

Ēgy-ēgy csapadba tisz, tizönkét pár ló vót. Két-két embör két óra hosszájig istrázsata. A többijek naty tüzet raktak, oszt körüfekütték a hívös őszī ēccakákon. Vótak szürgyejinkek, abba heve-röttüng belē, ha sog vót a szunnyog.

*

Vót ojan álomszuszó istrázsata, aki ha elalut, fő nem lehető köteni. Ihonni! má kócot is köttünk a lábaújja közibe. Mőgyütöttünk, ozd vót mit rügni neki a csillagot.

*

Vagy mögbaronnátunk az ējen embört. Lábáná foktom (fogton, fogva) mökhúsztüng a földön, csakúty kologott a feje a hupalagos legellön. Ēbujtüng, mök sē tutta, ki baronnata mög.

*

Vaty ha fa alat feküttünk, lēhúsztüng a fa ágát, lábáná fokton kötőfékkē ráköttlünk, a fa mök főrántotta. Oszta vót úty, hogy elengettüng, vót, hogy maga vákta el a kötőféköt, peig (pedig) az újé vót.

*

Mikor jó akartunk tartani a lovakat, evittünk lopatni az uraságéba. No szē (no hiszen) osztá ha gyütt az ör, tüstént szējjēlobbantunk.

*

Mikor naty tüzüng vót, loptunk a mezörü olasz-tököt, oszt möksüttünk. Sasē (sohasem) öttem azütā sē ojā jó tököt, mind akkor.

*

A sárga tögbü tür' (tört) csinyátunk, oszt kivettünk cönögét fogni. A tököt kettéváktunk, kipucótunk, a tetejéd vékő fāvā kitámasztottunk. Mikor a cönöge belēmönt, a tür teteje lēcsattant.

*

Az időt a kakasok kukorékolásárú — odahallott a falubú — mög a hetevé járásárú tuttunk. Mikor kivératt, hajlottunk az ágyásra nyomtatni, vagy möntünk szántani.

Elmondta Keresztes József 70 é. fm., Kákics, Baranya vm. 1941.

Tyúkültetés.

A tüküteteshő tojás kē. Legutób, mikor én tüköt üttem, jó bēcsaptam a R.-nēt. Láttam mējē szép tükjaji vannak, emōntem hozzá tojást kérni, mīha nekōm tortába, mōk kaládzsba kéne a tojás. Hazunni kē, mēr máskēbb oda nem adi sōnki sē, még maga nem ütet, mēr aszondik, hogy akkor ēvösszék a tükjajikak hasznát. Ezōk a būdös tükjajim mast ēggyet sē tojtak, pedig vam még ötfen is, ozd biza ēszorútam a R.-nēhō tojásér. Am mög jó asszō, ad am mindōnkinek, amiye csag vā szegénnek. De jót is tōd velem! Azér szeretōk tēlōn ütetni, mēr akkor nyár elején má szép kirántani való csikéjinkeg vannak.

Oszta hát úty szoktunk tüköt ütetni, hogy a kosarakat rōgge a szōmakazā tūjébe mōktōccsünk szōmávā, oszt a kotyost ēty tojásra rátōgyünk naplēmōntik, hoty had essōn neki jó a kotyolásnak. Azután tōgyünk alá a tōbbi tojást. Jó mögválogassunk, amejikneg vā jó vámja, mēr az a jó fijas.

Van ojan kotyos is, amejik mög nem ūné a tojást. Azér mon-tam az uramnak: „Mög nē idd embōr minnyá pālinkát, jusson a kotyosoknak izs belülle.“ Mēr ha az embōr mögitati pālinkávā, mire kijōzāszik, mōkszoki a tojást.

Kéthetes korába szoktunk mögnizni, hogy mögvetemōdōtt-ē benne a csike. Amejik ápom (zāpon) maratt, abba nincs, aszt ēszōggyünk alulla. Amejik jó fijas, am má három hét mūvā kidū mind a kása, amejik rossz, az ēty hónapig is esēvedōzik alatta, asz má mögōheti a fene.

Aszondik, hoty pēntōkōn is jó tüköt ütetni, mēr akkor jó kakasossak lōsznek a csikék.

Elmondta Vas R. Juliánna 39 é. fm., Kákics, Baranya vm. 1941.

Pókos Zsuzsa.

Ēfotyttak ezōk a rablók. Mōksuklottak.¹ A Pókos-nemzet is. Lá az is 'ojā fajvót. Kocsizs Kocsis vót, okorági mag. A Zsuzsát urárú hitták Pókosnak. Kezes asszō vót, fen' ēgye fene egye ott a temetōbe. Dōgzott acs, csak fōlopta.

Ēccōr kendōr tört Bēnieknek. Azok ēvōtak Söllére.²

¹ Utolsót csuklották, meghaltak, kipusztultak.

² Sellye.

Em mög ikább (inkább) sietetőtt etörni, mire möggyüttek, mök-szödözött. Mindegy vót annak, ha zsák, ha lepödő, ha ruha, csag vihesse.

Söllére is ejár, még mög nem fokták, mikor éveszött az imög, galya mög az óra.

Halála napjám mök Kárászra vót, naty tébe. Bord vitt a cse-lédöknek, akik ösmerték. Hozott érte lisztöt, szalonnát. Pálinkát is kapod, de asz má nem ihatta mög. Mögitták a torára. A utō vötte mög Istē hidegje. Hát...

Elmondta Gergő József 45 é. vak. Kákics, Baranya vm. 1941.

Tréfa.

Az ém Pétör bátyá vót ám mék csak ety tréfás embör. Ecccör aszondi a B. Julcsinak :

— Hēj, Juliskám eĵē csodát sasē érté, mind évelem van : szörös fogam nőtt. Acē csak az újjodat ! Tapogas csak mög !

— Hēj, Pétör bátyám nem igaz !

— De Istē Jézus üccse¹ igaz, fok csak mög !

— Hát mökfogom, de ha mökharapi kē az újjomat, többet még az udvarába sē lépög bē.

Hanem osztám mökharapta az újját. Sikéntozott is a Julcsi, sasē felejtöm ē.

Elmondta Vas R. Juliánna 39 é. fm., Kákics, Baranya vm. 1941.

Debrecen.

Keresztes Kálmán.

SZLAVÓNIAI NÉPNYELVI SZÖVEGEK.

A mit-mit csibe.

Az első feketē talujú jércének az első tikmonyaót aszt az embör kiköteti, de úgy aóm, hogy a hóna alát kél neki lártánija, és a kēmince mögöt of kél neki aólándóján ülni, vaty fekünni három hétig, míg csak a csibe ki nem kél. Mikor kikel, abból lēssz a mit-mit csibe. és az örökké csak aszt mondi : „Gázda urám, mit, mit, mit?“ És a gázdaónak mindön kíváónsaógaót tējjesíti, amit kíváóm, mindönt mēkszöröz. És utójaóra, há a gázda maó nem tud neki mit paráncsólni, epusztíti a gázdaót. Akkor asz mondik, hogy őját kél neki paráncsólni, hogy rēstaóvól merjē ki a Dunaóból a vizet, akkor inkaóob észökik.

¹ Úgyse.

Péter Istvánka meg a szitamag.

Pétör Esvaónka lémént Kispálkóho, ászontá neki, hogy : „Ijjés bácsi, úty hálottám, hogy mágaónak vā jófájta szitamággja, és lenne oĵā szívēs, annā belöle ety keveset, hogy az embörnek baör¹ azér nē kējĵöm pészť kianni, amijér épön nēm muszqój.“ Ez oĵān együgyű gyerökse vót, osztā ebolonditottqók, oszt jót nevetek rájta, hogy, egyöm, még eszt is ehitte.

Tóbi apó bölcselkedései.

Mindönt tudok a vëlaógon, keresztülméntem mind szitaóm, mind rëstaón. Aóprilizsbá ety hónapig fekültem, el vótám gÿen-güllel. Mëk kël öregönni. Istenöm, haót mindön este eszt imaót-kozom : „Édös jó Istenöm, Jézus Krísztus, ágy esëndës nyúgo-dálmát, há jónak laótod. Mást, Urám, lëjekszök, há kedvezöl életömnek, fënkelök.“ — Eĵ, de a fĵjátál örül a vëlaógnak, mer ászt montá böles Sálámon, jó a mi szömeinkel nekünk a nápot nézni. Mi nēm tēhessünk, sē nēm áthássunk sëmmit, hánem csak a jó Átyá, aki fëmelegitöt minket a mi anyaónk méhibe, én csak áho bizok, áho sóhájlozok. — A Náp és Hód nēm aólnak ety hëjbe, csak a Föd. Há forog a Föd, mine² nēm dülnek össze a haózák, aki ronygyos?³ A födrengést mine vëgyök észre, a fõrdilaóst még nēm?

Késa apó tréfái.

Mikor ëccör Késá vët halát Szácskitúl, mëglaótá Vëraóg nanó, ászt kërdi tüle : „Te, Ijjés, hõ foktád ászt a szép halát?“ — „Ámá, Vëraóg nanó, odá foktám a tápogatóval a Válkóba.“ Jütt osztā Vëraóg nanó Nagy Erzsével — am mëg oĵám pislogató ásszony — kërdi tülik Tóbi a Szálonya alát, huty hová mënnek a tápogatóvål, mikor nincs is vís, kiszqórátt. Ászondi Vëraóg nanó : „Nēm igaz, mër Késá iqõ szép halakát fogott a tápogató-
vål! épön tennáp. Éde értek a Válkóho, haót ees csev vís sē a Vá-
kóba. Lëtt oszt ákkor náty szitkózaós, kaóromkodaós, mikor mëk-
tuttá, huy így bécsáptá útet.

*

Éccör mëg vët Vëraóg nanó Eszékõ szõrmámuszt.⁴ Nagy vót a laóbaóra és kërdöszte Késáót, mi csinyaóĵõ vele? Am mëg ász

¹ Legalább.

² Miért.

³ Rozzant.

⁴ Szõrpapucsot.

montá neki, főze még, máj akkor összecsökik.¹ De a mámsz nem csökött össze, hanem széjelmént.

*

Eccör Késá bécsáltá Jaónozs bácsit még nagyapaómát a rédbbe, huty hálaószának, mer igő sok hál van. Béméntek, foktaók a haólól, hideg vót a víz, még nagy vót. Késá mők fenőtözöt vásaórnáplósan. Mikör béméntek hálaószni, mind a hideg raószta űket, mer igē hideg vót. Késá mők csák a pártō jaórt, minthā ijögetlē vónā a gerebjehaólóval a hálakāt a haólóbā, bögdöste a vizet. Akko ászi mondi Jaónozs bácsi nagyapaómnāk : „Pisti, ez a бүdös komā minket bécsápot, béhit hálaószni, osztā nincs ety hál se. De mást még májd mi csápjok bé űtet. Ászondi Jaónozs bácsi : „Lēhijjok komāót ēde a vízshē, oszt ászi monygyok neki : „Komā, od бүgdösse még ászi a nagy zöhert (vízi gāz, ot nőv a víz szēlin) a gerebjehaólóval, ot van nagy ponyty mők csukā.“ — Ej, akkor még ēkáptaók neki a laóbaót. Űvőtősz Késā : „Komā, ēgyöm,² tönkre tészik a szép szēremet,³ ágyyonűt othon az asszony. Adok, ēgyöm, ēgy liter bört, csak erisszēnek el!“

Nēm hálgättāk raó, beléhúsztāk a vízbe, mind űp prűszkolt,⁴ prűszogott,⁵ ákkor jól megbugyogáttāk⁶ a vízbe, oszt ákkor kierisztölték, osztā ráktāk szenet a száncspárton, osztā szárogáttāk a szēreikeket. Ászondi Késā Jaónozs bácsināk : „No, komā, ēgyöm, én akártām kietōket bécsápnī, de kietōk jobbām bécsáptāk engōmet.

Lakodalmi mondókák.

Á menyásszony arām baóraóny,
arām betű van a vaólaón.

Á vōlegény elōlvási,
elōlvási, lēcsókoli.

*

Szép a laóny ideig,
tizennyōc esztendeig.
De a legény mindáddig,
míg még nēm haózásodik.

*

Piros rózsa borulóba,
mostā vágyunk indulóba.

¹ Összehúzódik.

² Hézagöltő szó.

³ Felszerelés, ruházat.

⁴ Prűszkolt.

⁵ Prűszögött.

⁶ Megbugyorekoltatták.

Mádaór száól a jätetöre,
mást mëgyünk az esküvöre.

*

Nápamásszony kicsi kërtyë,
piros rózsá nyílik benne.
Piros rózsáót lészákásztom,
mëgesküdüött a mënyásszony.

*

Mindöm mádaór paórátl káp,
gyírótl adot má a páp.

*

Étt az öröm, étt a hászon,
mëgesküdüött a mënyásszony.

*

Sárga csikó, csëngő rájta,
házáfelé mëgyünk rájta.
Végig mëgyünk az uccaóba,
a mënyásszony hájlékaóba.

*

Aki minket mëggyaláz,
pokólbá lëgyön kánaósz.

*

Örömánya, gyúcs vëlaógot,
mëkhostuk a gyönygyvëraógot.

*

Levendulá mëgaógasútl,
Gyöke Maóri mëkpaórosútl.
Sok szép legény jaórtl utaóna,
Piko Ijjés léttl a paórlja.

Népdal.

Hő haótlál az éjel, cinëge mádaór ?
Áblakódba haótlám, kedves tubicaóm.
Mër nëm jütlétl hozáóm, cinëge mádaór ?
Fëltem az uráttúl, kedves tubicaóm.

Nincs ithon az urám, cinëge mádaór,
a hárásztl rédbe lovák utáó jaór.
Jó lová ván néki, hámar házájër,
jáj lësz neköd, rózsáóm, hutyhá naólad ér.

MUTATVÁNY A KÉSZÜLŐ SZLAVÓNIAI SZÓTÁRBÓL.

A, Á.

a *a* (-t, -ja) fn. ,az a betű neve‘.

a *a* mutató névm. (msh. -n kezdődő szó előtt és mondat végén; nem ragozható) 1. ,der, die, das; jener, -e, -es‘. *Oja szerettem gyerök vót a, mer nē vót kevésj.* 2. határozott névelő msh.-n kezdődő szó előtt ,der, die, das‘. *Nem ojan a ménése neki, mint a Revizijó apóé.*

a *a* l. ah.

á *á* (-t, -ja) fn. ,az á betű neve‘.

abban *abba* hsz. ,darin‘.

ablak *ablak* (-ot, -om, -a) fn. ,fenster‘. *Ablakodba hqóltám, kedves tubicqóm.* Nd. Nr. *Mikor a kicsi beteg, baönti a fraqosz, faótyólal kēl lehúzni az ablakot.*

ablakesa *ablakcsa* (-át, -nák, -ja) fn. ,ablakocska‘. *Kicsi haqz vót, két kis ablakcsa vót rajta.*

ablakfa *ablakfa* (-át, -ája) fn. ,az a ráma, melybe az ablak-szárnyak záródnak‘. *Az ablakfa fēfokta a laqmpaqósvēlaqogot, és szüle észrēvette, hogy ēfuttá a laqmpaqóst.*

ablakszem *ablakszöm* (-et, -e) fn. ,ablaküveg‘. *Nyúltám az újaqóho, de nem birtám mēffogni, mēr az ég rajta vót, oja vékonyam, mint az ablakszöm.*

ábrázat *qóbraqózat* (-ot, -tyá) fn. 1. ,arc‘. *Vót itt egy boszorqáony qóbraqózatu nanó.* 2. ,arckifejezés‘. *Kivaqóncsi vót mindenki a szüle qóbraqózátyaóra.*

abroncs *abroncs* (-ot, -á) fn. ,reif‘. Nr. *Luca napjaqon abroncsból étetik a tikokat, hogy jobban tójának.*

abrosz *abrosz* (-t, -á) fn. ,asztalterítő‘ (étkezéskor). Nr. *Karaqócsnyeste nem szabád az abroszá kenni (törölni) a kezedet, mer kiszaólkaqózik a köröm körül. Az abroszt az udvár felé kēl hājtani, hogy a kērbe mēnyének az apró jószaqógok, nē az ucaóra.*

ad *ad* (-ok, -ol, áltám) ts. i. 1. ,geben, schenken‘. *Ájitok* (adjatok). *Ájitok só! Áji! (= adj.) Áji csá! (= adj csak).* *Ágye* (adj, add). *Ágye a gyiszót! Ágyyék Istē jó délebédöt az étvaqótyho.* 2. ,verkaufen‘. *Mēnyijér áttá a dinyaqót?* 3. ,rendel, akar‘. *És akkor mégis csak nēm lüttem, hānēm amit Isten qód, mellé mék, és mēgnézöm, huty ki az, vágy mi az. Ágyyá Istē, huty ahum bément, od gyüjjön ki! (Tréfás borköszöntő.)*

adoma *adoma* (-át, -ája) fn. ,tréfa, tréfás történet‘. *Mind adomaqóba lösznek, a terőfaqójaót!*

ág *aqóg* (-át, -á) fn. 1. ,zweig‘. 2. ,zacken‘. *Mikor jól megnyizöm, haót az epörnyefalevél, még az aqóga, ahucsō raqócsütött a hódvēlaqóg. Az aqógát rōzsének montaók, mást mék hā bé vār köttel és csomóba, ugy mondik: fāsing.*

ágas *qógás* (-t, -sá) mn. 1. ,ágakkal ellátott'. fn. 2. ,ágas edénytartó oszlop'. *Vót ot ety kizs baltá az qógászbá.*

ágánfa. l. akácfa.

aggat *aggát* (-ok, -ol) tn. i. ,lábatlankodik, hátráltat'. *A mácska aggátot neki, oszt az asszom mékhqóborodot* (= megharagudott) *raó, oszt a mácskaót is félkaszabólta. Csak mēnnyetők mást maó, nē aggásatok étt.*

aggleány *aglëány* (-t, -a) fn. ,véngleány'. *Áglëány a, nēm méhetöt férhő.*

agguosztus l. augusztus.

ágy *qógy* (-át, -á, -ák) fn. ,bett'. *Ász mondik, igő rosz szörbe vān, uty tészik-vészik az qógyrúl lë-fën. Kocsirá qógyaóm* (igy!), *kocsirá laódaóm, mágām is félülök, Jāj édösānyāóm, szerëlmezsdājkaóm, mágām is ëlmëgyök* (lakodalmas mondóka). *Sz. Ébontom az qógyát* (= előkészíti a lefekvéshez). *Vetöm az qógyát* (= fölveti). *Előb fölebrettek, mint az qógy* (= korán felébrettek). *Qógybā mēn* (= lefekszik az ágyba).

ágyás *qógyqós* (-t, -sa) fn., az a hely, amit gabonanyomtatáskor a lovak letaposnak'.

ágydeszka *qógydeszká* (-át, -ája) fn. ,az ágy fenékeszkája'. Nr. *Este-este mindég mékkentők fokhājmqóvāl az qógydeszkaót, még mágāmāt is mékkërésztlőttem én a fokhājmqóvāl, hogy odā nē jőjenek az ördögök.* (A gyermekágyas asszony védekezik így az ördögök ellen.)

ágyfő *qótyfű* (-t, -je) fn. ,az ágnak az a vége, ahol az ember feje pihen'. *A fejer ruvaóvāl az qótyfűt szokik léteríteni.*

agyoncsap *aggyoncsáp* (-ok, -öl) ts. i. ,ütéssel halálrasedez'. *Mondok, kiednek mék heje sincs étt, aki aggyoncsáptá az ápjáót.*

agyonlő *aggyonlű* (-vők, -völ) ts. i. ,golyóval halálrasedez'. *Józsiká, egyöm, tē vágy? Nē lűj aggyon!* Nr. *Áz jutott eszömbe, a régi öregök montqók, a kísértetöt há lüvi az embör, mágáót lüvi aggyon.*

agyonüt *aggyonüt* (-öl, -ök, aggyonütte) ts. i. ,ütéssel halálrasedez'. *É há ojan erös vónqóm, mind aggyonütném ásztt ä bāndaót!*

agyonver *aggyonver* (-öm, -öd) ts. i. 1. ,ua.' 2. ,tönkreteasz, megsemmisit'. *Aggyoveröm mijaó* (= miatta) *a szömömet.*

ah *á* isz. ,ijedtség, csodálkozás, bosszankodás indulatszava'. *Á, sógor, az Uristenét, mi jáz?*

ahol *ahon, ahont* hsz. 1. ,ubi, wo'. *Neköm is ú faój még, ahon tēnap belévetttē a mēv a kobaqnyaót* (= belevetette a méh a fulánkját). *Akkor kijed odatéttē lē, ahont nem lehetēt mēglqótni.* 2. ,ott, amott'. *Ahonnī a börtönājtó* (Nb.).

ahogyan *ahucson* hsz. ,wie'. *Ki kël mondāni, ahucsq vān a nótqóbā.*

ajak *aják* (*ajkāt v. ajákat, ajakom, ajakā*) fn. ,lippe'. *Áhucsom békakucsolt a juko, haót az az embör a szörös ajakaót odātéttē az örcqójaóho.*

ajtó *ājtó* (-t, -já) fn. ,tür'. *Ákärtām belépni az ajtójikon.*

ajtósarok *ajtósárok* fn. ,a sarokvas'. 2. ,a sarokvas beerősítésére szolgáló ajtófélfá és a fal által bezárt szög, ahová a seprút támasztják'. Nr. *Há az ajtósarokba féláoltátik a söprút, akkor az ördög nem mehet ki* (t. i. ha a nyelére állítják a seprút).

akácafa *akácafa* (-át, -ja) fn. ,akazienbaum'. Nr. Fülfájás ellen "az akácafa" napkelet felőli három ágából főtt teával kell párolni.

akácfavirág *akácfavirág* fn. ,akazienblüte'. *Legjobb a méveknek az akácfavirág.*

akad *akad* (-ok, -ol) tn. i. 1. ,akaszódik'. *Beléakált az akácafa akáca* (Nd.). 2. ,lel, talál, bukkan'. *Osztá akált-é kied zsvagonyokra?* 3. ,kerül, találkozik'. *A hosszónakövmemet kinyitám, oszt az akát szömöm elé: „Ászt büntefi, kit szeret.”*

akar *akar* (-ok, -ol) ts. i. 1. ,wollen'. *Ki mit akárt, ászt kijaqált.* 2. ,készül, már-már megtesz valamit'. *Belé akárt járni a Válkóbá.*

akár *akár* hsz. 1. ,bár, legalább'. *Ákár dé* (= körülbelül) *kettőt hoztak vóna.* 2. ,akárcsak, mintha'. *Ákkor akár e sē jüt vóna.*

akarát *akarát* (-ot, -tlyä) fn. ,wille'. *Laóm ász mondi az iráós, hugy ety hájszajólunk sē eshetik lē az Úr akaráttyá nélkül.*

akasztófaravaló *akasztófaravaló* mn. ,gazember, semmirekellő'. *Ne haój véle a bitángal, akasztófaravalóval* (Nb.).

aki *aki* ,vonatk. nm., der, die, das; welcher, -e, -es'.
a) személyre: *Ászt laóttá, aki a kálápjáót eltoltá* (eldugta, ellopta). b) dologra: *Áz ēromlott, az a dinnyä, ákit apókqóm hozott.*

akkora *akkora, akkorika* n. ,olynagy'. *Mint egy légyecsipés, csak akkorika vót, oszt vérmérgöt* (= vérmérgezést) *kápot.*

akkoriban *akkoraóba* hsz. ,abban az időben, akkortályt'. *Am még akkoróba hált még.*

akna *akná* (-át, -ájä) fn. ,kémény'. *Haót, ász mondi, tizönkét órákkor megzuhánt aóm az akná. Ávväl nanó kimēnt, még* (megint) *visszá az aknáön.* Nr. A boszorkányok az aknán át jutnak be a házba s azon át mennek ki: *Éty fijátal menyecske laóttá, hogy mēkkente mágaót a nápa válámi orvossal* (orvossággal, kenőccsel), *osztá kirepült az aknáön.*

aknaseprő *aknásöprő* (-t, -je) fn. ,kéményseprő'.

alá *alá* (-m, -d), *alá* (-nk, -tok, -jok) n. u. 1. ,unter'. *Mindön egy páraózsnaól mondik: Süveg alá, konyty alá, hájfonyó alá.* 2. ,közelébe, melléje'. *Ákkor a kuckó alá ülteték* (a menyasszonyt), *terítettek lē ety tisztá ábroszt.*

alak *alak* (-ot, -ja) fn. ,ismeretlen, felismerhetetlen személy'. *A maósik öldálon ety haóz előtt ety fejér alakot laótot.*

alakítás *alakítás* fn. ,változtatás'. *Még az a ruhaóm, akibe a temetéső vótam, mēv vān, sēmi alakítást nem tettem rájta.*

alatt *alatt* (-ám, -ad, -á) n. u. 1. helyhat. ,unter'. *Étt a fejem alát bütyki vān a kendőnek, osztá tör.* 2. ,közelében,

mellette'. *Áz őrđő alát vólták a bętyaórok.* 3. ,mögött, végében'. *Kertem alát sejöm rét* (Nd.). 4. időh. ,innerhalb, während'. *Egy nap alát kéccör is emén.*

áldomás *áoldomaós* (-t, -a) fn. ,ivás a vásár vagy szerződés megkötésének örömére'. *Ász mondi a vezér, igyuk még ráó az áoldomaóst.*

áldozó *áoldozó* fn. ,áldozócsütörtök'. *Táváj áoldozókor reggel jütt az öreg Börká a Válkóra a vörsaóker.*

áldozócsütörtök *áoldozócsütörtök* fn. ,Krisztus mennybe-menetelének ünnepe'.

alj *áj* (-át, -á) fn. 1. ,valamely tárgy alsó része'. *Bé ván raóncóllal, az ájja slingólt.* Nr. *Há a pöndőj ájjaóval törülik még az árccót a kicsinek, ákkor nem áórt neki az ígęzet.* 2. ,salakja, söpredéke valaminek'. *Nę vágyok én a legények legájja, Sēm a fője, sēm az ájja é vagyok* (Nd.).

alkonyat *álkonyát* fn. ,napnyugta'. *Álkonyát lét, mire házá-jüttünk.*

áll *áol* (-ok, -ol) tn. i. 1. ,stehen'. *Haót ott áol egy laóny tisztá fejēr szoknyaóba.* 2. ts. i. ,túr, kibír'. *Hideg a víz, nēm áólhattyá* (Nd.).

állandóan *áolándóján* hsz. ,mindíg'. *És a kemince mögött, ot kél neki áolándóján ülni vágy fekünni haórom hétig, míg csak a csibe ki nem kél.*

állat *áolat* (-ot, -tyá) fn. ,tier'. *Furcsá áolat a pocok* (Nd.). *Ej de nem ráózutottám egyget a rút áolattyaóra.*

állál *áoláól* (-ok, -ol) tn. i. ,álldógál'. *Ódámént, áhol az őr-szem áoláólt.*

álló l. oáll.

álmodozik *áolmadozik* (-ok, -ol) tn. i. ,álmodik, ábrándozik'. Km. *A mácská is tējel áolmadozik.* (= Mindenki arról ábrándozik, ami után vágyik.)

alma *álmá* (-át, -ájá) fn. ,apfel'. Lásd: *sávájó, paóris, szentivaóny, jeges, cigáóny, arany, borizü álmá*).

álmodik *áolmádik* (-ok, -ol) ts. i. *Ászt áolmáttám, huy mékháltál.*

álmós *áolmás* (-sán) mn. ,schläfrig'. *Ákkor még én áolmás-sám, még íjettē fejēr ruhaós laónynak láóttám.*

áalom *áolom* (*áolmát, áolmák, áolmá*) fn. 1. ,alvás, alvó állapot'. *Nēm jó neki az áolmá áziltaóttól fogva.* 2. ,áalomkép'. *Hoján áolmát áód a Mindóhátó.* Nr. ,*Ász mondik, huy ákiknek náty tídejik van, nēm tuggyáók az áolmákát élmésélni.*

álnok *áolnok* mn. ,ravasz, nem igazmondó, hütlen'. *Áolnok száódal csáltád még a szívemet* (Nd.).

alsóponyva *alsópōvá* (-át, -ájá) fn. ,ágylepedő'. *Ręggel ákártám, huy májd lęjün az áógyrúl, tészök neki maósik álsó pōvqót, amá (= íme, lám) nem bírt lęjüni.*

alszik *álszik* (*álszok, álszo* v. *áluszol, áluttam, álutt, álugy-*

gyon) tn. i. ‚schlafen‘. Akkor kérdészem: „Hogy alut Láci apóka az éjél?” É sənki szaólaósaón nēm szeretök álunni.

általellenben aótátlellēmbe hsz. ‚szemben, átellenben‘. Itt vān az embör aótátlellēmbe.

ám aóm hsz. l. ‚bizony‘. É sē igön töröm aóm a fejömet a jövendökön. Māst nēm ige sűtik aóm a kalaócsol.

ama amā l. isz. mtsz. ‚íme, lán‘. Amā, fēniri! (= felírja) Haót oda vān a többi, amā. Oja hértelen amā mēkhált.

amít aómit (-ok, -ol) ts. i. ‚rászed, becsap‘. Csāk a népet aómiti el, elég rosz az, hūgy ijöget (= ijesztget).

András Andris ‚férfi szn.‘.

angyal anygyāl (-t, -ok) fn. Saór kerék csillág ragyog, anygyālom, ásszonyom (Nd.). Nr. Valāmikor montóok az öregök, huty káraócsongeste, félējjelkor énekelnek az anygyālök: Jövel Szentlélök Uristen.

ángy aónygy (-ot, -á) fn. ‚sógornő‘.

ángyoésa aónygyócsā (-át, -já) fn. ‚u. a. kicsinyítve‘. Aónygyócsā áttā?

ángyomasszony aónygyomásszony (-t, -a) fn. ‚sógorasszony‘. Aónygyomásszony mēg laótā, mikor nyittā, mēk csuktā a taóblaót.

anya anyā (-át, annyā) fn. ‚mutter‘. Nēm ijedök mēg, mēk kēl éccör hālni, aki anyaóótúl születött. Á mi örvosunk az az éggy, aki minket az anyaónk mēhibe fēmmelegített, ábbā hiszek.

anyika anyikā (-át, -ájā) fn. ‚édesanya‘. Montām anyikaóm-nāk, gyócsā mēg a gyērtéót.

apa apā (-át, ápjā) fn. ‚vater‘. Ász mondom neki: éd mēg apaóddāl esztet. Gūt, csā nēm apaóod aóstā (Tr.). Áz apaóod bocskoraót!

apadt apátt mn. ‚összeszáradt, összeaszott‘. Ami gāz vām benne, mēk hēzag, mēg apát szöm (a bah között), ászl kihúláttjā a rēsta.

apika apikā (-át, -ájā) fn. ‚édesapa‘. Ējnye, ējnye gágáeszű (= ostoba) — ász mondi apikaóm — haót nēm a szaójaóobā a pipā, osz szidi a gyērköt.

apó apó, apő (Haraszti) (-t, -jā) fn. 1. ‚nagyapa‘. 2. ‚öregbber férfi rokon, öreg ember‘. Á jó réggelēt az apójaónāk, haót mást minē (miért) nēm lötyögött (beszēlt)? Mesēld ēl, mikor fēhúsztóok apót a gērēndaóra. Poci apő nótáójā ez.

apóka apókā (-át, -ájā) fn. ‚nagyapa‘. Apókaóm szoktā beszēlni, hūgy egy csalaódot mindön éjél mēgnyomkoftāk.

apolkózik apölközik (-ok, -ol) ta. i. ‚csókolózik‘. Haót tē, égyöm, mēg apölközöl is?

após após (-t, -a) fn. ‚schwiegervater‘. Apósunknāk mēg-mēgnyilalott a dērēkā, osztā fekszik, mer igő faójlali.

április aóprilis fn. ‚az év negyedik hónapja‘.

apró apró, aprő (Haraszti) mn. ‚kicsiny‘. Apró fējcsék (= fejcsék) máráttāk rájtā. (t. i. fűrtök a szőlön). Aprő Jaónozs baótyaóm (Gn.).

apróbojtorján *apróbujtorján* fn. ,Agrimonia Eupatoria'-Nr. Megfőzik és a levében fürösztik a gyengélkedőket : „*A nagyokat, még a kicsikéket fürösztik benne, hā betegők.*“

aprójóság *aprójószaóg* (-ot, -á) fn. ,a házi szárnyasok gyűjtőneve'. Az *aprójószaóg* összerondította a *törnaócot*.

aprószentek *aprószentők* fn. ,aprószentek ünnepe dec. 28-án'. Nr. *Aprószentőkör nem jó mosni. Aprószentőkör hoznág bé vesszót, mēk szokik vērni egymáost, oszt akkor nem lésznek bihicsössek.*

arany arány (-at, -ok, -á) fn. 1. ,gold'. 2. ,aranyból készült'. *Ádok négy mérő arányát* (Nb.). *Á menyásszony arambaóraóny, Áram betű vān a vaólaón* (lakodalmás mondóka).

arat arát (-ok, -ol) ts. i. ,kalászos növényt kaszával levág'. Km. *Ki hūgy vet, úgy arát.*

aratás arátás fn. ,kalászos növények levágása és összetakarítása'. *Arátás utáón érik az a körte.*

are arc (-ot, -á) fn. ,antlitz'. *Nēm repet ki az arcá, csak ojan gūgū (= daganat) va rājta.*

árnyék arnyék (-ot, -a) fn. ,schatten'.

árok arók (*arókot, arókok*) fn. ,graben'. *Náty saór vām, mēg nagy arókok vānnák.*

árpa arpá (-át, -ája) fn. ,gerste'. *Arpá is vām, mégiz zábot kérnek* (Nd.).

arra ará hsz. 1. ,oda, abba az irányba'. 2. ,ott'. *Haót hogy élődnek ará?*

arsó l. orsó.

árva arvá (-át, -ája) fn. 1. ,weise'. 2. ,elhagyott, magános, gyámoltalan'. *Arvá az a cigáóny, kinek lová nincsen, Én is arvá vágyok, mēr szeretóm nincsen* (Nd.).

árvika arviká ,u. a. kicsinyítve'. *Ó, lelköm, haót arviká?*

árvahagyó arvahagyó mn. ,a halott, aki árván hagyta gyermekeit'. *...hijgóbá kereslek, uccse taláólak mēg, Szerelmes, édös arvahagyó loónyecsóm, Áki it háttád a fijájidat* (sirató).

ás arój (-ok, -ol) ts. i. ,graben'. *Mikor a naty kánqolist arójtaók, kōrdésok lákták ett.*

asszony asszony (-nt, -ok, -a) fn. ,férjes nő, feleség vagy özvegy'. *No asszony, hosztám válámit, amit még soha nem ettél.*

asztal asztál (-t, -alok, -a) fn. ,tisch'.

asztalesa asztálsa (-át, -ája) fn. ,asztalka'. *Téd odá az asztálsaót, táónyércsót hozs ki.*

átalmegy atálmén (*atálmegyök, -öl*) tn. i. 1. ,durch-übergehen'. *Ákkor atálmén a gázdá, mēg a kovaócs, nyēzik, mi a bájjá az öregásszonnak.* 2. ,átesik (viszontagságon)'. Sz. *Atálméntem én mind szitaón, mind rēstaón* (átesett sok viszontagságon).

átkolódik atkolódik (-ok, -ol) tn. i. ,átkozódik'. *Ákkor nanó igōn csunyaón atkolódott, ákkor széjelszaláttunk.*

átkózik *át*átkózik (-ok, -ol) tn. i. ,u. a.‘ *Ákkor utójaóra maó igöm bosszus lét, szitkózott, átkózott.*

átok *át*ok (*át*okot, *át*okok, *át*oká) fn. ,fluch‘. *Kápot is anyi át*okot, *hugy nincs talá (= talán) anyi hájászaóla á fején.*

átrostál *át*rostáól (-ok, -ol) ts. i. ,a rostára öntött gabonából, babból stb. kirázogatja az apró gazokat v. silány szemeket‘. *Ákkor mēm-mēg (= ismét) át*rostáójjok, *ami gáz vám benne, mēk hézag, mēg ápát szöm, ászt kihúlaltya á rēstá.*

atya *át*ya (-át, -tyá) fn. 1. ,Isten‘. *Naty fē vān á jó Átyá, de nagy álqó lqót.* 2. ,apa‘. *Á kérők vólták á gyerők átyya, mēg az ányya.*

Atyaisten *Át*yaisten fn. ,Isten neve indulatos beszédben‘. *Áz Át*yaisten tunnaó!

augusztus *át*ógúsztus fn. ,az esztendő 8-ik hónapja‘. *Májd ēlmul át*ógusztus, *oszt ne vót esőcse (= eső kicsinyítve).*

avval *áv*val hsz. ,akkor, azután‘. *Á táórófödöm mēnt, ávval étúnt.*

azért *áz*ér hsz. 1. ,darum, daher‘. *Ázér, hogy én cudár legé vágyok, á kend láonya szeretője vágyok (Nd.). ksz. 2. ,mégis‘. *Setétnek ázér setét vām, mer nincs hódvēlqóg.**

ázik *át*zik (-ok, -ol) tn. i. *Hqóde gyeretők (= gyertek; ēde, ét nēm át*sztok!

aziltó l. azóta.

aziltátulfogva l. azótátólfogva.

azóta *áz*iltó hsz. ,seither‘ (Rétfalu). *Nēm láóttám áziltó, miltó ét vágyok.*

azótátólfogva *áz*iltaóttúlfogva hsz. ,azóta‘. *Miltá á csērēsnye ēffogyott, áziltaóttúlfogva mindég vám mit enni á szőlőbe.*

azután *áz*utaón, *áz*utá hsz. ,nachher‘. *Még májd ázutaón ákárok kérdőszkōnyyi (= kérdezőskōdni). Ázuta nyézöm, hogy ē vān törrel á sívó (szívó = lopó).*

Debrecen.

Deák Györgyné Bartha Katalin.

SZÓKINCSGYŰJTÉS A BARANYAMEGYEI NAGYVÁTY NYELVÉBŐL.

ágyi ruha ~ (-át, -ák, -ájja, -ájjik) fn. ,ágynemű‘. *Levendulát szoktam ágyi ruha közé tōnni.*

almol *ál*amó ~ *ál*mó (*ál*amojj ~ *ál*mojj) ts. i. ,szalmát rak az állat alá‘.

alom *ál*am (-ot ~ *ál*mot) fn. ,háziállatok fekvőhelyére szórt szalma‘. *A marhák alá álamot hortam.*

Alsóágad *Ás*óágad hn.

annyrán ~ hsz. ,annyira, oly nagyon‘. *Annyirám mögrákták ezők á nyullak á gyümölcsfákat.*

áta-bota ~ (-án) mn. ,rendetlen, tökéletlen'. *Hőj, de áta-botá rakták össze eszt a kazát. Nagy áta-bota gyerekek vót.*

átellenben áttal ellembe hsz. ,gegenüber'. *A pásztorokuttal áttal ellembe vót az a gödör.*

aszt tudnám asz tunnám ,úgy gondolom'. *Asz tunnám, kétszáz pöngőt kapott érte.*

bakhát ~ fn. ,a koesiútnak a két kerék nyom közé eső dombos része'.

baricskálgat baricskágat (-ok, -ó, baricskágassunk; -tam; -ni) ts. i. ,sekélyen, felületesen szánt'. *Csak úgy baricskágatott a gyerekek, mit ér az?*

benne ~ hsz. 1. ,valaminek a belsejében'. *Hidegül kő bele-tönni a föstégbe, hogy benne ájjon égyggy éjjel.* 2. ,belöle'. *Juliskám főzöt tennap káposztalevest, oja jó izüt tuttam benne önni.*

bíbor ~ (-t, -gya) fn. ,fátyol' **Nr.** A régi női ünnepi viselethez tartozott. — Szakadozott, ócska *bíborral* szokták rákötni a megfestendő húsvéti tojásra a lóhere vagy egérfarkú-fű levelet. A fátyolt ugyanis átjárja a festék, s csak a levél helye marad fehér.

bíboros ~ mn. ,fátyollal készült' (tojás). *Rajzúttat csinyátok vagy bíborossat?*

bikla ~ (-át, -ák, -ájja) fn. 1. ,rancos, fehér szoknya'. *Tizőhat szé biklám van, abba löszök étemettel.* 2. ,alsószoknya'.

bír bir (-ok, -sz, -gyunk; -om, -od, -i, -gyunk, -itok, -ik; -tam; -ni) ts. i. ,tud, képes valamire'. *Bírsz éneköni? Szé é vagy rekeddē.*

bone ~ (-ot, -ok, -a, -ik) fn. ,comb'. *A tár hónajj alat kő (kel), mög boncon.*

böndörödik ~ (-ött) tn. i. ,perdül, penderedik'. *Úty kiforgattak, hogy a ruha csak úgy böndörödöt rajtam.*

börzsöny ~ (börzsönt) fn. ,tojásfestésre használt színes forgács' **Nr.** Régen boltban árulták. Vízben megfőzték, s ezzel a lével festették meg a húsvéti tojást.

bubucs ~ (-ot, -csa) fn. ,bogyó, a növény gömbölyü termése'. *Kis feketé, apró bubuccsa van nekijje. Hogyam vam bubuccsa, ha nem virágzik?*

-bugota ~ (-át, -ájja) fn. ,kenyértésztából készült étel'.

büdös ~, *bidös* mn. 1. ,rosszszagú'. 2. ,gyalázatos, szemtelen'. *Bidös csibe, minygyá béggyün a kerbe.*

euka ~ (-át, -ák, -ájja) fn. ,zacskó'.

család ~ (-ot, -ok, *csalággya, csalággyik*) fn. 1. ,familie'. 2. ,családtag'. *Éjen tébe még a fíjatal sē kivánt kimönni, nemhogy az örek család.*

Cser ~ hn.

cserfes ~ mn. ,bőbeszédű, nagyszájú'. *Cserfes vót annak az annya is.*

csirázik csirzik (*csirzött, csirözna*) tn. i. ,csirát hajt'. *Ki-*

csirzott a buza. Nem mergyük lérakni marokra (zabot), mer ha mēgázik, hozzá csirózna a főthöz.

esordás csardás (-t, -ok, -sa) fn. ,tehénpásztor'. *Écs csardást ismertem egész korosságomig. Ezök a csardások nem figyelnek rája, hogy a nagy iszó kirági a csöcsöt.*

esökött ~ mn. ,fejletlen, a fejlődésben megállt'. *Nem nyött mög jól, csököt maratt.*

esörrenés ~ fn. ,zaj, zörgés'. **Sz.** *Tányér, tál csörrenés nékü nincs* (= minden háznál van néha veszekedés).

esupor ~, **csopor** fn. ,csoport'. *Écs csuporba ,egy rakáson, egy tőből'. Ojan csuporba nyől ki, mind a gyopár.*

esurka ~ (-át, -ák, -ájja) fn. ,hurka'. *Mink csak kásáscsurkát tötöttünk ebbe a disznóöledbe. Hajdinkásás csurka* (= hajdina-kásás hurka).

esurkamadzag csurkamazzag (-ot) fn. ,a hurka két végét bekötő madzag'. **Nr.** *A menyasszonyt vivő koci rúdjára szokták kötni tréfából, mert azt tartják, hogy a ló megérzi a szagát, és nem indul el.*

esuta ~ (-át, -ák, -ájja) fn. 1. ,kukorica száraz szára'. *Tēnnap csutát vótam égetni. Csuta szönni vótunk.* 2. ,szemektől megfosztott kukoricaeső'. *Raký ety kis csutát a tűzre.*

dalol danó (danolok, danósz, danójjunk; danoli, danolik; danótam ~ danútam) ts. i. ,dalt énekel'. *Mögvacsorásztunk, danótunk, emöntünk haza.*

Derékszél Dérékszé hn.

disznóól ~, **disznókóla** (-át, -k) fn. ,sertésistálló'. *Ot lösznek a disznókólak hátú.*

disznóölet ~ fn. ,disznóölés'.

dolgozónap dögzónap fn. 1. ,wochentag'. — hsz. 2. wochentags, am wochentag'. *Mast is csak ejem pocskos vagyok, min dogzónap.*

durgat ~ (-ok, durgacc, durgassunk; -tam, -tá, -ott) ts. i. ,pattogat' (kukoricát, ostort). *Ergye ki tē lán, durgat a kanász.*

durgott kukorica durgot kukorica (-át) fn. ,pattogatott kukorica'.

döngör ~ (-e) fn. ,hepe-hupás, dombos rét'. *A lapissán nem oja széna teröm, mind a döngörön. Ott a nagy döngöröm van ölég virág.*

döngörös ~ mn. ,hepe-hupás, dombos' (rét). *Ojan döngörös réton szokot lönni ejen.*

dülő ~, **dilő**, **düllő** (-t, -je) fn. ,szántóföldek sora'. *Az én uram natypéntökön szokott emönni a Harmadozs dilőbe ostornyelér, mer a jáger akkor nincs ott.*

egyel-begyel egyel-begyel mn. 1. ,nem egyszínű, tarka'. *Égyel-begyel fajta tik* (= fehér-feketeszínű tyúk). 2. ,áta-bota, tökéletlen'. *Haj, de egyel-begyel munkája van ennek is!*

elébe elejbe (-m, -d, elejbünk, -tök, elejbik) nu. ,vor'. *Nem mégy el apád elejbe?*

éles élös (-sen) mn. ‚scharf‘. **Km.** *Két élös fejsze nem jár össze* (= két mérges embert nem tanácsos összeereszteni).

élesztő öllesztő (-t, -je) fn. 1. ‚hefe‘, 2. ‚sauerteig‘. *Ténnap mögásztattam az öllesztőt.*

ellamol *ēlamol* ~ *ēlamó* (*ēlamolok*, -*ósz*, *ēlamójjunk*) ts. i. ‚a kender lamját (lombos tetejét) leszedi‘. *Jaj, hát még most elébb ēlamolom a kendőrt. Mikor főnyűjjünk a kendőrt, ē szoktunk lamóni.*

előbbekben *elēbbegbe* hsz. ‚régebben‘. *Elēbbegbe a köröszgyerököknek is szoktak vinni nyúszkát.*

előjáró ruha ~ (-*át*, -*ák*) fn. ‚mindennapi használatra szánt ruhanemű‘.

engedelmes *engōdelmes* mn. 1. ‚szófogadó‘. 2. ‚enyhe‘. *Ha március jó engōdelmes, jó ēvetni a cukorbabot.*

eszik *ōszik* (-*ök*, -*ő*, *ōgyünk*, -*tök*, -*nek*; -*öm*, -*öd*, -*i* ~ *össze*, *összünk* ~ *ōgyünk*, -*itök*, -*ik* ~ *összék*, *ōnnék*; *ōttem*, *ōtté*, *ōvött*; *ōttem vóna*) ts. i. ‚essen‘. *Nem monygyunk, nem sokat ōszik, de azér ōvögetik. Fele mindōnkor sē tudok ōnni. Ōszō kedvesöm bubucát? Km.* *Aki sok levest ōszik, as sokájig él.*

észrevesz *eszrevōsz* (-*ök*, -*ő*, -*vōgyünk*, -*tök*, -*nek*; -*vōttem*) ts. i. ‚wahrnehmen, bemerken‘. *Vasárnap vōttünk eszre, hetjén egész nap nīsztem, kedre vēradora mögdōglōtt. Nem vōttünk eszre, hogy a hasa alla dagatt.*

észtlőrelem *esztlōrelōm* fn. ‚az ész megerōltetése‘. *Hát azér nagy esztlōrelōm köll ennyi tanuláshō.*

favilla *favēlla* (-*át*, -*ák*, -*ája*, -*ájik*) fn. ‚fából készült négyágú villa‘. *Sértōjék magik csinyátak favēllát. Nr.* Szénagyűjtésre használják.

fekélődik ~ (-*ök*, -*ő*, *fekélōggyünk*) tn. i. ‚feküdget‘. *Ebbe a hédbe mēk fekélōttem.*

Fekete hegy *Fekete hōgy* hn.

felálltogat *fōlātogat* (-*ok*, -*ātogacc*, -*ātogassunk*; -*tam*) ts. i. ‚fölällít, fölrak‘. *A kemōnce tetére fōlātogassunk az edént.*

félkészkosár *fēkēszkosár* (-*kosarat*, -*kosarak*, -*kosara*) fn. ‚egyfűlű kosár‘.

Felsőágad *Fōsōágad* hn.

févaj, *fēvō*, *fēva* (-*t*) fn. ‚ruhatekeres, melyet a kosárvivő asszonyok fejükre, a kosár alá tesznek‘.

fogyta *fotta* (-*át*) fn. ‚a hold fogyása‘. *Hajmát csak fottával jó ūtetni* (ültetni).

folyosó *fojosō*, *folosō* (-*t*, -*jja*, -*jjik*) fn. ‚a bőrön elterjedő sok gennyes seb‘. **Nr.** Egérfarkú-fű (*Achillea pannonica*) levélvel gyógyítják.

főköny ~ (*fōkönt*, -*nye*) fn. ‚szemölcszerű kiütés‘. *Fōkönyökkel vōt teli a mája.*

főlöstököm ~ (-*öt*) fn. ‚reggeli‘.

füente *fūjente*, *fijente* hsz. ‚fű-korában, zsegen, zölden‘.

A gyim-gyomot mék sássasam, fijente kiszéggyünk, mer ényomi a buzát. A buza úgy zöd fujente.

gégehűtés *gegehütés* (-t, -se) fn. ,torokfájás'. *Ténnap az ém fijam ojan gegehütést kapott.*

gica ~ (-át, -ájja) fn. ,kis ágacska, melyen keresztül tollat, vagy cipőfűzővéget húznak'. A *Rézijé nem oja jó a gicájja*. **Nr.** Húsvéti tojás hímzésére használják. A tollat vagy cipőfűzővéget meleg viaszba mártják, s különféle mintát rajzolnak vele a tojásra.

göcs ~ (-öt, -cse) fn. ,fatuskó'. A *nagy göcsöt behentörítőték*. *Égy mél göcs ki vót likasztval, abba hupótunk a tányérvérágot.*

göröngyeg *görönggyeg* (-öt, -ök) fn. ,scholle, klumpen'. *Mögdobátág görönggyeggē.*

gudváncás ~ mn. ,beteges, rosszul fejlett' (disznó, malac). *Ojan gudváncás vót az a malac.*

Gyepszegés *Gyöpszegés* hn.

gyógyul *gyógyél* (-ok, *gyógyész*; *gyógyétam*; *gyógyénák*; *gyógyéna*; *gyógyéjjon*) tn. i. ,genesen'. *Gyógyéna mők szögény gyerök*. *Nem bir gyógyéni*; *ha varasodik, törík a seb.*

hajonfőn *hajomfén* hsz. ,fedetlen fővel'. *Vaty kalapossam, vaty hajomfén.*

Harmados ~ hn.

harmados ~ 1. fn. ,a termés harmadrészéért dolgozó földmunkás'. *Szántójék harmadossátú hallottam*. 2. mn. ,harmadrészért bérbe adott' (termés). *Harmados kukorica.*

hazul *hazu* hsz. ,hazulról'. *Észökik a gyerök onnét hazu.*

hegy *högy* (-et, -ek, -e ~ -i) fn. 1. ,berg'. 2. ,szőlőföld'. *Hun a natypapa? Émönt a högybe borér*. 3. ,valaminek a csúcsa, vége'. *A fának a högyi ē vam vágga. Ojam mind az ujjom högyi.*

Hernád *Hérnád* hn.

hétlő *hetfe* (-én) fn. ,montag'. *Vasárnap vöttünk eszre, hetfén egész nap nízstem, kedre veradóra mögdöglött.*

hímez *himöz* (*himzök*, *himzö*; *himzöm*, *himzi*) ts. i. ,színesre fest' (húsvéti tojást). *Most nem himzök tojást. Hányat himzö?*

himlik ~ (*himlött*) tn. i. ,omlik'. *Oja jó föld vót, hocs csakúgy himlött.*

himlős ~ mn. ,porhanyós, omlós' (tészta, föld). *Ha jó himlős a föld, gyorsam végig porlasztya a borona.*

hirtelen *hörtelen* 1. mn. ,indulatos'. *Nagyö hörtelen embör vót az uram*. 2. hsz. ,hirtelenül'.

hitvány *hitfány* mn. ,ócska, rossz'. *Hitfám fazégba parazsat mertem. Hitfán köténnyel bē szoktam tekerni a kezem, ha csollánt szödök.*

hóborkás ~ mn. ,hóbortos, bolondos'. *Az éty kicsit hóborkás az az öregasszon.*

hol *hon*, *hun* hsz. ,wo'. *Hát tē hon tanútađ eszt?*

hordat ~ fn. ,a gabona betakarítása'.

hosszú *hosszi* mn. ,lang'. *Möguni az embör eszt a hosszú telet. hová há* hsz. ,wohin'. *Há mönnek mast? Mindönét ot kel hagyni; há vigye?*

hupol ~, *hupó* (*hupolok, hupósz, hupójjunk*) 1. ,ver'. 2. ,kendert tör'. *Hamvasékná hupónak mast kendört. L. meg-hupol alatt.*

hurka l. *csurka*.

hurkamadzag l. *csurkamadzag*.

idén ~ hsz. 1. ,a folyó évben'. 2. ,évben'. *Ez a komló öleg lösz két idén is. Mindön idém főzők bücskeléqvártot. Mindön idén nincs annyi egér, taval sog vót.*

idő ~, *üdö* (-t, -k, *ideje* ~ *üdeje*) fn. 1. ,zeit'. *Szalat az idő, a fijatalok nyőnek. 2. ,wetter'. Sok rossz üdö mijatta nem möhet-tünk ki. Nagyon goromba idő van. 3. ,jó idő'. Jár rája idő (= jó idő jár rá).*

igénybe vesz igénybe vösz ts. i. ,rossz néven vesz, harag-szik'. *Nem is vöszöm igénybe, hoty szerű tördéték lē a mákom.*

ilyen éjen nm. ,solcher'. *Éjen tébe még a fijatal sē kívánt kimönni.*

ing imög ~ *ümög* (*ingöt* ~ *üngöt, inge* ~ *ünge*) fn. ,hemd'. *Rét ümögbe (= egy szál ingben). Van némöjik asszon, aki az urá-nak a haját és az ingét is ēviszi a javóshó. Sz. Nem vót rajt a szép ünge (= rossz kedve volt). Éccör vótam a főjeddzöné, hogy jó imög vót rajta.*

ír ir (-ok, -sz, -junk ~ *gyunk; -om, -od, -i, -itok, -ik*) ts. i. ,schreiben'. *Rá vót irral (= írva) a kocsira a neve.*

iszik ~ (-ok, -ó, *igyunk, -tok, -nak; ittam, itta, ivott; innék; igyá, igyatok; innya* ~ *inni*) ts. i. ,trinken'. *Jobban tudok rá innya, mind a husra. Sömmit ű nem akar innya. Még elébbegbe ittam ety fé kalázlira valót.*

isztorhéj ~ (-at ~ -jat) fn. ,eresz'. *Az a rémithetellen naty hó majnem etten az isztorhéjat elérte.*

iztelen isztelen mn. ,kedvetlen'. *Jaj fijam, de isztelelem vagy. Sokszor mögvan az én nálam, hogy ojan isztelelem vagyok.*

javas javós (-t) fn. ,kuruzsló, boszorkány'. *Van oja javós, aki mökfeji a kendőt. Nr. Ha ember, vagy állat megbetegszik, és nem tudják mi a baja, elmennek a javóshoz. Az meg tudja mondani, ki rontotta meg az illető embert vagy állatot, s az orvosságát is megmondja. — Boszorkányos hatalma van. Azt tartják róla, hogy Szent György-napján hajnalban abroszba vagy fejkendőbe gyűjti a növényeken lévő harmatot. Ezzel a ruhával tudja aztán más tehenétől elvarázsolni a tejet.*

jel gyel (-t, -e) fn. ,zeichen'. *Bétöttem a zsótárba gyelnek.*

jere gyere (th. 2. sz.: *gyeretök*) tn. i. ,jőjj'. *Gyeretök önni, kész az ebéd.*

jő gyü mn. ,jövő'. *A gyü télöm mögen kő vönni cipőt.*

jön gyün (*gyüvök, gyüsz, gyüjjünk, gyüttök, gyünnék; gyüttem, gyünnék, gyüjtek; gyünni*) tn. i. ,kommen'. *Maj gyün-*

nek a mi embörinkek is. De még vót szorulás, ha gyüött a jölhö. Öj, de csunya ziher gyün erre.

kalázli ~ (-t) fn. ,kis pohár'. Még elébbegbe ittam ety fé kalázlira valót.

kapanyél ~, *kapanyel* (-et, -e) fn. ,der stiel der haue'. **Sz.** *Kapanyelbe viz van* (= a kapálás megizzasztja az embert).

kaszálat ~ fn. 1. ,kaszálás'. *Örekfi kaszálatkor*. 2. ,rét'. *Kétféle konkó van: eggyik buzába vam, másik kaszáladba*.

kehe ~ (-ét, -éjje) fn. 1. ,köhögés'. 2. ,köhögésben nyilvánuló lóbetegség'. *A kehém mindö lónak körösztü kel mönni. A jara is kifakad a kehétü. Nr.* Köhögés ellen nagyon sokféle teát isznak. Hársfavirágból, bodzavirágból, ezerjófűből, zsályából, vöröshagyma héjból, zabszalmából, a dió kemény héjából szoktak teát főzni. A lótej fogyasztását is hatásos szernek tartják. A ló keheességét örömmel gyógyítják. Van, aki főtt árpával vagy tyúkganéval gőzöli a beteg állatot.

kehél *kehöl* ~ *kehő* (*kehölök, kehősz, kehölünk* ~ *kehőjjünk*; *kehőtem*; *kehőni*) tn. i. ,köhög'. *Mindaketten annyirán kehölünk. Ha valamejik kehőt, hányféle teját csinýátam, hogy birjam üket töngetni valahogy.*

kelevény ~ (*kelevént, -nye*) fn. ,kelés; gennyes, meggyüött seb'.

kelletik *kölletik* (*köllötött*) ts. i. ,kell'. *Mikor Dinnyeberkibe mönt a gép, akkor is köllötött kísérni.*

kenyér *könyér* (*könyeret, könyere, könyerik*) fn. ,brot'. *Sukut forma ez a könyér, ojan nehéz. Nr.* A kenyérsütő asszony-nak nem szabad aznap a vetés előkészítésében segédkeznie. — Ha valaki nagyon rosszul van s a hozzátartozói tudni szeret-nék, életben marad-e vagy sem, beküldenek hozzá valakit, aki az egyik kezében eldugva egy darab kenyeret visz. Ha a beteg azt a kezét emeli fel, amelyikben a másik kenyeret hozott, nem hal meg.

Kenyeresdomb *Könyerezsomb* hn.

kepés ~ (-t, -ök, -se, -sik) fn. ,részesarató'. *Nem ük magik, hanem a kepekkik arat. Nr.* Minden tizedik gabonakeresztbe zöldágot szúrnak; az a kepekké.

kérödzik *kürüzzik* ~ *kürüzzik* (*kürüzzött*) tn. i. ,a felböfö-gött takarmányt ismét megrágja' (a jószág). **Nr.** Ha a tehén nem tud kérödzni, száritott, megtört szerbtövist adnak be neki korpával. — Szoktak ilyenkor *birkakürüt* etetni a tehénnel.

késő ~ (-ébb, -én) hsz. ,spät'. *Késém vöttem eszre, hogy beteg a tik.*

keszte ~ (-ét, -éjje) fn. ,keztü'. **Sz.** *Télön kö keszte, nyáron nem kö keszte.*

kiborjazik *kiborgyazik* (-ott) tn. i. ,kidudorodik, dúcot ereszt' (kenyér). *Kiborgyazott a könyér.*

kidurgó ~ (-ja) fn. ,a növény kipattanó termése'. *Vad-jácint asz kékköt vérázzik, sok kidurgója van.*

kidurog ~ (-durgott) tn. i. 1. ,kipattog' (kukorica). *Nem durgot jó ki ez a kukorica.* **Nr.** A kukoricapattogatáskor ki nem durgott szemet *polozsnának* hívják. 2. ,kisebesedik'. *Mikor valakinek a lábászára kidurog, pattogzófijet szöggyünk rá.*

kikarintgat *kikaréngat* (-ok, -karéngassunk) ts. i. ,kis kerek részt kikaszál'. *A fenyerbe (lóherébe) sok kosz (aranka) van, ki kő karéngatni.*

kiöl ~ (-öte, -öné) ts. i. ,kisebez'. *A lovak nyígérjét kiölte valami.*

kipusztul ~ (-pusztúnak; -pusztút; -pusztúna) tn. i. 1. ,kivész'. *Kipusztútak a mi mötyfájinkak,* 2. ,elromlik, tönkremegy'. *Vam benne három vas, hogy ne pusztujjon ki. Ha az embőr erősseny nyomi, a szögek kipusztúnak.*

kitér ~ (-ök, -sz, -gyünk, -tök; -tem, -nék) tn. i. 1. ,valakinek az útjából félreáll'. 2. ,kifér'. *Úgy mondik, ahogy a szájikon kitér, oja hangossan.*

koploz ~ (-ok, -ó, -zunk; -om, -od, -i, -zunk, -itok, -ik) ,koppaszt, szórt forrázással eltávolít'. *A pógárok a disznót mikor koplozik, vaskalánnal kapargyák.* **Nr.** Ha disznóöléskor szeles idő van, akkor nem *pörkölik*, hanem *koplozik* a disznót. Alaposan megforrázzák, aztán lekaparják a szórét.

korcan ~ (-t) tn. i. ,éles, sercegő hangot ad'. *Mök kő várni, hoty korcannyon, ha éharapi az embőr a szömöt.* **Nr.** A búza érettségének az az egyik jele, ha már korcan.

korosság ~ fn. ,öregség'. *Écs csardást ismertem egész korosságomig.*

kovász ~, *kohász* (-t, -sza) fn. ,sauerteig'. *Az este töttem kohászt.*

köldök, l. püdök alatt.

környület ~ fn. ,környék'. *Étt ebbe a környüledbe nem tudok ojamfélélt.*

Köveskút *Küjeskut* hn.

kúsza *kusza* (-át, -ájja) fn. ,az aratáskor elhullatott gabona, amit utólag gereblyéznek össze'.

kürü ~, *kürü* (-t, -je) fn. 1. ,kérődzés'. *Nem vót a mi marhánknak kürüje.* 2. ,a felbőfögött takarmány'. *Birkakürüt szoktak hozni, ha a tehén nem kürüzzik.*

Laci ~ (-t) fn. ,a László név kicsinyített alakja'. **Sz.** *A Laci a nyakadba it mast (= lustán mozogsz).*

lam ~ (-ot, -ja) fn. ,kender, cirók lombos teteje'. *Ásztatás után lészöggyünk a lamját.*

lángol *langal* (*langāt, langajjon*) tn. i. ,ég'. *Mökésipte a csollány a kezemet, mikor vizet ér, langal.*

lapis ~ (-sa) fn. ,a rét alacsonyfekvésű, vizenyős része., *A lapissán nem oja széna teröm, mind a döngörön, ahun dombosabb.* *Vágászba, lapizsba szokott éje lönni.*

lát ~ (-ok, -ó ~ lácc, lássunk, -tok, -nak; -om, -od, -i,

lássunk, -itok, -ik; -tam; -tani) ts. i. „sehen‘. *Nem lehetőť köröszťű láttani rajta.*

legelő *legyellő* (-t, -k, -jje) fn. „weide‘. *A kössék fáját kinn a legyellőbe akárki mökesapóhatta. Ez az igriceťűsők nagyö szapora fajta; a legyellőbe sog van ejen.*

léha ~ (-át) fn. „a kukoricacsövet körülvevő száraz levél‘. **Nr.** Pemetet, széket, kis kosarat, lábbelit készítenek belőle.

lekutyorodik *lěkutyorodik* (-ott) tn. i. „lehajlik, összezsugorodik‘. **Nr.** Vöröshagymát nem szabad csütörtökön ültetni, mert *lěkutyorodik a szára.*

lekvár *lęqvárt* (-ot, *lęqvártya*) fn. „mus, lekwar‘. *Mindön idém fősztém bücskébű lęqvártot.*

lepedő *lepödő* (-t, -je, -jik) fn. „leintuch, bettuch‘. **Km.** *Addig nyujtózsz, meddig a lepödő ér.*

liba l. zsiba alatt.

lukma ~ (-át) fn. „a papnak járó, terményben fizetett adó‘. *Máma sződik a lukmát.*

lipáncás ~, *lipáncás* mn. „piszkos, rongyos, rendetlen‘ (ruha). *Nagy lipáncás kabát lógot rajta.*

mamá ~ hsz. „ma‘. *Nem vótak ét mamá.*

mátka ~ (-át, -ák, -ája) fn. „leánybarát‘. *A komámasszonnak máma is vam mátkája.* **Nr.** A fiatal lányok legkedvesebb barátnőjüket *mátkának* hívták.

mátkázó vasárnap ~ fn. „húsvét utáni vasárnap‘. **Nr.** Ilyenkor vittek egymásnak a mátkák mátkatálat, melyen hímes tojás, cukor s egyéb csemege volt.

megeszik *mögöszik* ts. i. „aufessen, verspeisen‘. *Nem összék mög még a tökmag olajját sē. Kaszilvát mögössze az állat. Had ögye mög a keserű portékát.* **Sz.** *Fene ögyöm mög. Ló sē öszi mög az abrakos tarisznyát (= csak nem eszem meg a töltöttkáposzta bundáját).*

meggyógyul *möggyógyél* tn. i. „genesen‘. *Hátát fázlata csak, miuta möggyogyét. A szívem, az nem gyógyél mök soha többet.* **Nr.** A nagy beteget cipőr (Tussilago farfara) levében fürösztik meg. Ha a fürdővíz zöld marad, *meggyógyul*, ha megsárgul, meghal a beteg. **Vö.** kenyér.

meghupol *mökhupol* ~ *mökhupó* tn. i. 1. „megver‘. *Az aszszony is úgy jó, ha mökhupójják.* 2. „a kendert megtöri‘.

megújít *mögújét* (-ok; -om, -i, -ujéccsunk, -itok, -ik) ts. i. „szőlőt megkapál‘. *Régön nem vót, hoty kéccör mögújéccsunk a szöllöt.* **Nr.** Tavasszal a tőkékről elhányják a földet. Ez az *uomrakapálás*. Az ezután következő kapálás az első *újétás*. Kétszer vagy háromszor újítanak. Közvetlenül szüret előtt csak *sarabolnak*. **Vö.** urom, sarabol.

megy *mögy*, *mén* (*mögyök*, *mégy* ~ *mész*, *mönnyünk*, *möntök*, *mönnek*; *möntem*, *mönté*, *mönt*; *mönnék*, *mönné*, *mönne*; *mönny*, *mönnyetök*) tn. i. „gehen‘. *Jába mén az embör*

sohová, nem kap sömmit. Elevem virág nekü nem mönt el. Sz. Sorba mém, mind Bodán a bíróság.

megye ~ (-ét) fn. ,szántóföldek, háztelkek közti határ'.

Nr. Terméskövel jelölik meg.

miatt mijatt, mihatt nu. ,wegen'. *Azok mihat kellettött emönni.*

Sok rossz üdö mijatta.

mienk mijenk, mihenk bir. névm. ,unser'. *Kijé ezök a zсібák? A mihenkek (= mieink).*

mindes mindjárt mindös minygyá hsz. ,azonnal, rögtön'.

Csak éty kicsit várgyanak még, mindös minygyá mögvan.

Mogyorós Magyarós hn.

mostig ~ hsz. ,mosásig'. *Oja hitfány, egy mostig sē tart.*

nélkül nekün, nekü nu. ,ohne'. *Ha úgy marad víz nekün, összemelekszik. Elevem virág nekü nem mönt el szántani.*

nesz ~ (-t) fn. ,zaj, lárma'. *Akkora nesz vót abba az iskolába.*

neszel ~, *neszē (neszelök; neszejj, neszejjetök)*, lármat csap'.

nózzgat ~ (-ott) tn. i. ,noszogat'. *Mindég nózzgat valami, nem hágy békébe.*

nyuszká ~ (-át, -ája) fn. 1. nyúl, kis nyúl'. *Tány nyuszkák rákták el a högyit.* 2. ,csokoládényúl'. *Elébbegbe a köröszgyerököknek is szoktak vinni nyuszkát.*

olykor ókor hsz. 1. ,néha'. 2. ,ritkán'. *Hátha nagy ókor mönnek Pécsre, hoznak halat.*

orja urgya (-át) fn. ,a disznó hátgerince'. *Az urgját kapisztával főzzünk mög.*

óta úta, útal ~ *uta, utal* nu. ,seit'. *Négy év útal.*

önt ~ (-ök, -ő, öncsünk) ,giessen, schütten'. *Öntöttek vijasszal az öntő asszonyok.* **Nr.** Ha a kis gyermek sokat sír, biztosan megverték szemmel. Ilyenkor hideg vízbe forró viaszt öntenek. Akihez hasonló formát vesz fel a viasz, az ártott a gyermeknek. **Vö.** szem.

öreg ~ mn. 1. ,alt'. *Éjen tébe még a fijatal sē kivánt kimönni, nemhogy az öreg család.* 2. ,nagy, nagyszemű'. *Éjen öregöt nem szeretök üjegybe tönni.*

öregfű örekfi ~ *örekfü* (-jet, -je) fn. ,széna'. *Örekfi kaszálatkor.*

ősz úsz, üsz (-t,) fn. ,herbst'. *Mas kikapájjunk a szöllöt, üsszē betöccsünk. Az üsszē mökszántogatta a Józsika a földeket.*

Nr. Ha a gyümölcsfa másodsor virágzik, bosszú ősz várható.

őszinte ~ mn. 1. ,aufrichtig'. — 2. hsz. ,őszintén'. *Őszinte mondom, hogy úgy vót.*

ösztövérés ösztövéros mn. ,sovány' (hús).

palal ~ (-ok, palajjunk; palátam) ts. i. ,kiszélel' (kukoricát).

Sz. A köröszturijak palalí a kukoricát, *gyün a földhője* (Ezt szokták mondani, ha szemerkél a hó).

papzsák pabzsák Sz. *Telhetetlem, mind a pabzsák.*

parlag pārag (-ot) fn. ,műveletlenül hagyott szántóföld'. *Talákozik még ollan embör, aki pāragon hagyí a földgyét.*

paties ~ (-ot, -csa) fn. 1. ,vörheny'. *Kiverte a paties.*
2. ,pípaes'.

pemet ~ (-öt) fn. ,egy rúd végére kötött léhacsomó'. **Nr.** Kenyérsütéskor a kenyér bevetése előtt, vízbe mártott pemet-tel tisztítják meg a kemence földjét.

pirhanyós ~ mn. ,pirosas'. *Vót ojam pirhanyós, laposzszömü kávéborsó.*

pocskos ~ mn. ,piszkos, mocskos'. *Ojam pocskos az a gyerök, mindömbe belemén. Émöntek a pocskos malacok, nagyó hitfánnyak.*

polozsna ~ (-át, -ája) fn. 1. ,záptojás'. 2. ,a kukorica pattogatáskor ki nem pattant szem'. **Nr.** Apróra vágott záptojást fokhagymával, ecettel kevernek össze, s ha a jószágnak hasfájása van, megetetik vele.

pozdorja pazérqya, pazérqya (-át, -ája) fn. ,kenderszálnak a törőből szétszóródó szilánkja'.

pőcik ~ (-öt) fn. ,a vállfoltos ing két foltja közti kis ékalakú, egyrétű rész'.

püdök ~ (-öt, -e) fn. ,köldök'. *A kacsótaji bába mökkent zsirral; valamit a püdökömre fölt.*

rárabaszkodik ~ (-ott) in. i. ,ránehezedik, belekapaszkodik'. *Nē rabaszkogy íá!*

restel röstel (-lök, röstész, röstejjünk; röstétem; röstēnek) ts. i. ,átal, lusta valamit tenni'. *Ojam messzüre azér nem röstel émönni. Még āra is röstēt, hogy vizet hozsom magának. Sz. Oja lusta, hogy röstel még röstēni is. Én is úgy ējárattam, hogy röstellök még röstēni is.*

rezula rēzula (-át, -ák) fn. 1. ,bozótos fiatal erdő'. 2. ,sarjú-erdő'. *Mennyi vērág van ott a rēzulába. Lētārózták az erdőt; szép rēzula nyótt belüle.*

ribál ~ (-ok, ribász, ribájjunk; ribátam) ts. i. ,gyalul' (tököt). *Mögribáloom a tököt.*

róna ~ (-át) fn. ,mély kerékvágás'. *Ha méj a róna, közöni kő a kocsinak.*

sajdít sajdét (-ok; -om, -od, -i, -ik; -ottam) ts. i. ,sajnál'. *Ha mögdöglöt vóna a lova, aszt nem sajdétotta vóna úgy.*

sarabol ~, sarabó (sarabolok, sarabósz) ts. i. ,kapával a gyeptől, giz-gasztól tisztára kapar' (kerti utat, szöllőt). *Háromszor újétanak, negyeccör csak sarabónak.*

segít segít (-ök, -ó, segítcsünk, -lök, -enek) ts. i. ,helfen'. *Éjártunk segíteni a gép mellé.*

sehová sohová, sohá hsz. ,nirgendshin'. *Jába mén az embör sohová, nem kap sömmit. Nem möhetök én sohá sē.*

sikont ~ (-ok, -ó; -ottam, -ottá) tu. i. ,sikít, kiált'. *Akkorát sikontott, hogy mind odaszalattak.*

söder sódēr (-t, -a) fn. ,comb, sonka'. *A sódērát má mögötte a gyerök.*

sonkó ~ (-t) fn. ,wachsscheibe'. *Sitökemöncébe kiengette a mézet, ot lött a sonkó.*

sonkolos ~ (-ok) fn. ,sonkógyűjtő'. *Gyűltek a sonkolosok a Fölvidékrül bocskorba, szűrbe; ezér a sonkójér várótút attak.*
sorozat ~ fn. ,sorozás'. *Mazs vótak a gyerökök sorozatra.*
sörélesztő söröllesztő fn. ,hefe'. *Édös targonyába nem köll söröllesztő.*

sukutt ~, *sukott* mn. ,nehéz, keletlen'. *Sukut forma ez a könyér, ojan nehéz.*

susnyó ~ (-t) fn. ,letördelözött faágköteg'. *Ëty kéve susnyóval fittem el a kemöncét.*

suti ~ (-n) mn. ,balkezes, bal'. *Mas suti kezivel öszik.*

sűrű sűrű (-jen, -jebb) mn. 1. ,dicht'. *Miné sűrűjebb, anná könnyeb vágni.* 2. ,gyakori'. *Sűrűjen iszik ez az embör.*

sütös sitös mn. ,forró'. *Sitös meleg vízzel öntözöm két napig.*

szalma szóma (-át, -ája) fn. ,stroh'. *Úty hortunk bē a szómát a szürübü.*

szél ~, *szé* (szelet, szelek) fn. ,wind'. **Sz.** *Mökfog a büti szél.*
Nr. *Míg a kökény virágzik, szeles idő van. — Ha a vadnyárfa (Populus alba) levele kifordul, nem fog a szél.*

szél ~, *szé* (-t, szele) 1. ,rand, saum'. *Nem is vöszöm igénybe, hoty szerü tördeték lē a mákom.* 2. ,szövési szélesség'. *Tizőhat szé biklám van (= tizenhat szél vászonból varrt bikla). Az ujjá két és jé szé vót.*

szem szöm (-öt, -ök, -e, -ik) fn. 1. ,auge'. 2. ,korn'. *Mök kö várni, hoty korcannyon, ha ēharapi az embör a szömöt.* **Sz.** *Naty szöme vam most a dohálevélnek (= ritka most a dohánylevél, t. i. nem szabad termelni). Szöm árt (= szemmel megver, megrount). Kőjjetek fő, mossa mög a János a szömét, mer az ű szöme ártott.* **Nr.** *Kis gyermeknek nagyon könnyen árt a szem. Ez ellen többféle orvosságot ismernek. A nagykapu forgóoszlopából vágnak egy darab fát, s tüzet raknak vele. Ezen a tűzön melegítik meg a kicsi mosdóvizét, melyet a kútról szórtalanul hoztak. — A mosdóvízbe tett madárköles (Lithospermum officinale) vagy igézöt máva (Malva silvestris) is jó orvosság. — A rontó személye kilétét öntéssel állapítják meg (vö. önt). Ha megtudták, ki a tettes, elmennek nozzá és megmosatják a szemét. Ezt a vizet itatják meg aztán a gyermekkel, s a rontás elmúlik.*

szemközt szömköst hsz. ,szembe, szemben'. *Szömközs doptam.*

szemöldök szömlödök (-öt, -e) fn. ,augenbraue'. **Nr.** *Akinek összenött a szemöldöke, annak a nézése árthat.*

szénamurva szénamujva, szénamojva (-át) fn. ,szénatörmelék'. **Nr.** *Teáját hülés ellen isszák. — A tejesfazekakat Szent György-nap előtt szénamurvával szokták kifőzni.*

Szentdénési-út Szenygyenizsi-ut hn.

szévonó szemvinyó (-t) fn. ,szénhúzó lapát' (kemence-fütésnél használt eszköz).

szérü szürü (-t, -je, -jik) fn. ,tenne'. *Ët van a szürübe a*

kolompér *lövájjal*. *Kinn a mezőny nyomtattak, ocs csinyáták a szürül.*

sziaés szijács (-ot) fn. ,forgács'. *Szijácsa van a koporsó möklötte.*

szirogy ~ fn. ,jeges dara'. *Esik a szirogy.*

szivárvány ~ (szivárvánt) fn. ,regenbogen'. **Nr.** Ha a szivárványban a zöld sáv széles, jó búza-, ha a sárga, jó kukorica-, ha a piros, jó bortermés várható.

szívókés szijókés (-t, -se) fn. ,két végén a kés éle felé görbülő nyéllal ellátott faragó-szerszám'. *Szijókéssel fejtöttünk le a fa kergit.*

szótalan víz szótalam víz fn. ,a kútról megszólalás nélkül behozott víz'. *Ék kis szótalam vizet hoztam a kutrú.* **Nr.** Szemvíz készítéskor szótalan vizet használnak.

szűk szík (-ön) mn. 1. ,eng, schmal'. 2. ,kevés, ki nem elégitő'. *Szüköm van a paradicsony.*

szűkölködik sziköködik (-ött) tn. i. ,szükséget lát'. *Csak né kellőgyö sziköködni.*

Táborhely Táborhel hn.

takaros ~ mn. 1. ,csinos, szép'. 2. ,takarékos'. *Az ém fijam sohasé lössz ojam mind én, ojan takaros.*

talál ~, *talá* (találok, talász, talájjunk; találok, találi; talátam) 1. ,finden'. 2. ,esetleg tesz valamit'. *Mök találk taláni nálam a fogót.*

találkozik talákozik (-ott, -na) tn. i. 1. ,mit jmdm zusammentreffen'. 2. ,akad, találtatik'. *Kevés talákozik ollan embör, aki szép kazát tud rakni.*

talán talánd hsz. ,vielleicht'. *Talánd emögy apikám Lörinre.*

tanogat ~ (-ok, -ó) ts. i. ,tanítgat'. *Léit közibük, tanogatta üket.*

taplós toplos, taplas mn. ,taplóval benőtt'. *Vágázsba toplas fán láltam ejet.*

tár ~ (-t, -gya) fn. ,nagy kelés'. *A tár hónajj alat kő, mög boncon.* **Nr.** Tejbe főtt lenmaggal gyógyítják.

tengely tengő (-t) fn. ,achse'.

tokmány ~, *tokmán* (-t, -nya) ,kaszakő-tartó edény'.

Tormás Tormás hn.

torzs ~ (-ot, -a) fn. ,a káposzta vaskos szára'. *Kikarikétom a torzsot.*

tő tü (tüjet, tüjek, tüje, tüjibe) fn. 1. ,gyökérzet'. *Má Pétör-Pálkó mökszakad a buza tüje. Mozs vöttem a tüjérú.* 2. ,valaminek az alja'. *Kazā tüje.* **K.** *Mér nem ösző, hisz ot vagy a tüjibe?* (= az étel közvetlen közelében). **Nr.** Zöldségfélék szombaton kell ültetni, hogy *eggyes tüje légjön* (= ne ágazzék szét).

tőke tüke, tike (-ék, -ét) fn. ,szőlő:ő'. *Iresek a tükék.* **Nr.** Száraz kergét régen pipában szívták.

tudalom ~ (tudalma, tudalmik) fn. ,tudás, tudomány'. *Nem köll a kaszáláshoz erő, csak tudalom, mög jó kasza.*

tudomány ~ (-a, -ik) fn. ,tudás'. A *mastani pásztoroknak nincs a jószákhó való tudományik.*

tusa ~ (-át, -ája) fn. ,gabonakéve alsó része, töve'.

urom ~ (urmot, urma) fn. ,a szőlőtőkék között futó dombhát'. *Főjebb vót az urma, jobban érte a hideg a tükét. Nr.* Tavasszal a tőkék körül eltávolítják a télire odakapált földet. Ezt a földet a tőkék közé húzzák, ahol dombhátat, ormot alkot. Ezt a műveletet *uromra kapálásnak* mondják.

üres ires (-sen) mn. ,leer'. *Iresek a tükék. Nekünk is még három hordónk van iressen.*

üsző isző (-t, -je) fn. ,fiatal, még nem borjazott tehén'. *Ezök a csardások nem figyelnek rája, hogy a nagy isző kirági a csöcsöt.*

üveg üjeg (-öt, -ök, -gye) fn. 1. ,glas'. 2. ,flasche'. *Paradicsom bőrével köttem lē az üjegöt.*

vádol *vádó* (vádolok, vádász) ts. i. ,elvallal, beismer'. *Sēnki sē vádóta el, hogy ű vót.*

vágás ~ (-t, -ok, -sa) fn. 1. ,schnitt'. 2. ,vágás okozta seb'. 3. ,kertet, dülőket elválasztó eleven kerítés; fával-bokorral henőtt erdőszél'. *Főnn a vágászba akkora hó vam, méterösnél nagyobb. Sz. Mőgőszöd a vágászba döglöt tikit?* (Az 1. és 3. jelentés cseréjén alapuló tréfás kérdés.) **Nr.** Vágásra (vágás okozta sebre) nyers paradicsomot vagy útifű (Plantago major) levelét teszik.

Végszél Vékszé hn.

velembeli ~ mn. ,velem egyidős'. *A fijatalok nyőnek, a velembelijek má nincsenek.*

vén ~ mn. ,alt'. **Km.** *Mindöm vém pap hótik tanul.*

verseng vőrsöng (-ök, -ő) tn. i. ,veszekszik, perlekedik'. *Mindég émvelem vőrsöngő?*

vet ~ (-ök, *vecc* ~ *vető*, *vessünk*, -tők, -nek; -tem, -té, -ött, -tünk, -tetők, -tek; *vessé*, *vesselök*) ts. i. ,sāen'. *A bücskepaprika akérmikor vessiünk, mindig ojam, mind a tüzláng. Salátát, ha idő vam, még februárba vettem. Nr.* A *vető* embernek nem szabad tejet inni, mert tejesgaz (*Sonchus arvensis*) lesz a vetésében.

záp áp 1. fn. ,a szekéroldal két rúdját összekötő borda'. 2. mn. ,faul'. *Ápom maratt a tojás. Vő. polozsna.*

ziher ~ (-t) fn. ,zivatar'. *Őj, de csunya ziher gyün erre.*
zöldül ződül hsz. ,zölden, zöld állapotban'. *Ződül löhet mög-önni, mind a fokhajmát. Ződül is jó az ürmöt összevagni.*

zsiba ~ (-át, -ák, -ája) fn. ,liba'.

zsurma ~ (-át, -ája) fn. ,morzsa'. *Égy zsurmát sē birtam mögönni. Nr.* A karácsonyi abroszról a zsurmát újévig nem rázzák le. Akkor gondosan összesöprik, s elteszik zacskóba. Ha a jószág beteg, megfüstölik vele.

A SZÉPKENYERŰSZENTMÁRTONI NÉPNYELV SZÓKINCSEBŐL.

I. Ház, telek, gazdasági épületek, eszközök.

ablak ~ ,fenster'.

ágas ágas ,az eketalyiga ágas része'. L. *eke* alatt.

ágy ádzs ,bett'.

ágydeszka ádzsdëcka ,az ágy fenékdeszkája'.

ágyfő ácsfeje ,az ágy vége, ahol az ember feje pihen'.

ágy láb ádzsláb (-a) ,bettfuss'.

agyttókarika acstúkarika ,a kerékfőre (szekérkerék) húzott szorító vaskarika'. Másik neve *kerékfőkarika*. L. ott.

ajtó ~ ,tür'.

akasztólánc ~ ,a szekér hátsó kerekének megkötésére szolgáló lánc'.

alfa ~ ,a járom alsó, összefoglaló része'.

általya általya ,heveder, a szekéroldal lajtorjait alul összekötő fapánt'.

asztal ~ ,tisch'.

asztalfia asztalfija ,az asztal fiókja'.

bak bakk ,fűrészelő állvány félkézfűrészhez'.

bakóca ~ ,alul szögletes, □-alakú faalkotmány, mely fahordáskor a szekénderéket helyettesíti'.

balta ~ ,fejsze'.

bársonyrózsa ~ ,rózsaféle'.

bazsarózsa ~ ,pünkösti rózsa, *Paeonia officinalis*'.

hélfa ~ ,a járomnak függőlegesen álló két lapos fája, mely a járom alsó és felső részét összeköti'.

borona ~ ,gazdasági eszköz, melyet szántás után a barázdák egyengetésére használnak, egge'. Tartozékai: *foglalólapocka*, *gerendely* és *vasfogak*. Ezeket l. ott.

borostyán boroscsány, *fliederblüte*'.

csatolás csatlás ,a két lajtorját a szekér elején és végén összekötő farúd neve'.

csávon ~ ,szapuló-üst'.

cseber ~ ,fából készített víztartó-edény'.

cseberrúd ~ ,a cseber hordására szolgáló rúd neve'.

cserény ~ ,a sütőkemence feletti füstfogó'.

cserénygerenda cseréngërenda ,a cserényt tartó két gerenda'.

csiga ~ ,a nyomtatórúd leszorítására szolgáló kötel végére erősített facsiga, mely megkönnyíti a nyomtatórúd leszorítását'.

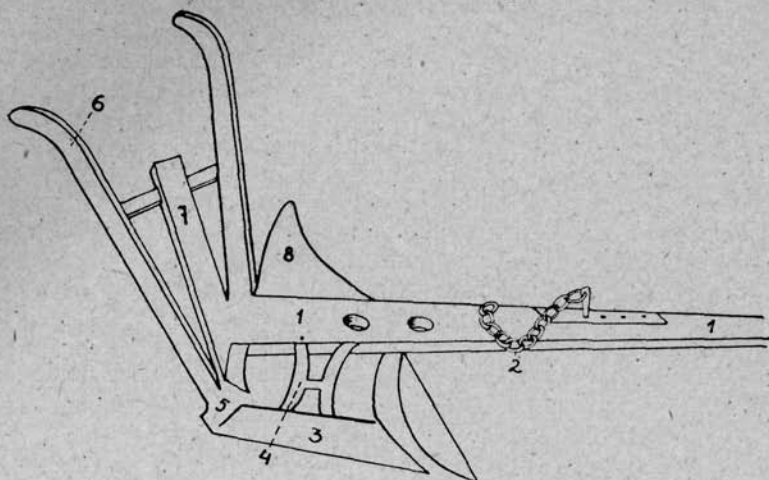
csupor csupar ,kisebb térfogatú cserépedény'.

derékszeg deríkszeg ,erős, vastag vasszeg a szekérben, mely az első sémelyt a fürgettyűvel, a nyujtót pedig az első tengellyel összeköti'.

dió dijó ,a lámpa rézkupakja'.

disznóól ~ ,sertésistálló‘.

drót ~ (*dróccsa*) 1. ,ablakrács‘. 2. ,lámpatartó drót‘.

I. ábra. Eke.

eke ~ (I. ábra) ,pflug‘. Tartozékai: *eketézsla*, *eketajga* (II. ábra), *sikoccsu* (II. 1.), *köszfa* (II. 2.), *vátószeg*, *ágas* (II. 3.), *símej* (II. 4.), *gerendey* (I. 1.), *kokas* (II. 5.), *pating*, *ekevas* (III. 1.), *ekepad* (III. 2.), *ekekormány* (III. 3. és I. 8.), *ekecsavar* v. *muttér*, *ekeködek* (I. 3.), *ekeláb* (I. 4.), *ekemacska* (I. 5.), *ekeszarv*, *ekeköz* (I. 7.), *horag*, *kabala*. Ezeket l. I. ábra.

ekecsavar ~ ,az ekevasat az ekeköldökhöz erősítő csavar‘. Másik neve: *muttér*. L. ott.

ekekormány ~ ,görbe vaslap az eke hátulján, mely az ekevastól fölhasított földet fölfordítja‘.

ekeköldök *ekeködek* ,a gerendelyről a földig nyúló széles, lapos vas, melyen az eke csúszik a földben‘. Másik neve: *köldök*. L. ott is.

ekeköz ~ ,a két ekeszarv közti erősítő fa‘.

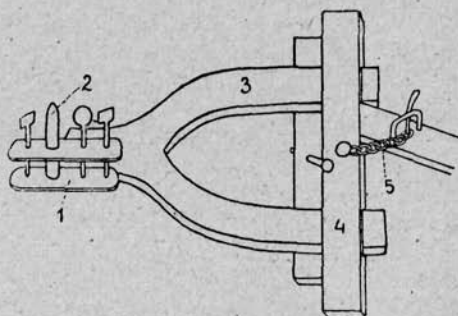
ekeláb ~ ,a gerendelyt és a köldököt összekötő)(alakú vas‘.

ekemacska ~ ,az ekeszarvésköldök kapcsolása‘.

ekepad ~ ,az ekevasat és ekekormányt összekötő vas‘.

ekeszarv ~ ,az eke végén hátrafelé ágazó két rúd, mellyel az ekét hátulról igazítják‘.

eketaliga *eketajga*, az a kétkerekű jármű, melyhez szántás közben az ekét csatolják‘. L. II. ábra.

II. ábra. Eketalyiga.

eketézsza ~ ,az eketaligához csatolt rúd'.

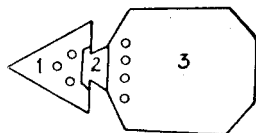
ekevas ~ ,alul az ekekormány elejére erősített éles vas, mely a földet vízszintes irányban hasítja'.

(L. III. ábra.)

előlánc ~ ,a nyomtatórúd első részét leszorító lánc'.

elsőház ~ ,utcafelőli szoba'.

fakanál fakalány ,fából készített evőkanál'.

III. ábra. Ekevas.

falfa ~ ,a kerék fala, kerülete, melyre a ráfot erősítik'.

fazék ~ ,topf'.

fejse ~ ,axt, beil'.

fénykép fénkép ,fotográfia'.

fergettyű fergeccsü ,a sémelyre helyezett forgatható fa, melynél fogva a szekér eleje ide s tova fordulhat'.

firhang ~ ,függöny, ablakfüggöny'.

fodormenta fodormënta ,mentha crispa'.

fogas ~ ,kancsók felaggatására szolgáló fogas'.

foglaló ~ 1. ,az asztal lábait összefogó pánt'. 2. a lapockákat keresztelő s a gerendyekkel párhuzamosan haladó boronarész'.

fojtó ~ , a sémelyt és a tengelyt összekötő vaskarika a szekérben vagy az eketaligában'.

fustély fuscél ,a taligabölcső rúdjaira szerelt, oldaldeszkákat tartó fogak'.

fürész fürész ,säge'.

gabonás gabanás ,gabonatartó épület'.

galáta galjata ,juhfejeshez használt faedény'.

gém gim ,kútgém'.

gémeskút gimeskút ,brunnen'.

gémrúd gimrúd ,a gém hosszabbik karjának végére láncsal vagy gúzzsal kötött hosszú farúd, mely a vederrel lejár a kútba'.

gereblye gerebgye ,fafogakkal ellátott hosszúnyelű szerszám, mellyel a réten az elhullott szénát összekaparják'.

gerenda gërënda ,balken'.

gerendely gerendej 1. ,az eke rúdja, mely elől a taligához van kapcsolva'. 2. ,a boronának két szélső gerendája, mely a lapockákat összetartja'.

gúzs guzs ,a löcsöt a szekér lajtorjájához erősítő vesszőből készült kötés'.

gyaka dzsaka ,két végén meghegyezett rögzítő karó ; búza-hordáskor használják, hogy a kévék jobban álljanak a szekérben'.

gyakatartó dzsakatartó ,a lajtorja alsórészébe illesztett, gyakát tartó vaskarika'.

hambár ~ ,deszkából készült, fedeles gabonatartó szuszék'.

hasgúzs hazsgúzs ,a szekér két lajtorját alul összekötő lánc'.

ház ~ 1. ,haus'. 2. ,szoba'.

házföldje hászföggye ,földpadló' (a házban).

heveder ~ ,a deszkákat tartó ágy-rész'.

hidlás hidlás ,istállóinak, ólnak alul üreges deszkapadrólzata'.

hiju ~ ,padlás'.

horog horag 1. ,a szekér akasztóláncának végére erősített karika'. 2. ,az ekeközből az ekekormány egyik nyílásához vezető horogszerű vas'. 3. ,a gémeskút horgának végére szerelt vas-horog'.

hosszúkötel *hosszúkötel* ,a nyomtatórúd leszorítására szolgáló kötel'.

istráng istrang ,a jóság megkötésére szolgáló kötel'.

itatóvályu itatóváju ,wassertrog'.

járom ~ ,joch'. Tartozékai:

járompáca, *alfa*, *bélfa*, *szemző*. Ezeket l. o. (L. IV. ábra).

járompálca járompáca ,két erős pálcá, mely kétfelől a tulajdonképpeni jármon és az alfán átdugva, a jóság nyakát a járomba zárja'.

járomszeg ~ ,az a szeg, mely a jármot a szekérrúdhoz erősíti'.

jászol jászój ,krippe'.

kabola kabala ,kétágú fa, melyen útközben az ekét csúsztatják'.

kakas kokas ,az eketaligát és a gerendelyt összekötő láncból és szegből álló kapcsolás'.

kakasülő kokasülő ,a szarufákat keresztben összetartó gerenda neve; erre telepedik a majorság.

kalangya kalandzsa ,kévéből rakott csomó; kalangyába rakják a kinyött kendert is'.

kalap ~ ,lámpaernyő'.

kanál kalány ,löffel'. Fajai: *fakalány* és *plékalány*. Ezeket l. o.

kanalas kalányos ,fali kanáltartó'.

kanapé kanapéj ,padláda'. Részai: *kanapéj háta*, *kanapéj karja*. Ezeket l. o.

kanapé háta kanapéj háta ,a kanapé hátsó, támlás része'.

kanapé karja kanapéj karja ,a padláda támlája'.

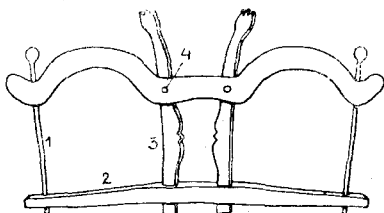
kancsó ~ ,krug'.

kapu ~ ,tor, pforte'.

karikakötés karikakötés ,a szekérrudat a két ágas közé szorító karikák neve'.

kártyus kárcsos ,félfülű hosszúkas, fölfelé szűkülő faedény, fakanna'.

kastély kastéj ,lécből készített tengeritartó'.

IV. ábra. Járom.

katlan katlany ,a sütőkemence oldalán lévő üsttel ellátott szapuló-tűzhely'.

kemence ~ ,cserépkályha'.

kép kíp ,bild'.

kerék ~ ,rad'. Tartozékai : *küllő*, *falja*, *ráf*, *kerékfű*. Ezeket l. o. (IV. ábra).

kerékfő kerékfű ,a kerék középső része, ahonnan a küllők szétágaznak'.

kerékfőkarika kerékfűkarika ,a kerékfőre húzott szorító vaskarika'. Másik neve *acstűkarika*. L. V. ábra.

kert ~ 1. ,garten'. 2. ,kerítés'.

kés ~ ,messer'.

késvilla ~ ,villa'.

köldök ködek. L. *ekeköldök* alatt.

közfa közfa ,a síkóttýú alsó- és felsőrészét összekötő lapos faszeg'.

kút ~ ,brunnen'. Részei : *gím*, *káva*, *horag*. Ezeket l. o.

kútkáva kútkáva ,a kutat körülvevő fakorlát'.

küllő ~ ,radspeiche'.

kürtő ~ ,füstvezető bádogcső'.

küszöb küszeb ,schwelle'.

lábos lábas ,kasserolle, rein'.

láda láda ,truhe, lade'. Tartozékai : *ládafedele*, *ládafija*. Ezeket l. o.

ládafedele ládáfedele ,a láda teteje'.

ládafija ládáfija ,schublade'.

lajtorja ~ 1. ,létra'. 2. ,a szekér két oldalát képező oldal-szerű rész'.

lajtorjaszár ~ 1. ,a létra fogait összetartó két hosszú fa'.

2. ,az a két farúd, mely a szekéroltal zápjait összeköti'.

lámpa lámpa ,lampe'. Tartozékai : *kalap*, *dijó*, *sróf*, *drócса*. Ezeket l. o.

lapító lapító ,gyúródeszka'.

lapocka lapacka ,a borona gerendelyeit összekötő pántok neve'.

laskanyújtó laskanyútó ,tésztalapító hengeres fa'.

levendula ~ ,lavendel'.

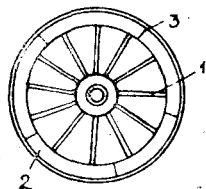
léc ~ ,latte, leiste'.

lőcs ~ ,a szekér lajtorjait tartó horgasfejű fa, mely a szekér négy szögletén a tengelyek végeire támaszkodik'. Tartozékai : *lőcsfíl*, *lőcskáva*. Ezeket l. o.

lőcsfíl lőcsfíl ,a lőcs vasnyúlványa, amelybe a lőcsgúzt akasztják'.

lőcskáva lőcskáva ,a lőcs alsó végére húzott vasalás, mely a szekértengelyre húzható karikában végződik'.

majoránna majaránna ,majoran'.

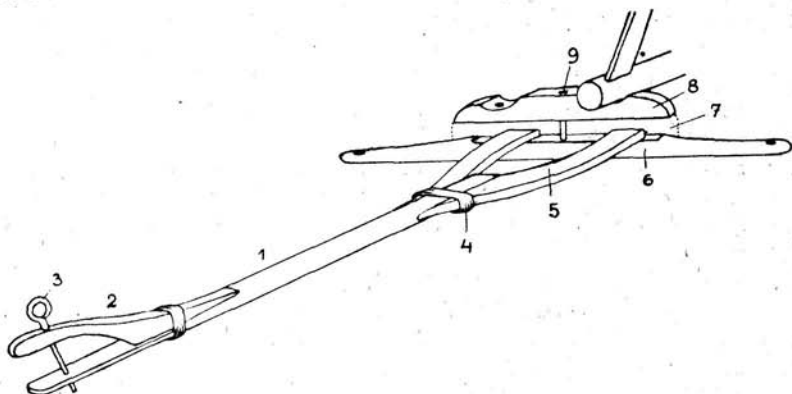
V. ábra. Kerék.

- marokvas marakvas*, a szekértengely két végére húzott rövid csőforma vas, mely a kerekeket szilárdan tartja a helyükön'.
- mestergerenda mestergërenda*, a ház főgerendája, mely a keresztgerendákat tartja a közepükön'.
- mutter muttër*. L. *ekecsavar* alatt.
- nyomtatórúd* ~, széna- v. búzahordás alkalmával használt hosszú rúd, mellyel a szénát leszorítják'.
- nyújtó, nyútó*, a szekér első és hátsó tengelyét összekötő, három ágban végződő erős rúd'.
- oldaldeszka ódaldëcka*, a szekér két lajtorjáját takaró széles deszka'.
- oldalrúd ódalrúd*, vendégoldal, vagyis a löcsökön kívül a szekérlajtorjájáról gúzson csüngő két hosszú, vastag rúd, melyeket széna- v. búzahordáskor tesznek fel, hogy velök a szekeret kiszélesítsék'. Másik neve: *rugyica*. L. ott.
- őszirózsa úszirózsa*, herbstaster'.
- pajta* ~, istálló'.
- pajtahíju*, az istálló padlása; itttartják a szénát'.
- párkány* ~, a kemence párkánya'.
- párna párna*, vánkos'.
- párnacsúcs párnacsup*, a párnahaj kivarrt része'.
- pating* ~, erős szíjdarab, mely az eke gerendelyét az eketaligához köti'.
- persely persej*, a kerékfőbe erősített vascső, mely a tengely körüli forgásában a kereket a kopástól óvja'.
- pítvar pítar*, a ház közbülső helyisége, mely előszoba és nyáron konyha is egyúttal'.
- platten plattën*, a tűzhelynek az a része, amelyen főznek'.
- pléhkanál plékalány*, fémkanál'.
- pole póc* ~, stellage'.
- porgaló* ~, öblös cserépfazék'.
- pümköstirózsa pünkestirózsa*, pfinstrose'.
- ráf* ~, a kerék falára húzott erős vasabrones'.
- ráma ráma*, ablakkeret'.
- rekesztés rekesztís*, a kályha belsejében lévő fűtést könnyítő rekesztések neve'.
- retesz* ~ 1. ,zár'. 2. ,az a fordított U-alakú vas, amelyik az alsó lajtorja hátsórészét a tengelyhez kapcsolja'.
- reteszjő reteszjű*, a retesznek a sémelybe vert része'.
- rúd* ~, deichselstange' (II. ábra).
- rúdjő rútfű*, a szekérrúd elülső vége'.
- rugyica* ~ L. *oldalrúd* alatt.
- sajtár sétár*, fejéskor használt faveder'.
- sémely simej*, a szekér tengelyeihez párhuzamosan erősített vastag fa, mely a szekér lajtorjait tartja s a rúd és nyújtó ágait a tengelyhez szorítja; az eketaligának is van sémelye'.
- sikottyú sikoccsu*, az eketaligát az eketézslához kapcsoló faszerkezet neve'.

sorrekesz ~ ,a szekénderék első- és hátsórészét lezáró deszkaszerkezet’.

sótartó ~ ,fából készült fali sőtartó’.

sövényfal süvinyfal ,az istálló vagy a szin ágakból font fala’.

VI. ábra. A szekér első része a rúddal.

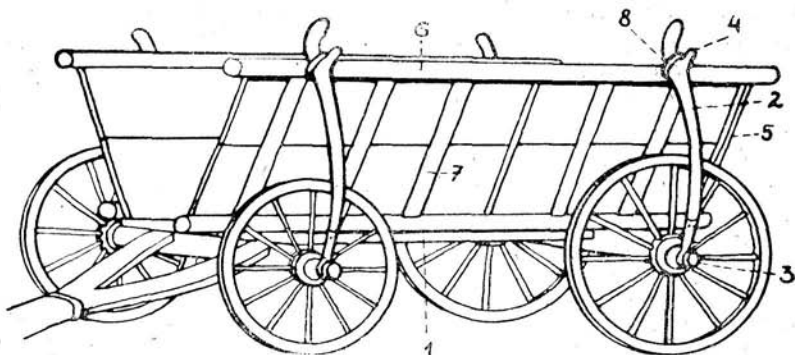
sróf ~ ,a lámpa becsavarható része’.

surgyé surdzséj ,szalmazsák’.

sütőkemence ~ ,kenyérsütő tűzhely’.

száj ~ ,a kemence szája, nyílása’.

szarufa ~ ,az épület tetővázának egy-egy \wedge -alakú gerenda-párja, melyet a fedőlécek kötnek össze a többivel’.

VII. ábra. Szekér.

szekér ~ ,wagen’ (VII. ábra). Tartozékai: *járom* (IV. ábra) *járompáca* (IV. 1.), *alfa* (IV. 2.), *bélfa* (IV. 3.), *szemző* (IV. 4.), *rúd*, (VI. 1.), *rútfű* (VI. 2.), *járomszeg* (VI. 3.), *vonószeg* v. *vontatószeg*, *karikakötés* (VI. 4.), *ágas* (VI. 5.), *tézsla*, *tengej* (VI. 6.), *vikszeg*, *símej* (VI. 7.), *fergecsü* (VI. 8.), *fojtó*, *derékszég* (VI. 9.), *marakvas*, *acstúkarika* v. *kerékfűkarika*, *persej*, *tándzsérkarika*, *nyújtó* (VII. 1.),

haszgúzs, kerék (V. ábra), küllő (V. 1.), *falfa* (V. 2.), *ráf* (V. 3.), *lőcs* (VII. 2.), *lőcskáva* (VII. 3.), *lőcsfil* (VII. 4.), *lajtorja* (VII. 5.), *csatlás*, *lajtorjaszár* (VII. 6.), *záp* (VII. 7.), *vaskötis*, *guzs* (VII. 8.), *horag*, *akasztólánc*, *átalja*, *dzsaka*, *dzsakatartó*, *sorrekesz*, *szekérderék*, *retesz*, *reteszfű*, *nyomtatórúd*, *előlánc*, *hosszúkötel*, *csiga*, *ódalrúd* v. *rugyica*, *tajgaböcső*.

szekérderék szekérderék, a szekér öble, belseje, a két lajtorja közötti térfogata'.

szekérfenék ~ ,a szekér aljába tett deszka'.

szekérkas ~ ,wagenkorb'.

székláb ~ ,a cseber állványa'.

szem ~ ,ablakszem'.

szemző ~ ,járomrész, a bélfát erősíti a tulajdonképpeni járomhoz'.

szín szín ,szénatartó épület'.

sztungaljáta sztungaljáta ,kis cserépcsupor, amelyet juhfejskor a *galjáta* madzagai közé helyeznek'.

szusзык szusзык ,gabonatarató láda'.

szűrő szűrő ,tejszűrő bádog, vászon vagy cserép készülék'.

szűrőpálca szűrőpáca ,a vászonszűrő két végéhez erősített pálca, mely a cseberre helyezett szűrőt fenntartja'.

tál ~ ,vízartó edény'.

tálás ~ ,fali táltartó'.

taligaböcső tajgaböcső főként ,trágyahordáskor használt, a szekérderéket helyettesítő, kétkereken mozgó szekér-rész'.

tányér tándzsér ,teller'.

tányérkarika tándzsérkarika ,a kerékfő két végéhez tett s a tengelyen szabadon forgó lapos karika, mely megakadályozza, hogy a lőcs, illetőleg a tengely töve a kerékfőt koptassa'.

tekenő tekenő ,fából készült mosó- v. dagasztó-tekenő'.

telek ~ ,belsőség, a faluban lévő udvar a hozzá tartozó kerttel együtt'.

tengely tengej ,achse'.

tézsla ~ ,négyes fogathoz használt pótrúd neve'.

tükör tüker ,spiegel'.

tűzhely túszej ,a takaréktűzhelyet tartó és azt szélesen körülvevő töltés neve'.

tűzhely alatt túszej alatt ,a tűzhely alatti üreg, melyben a fát tartják'.

tyúkház csukház ,a majorság tartózkodási helye, tyúkól'.
Másik neve : *csukketrec*.

tyúkketrec csukketrec. L. *tyúkház*.

váltószeg vátószeg ,a sikottyut az ágashoz erősítő vasszeg'.

vasfog ~ ,borona-rész, a lapockák és foglalók találkozási pontjába erősített nagy vasszeg'.

veder ~ ,eimer'.

végszeg víkszeg ,a tengely végébe tett szeg, mely megakadályozza a kerék kiesését'.

viola vijala ,viole‘.

vonószeg ~ ,az az erős szeg, mely a rudat a tézslához kapcsolja‘. Másik neve : *vontatószeg*. L. o.

vontatószeg ~. L. *vonószeg* alatt.

záp ~ ,a szekérlajtórja alsó- és felsőrúdját egymáshoz kötő bordafa‘.

II. Szövés-fonás, eszközei, ruhaneműek.

abrosz abrasz ,asztalterítő‘. Fajai : *szőrabrasz*, *szűttesabrasz*, *varattasabrasz*. Ezeket l. o.

acél ~ ,osztováta-rész, feszítő készülék‘.

akasztó ~ ,négy pántocska a radrágón ; ezeken át fűzik az övet‘.

bárta bárta ,a pendelynek az a része, amelybe a zsinórt fűzik‘. Másik neve *korc*. L. o.

bél ~ ,a nyüstpálca hosszanti fonala‘.

bogánccs ~ ,az a harminc-negyven pálca, mely a hasajóra tekert fonálrétegeket egymástól elválasztja‘.

bordahaj ~ ,a szövőszék azon alkatrésze, mely a bordát keretszerűen magába zárja‘.

bordahajlapocka bordahajlapacka ,a szövőszék karjáról lecsüngő két lécz, mely az egész bordaszerkezetet tartja‘.

borsózásos szálhúzás borsózásos szálhúzás ,az aszúrozás egyik neme‘. L. még *szálhúzás* alatt.

braszka ~ ,lábitótartó‘.

brinyélas ~ ,fonott keresztzemes öltésmód‘.

búzaszemes buzaszemes ,a ráncolás egyik faja az ingvállon‘.

csepű csepű ,a gerebenben maradt, alsóbbrendű szősz‘.

Fajai : *heccsepű*, *páccsepű* és *tűcsepű*. Ezeket l. o.

csipke ~ ,spitzen‘.

csipvessző csipvessző ,a hosszanti fonálrétegek közé keresztben fektetett lapos pálcák, melyek a két fonálréteget szép rendben összefogják és szétválasztva tartják‘.

csizma ~ ,stiefel‘.

cső csű ,csűröléskor használt bodzacső, melyre a fonalat tekerik‘.

csűrölő ~ ,az az eszköz, melynek segítségével a megvetett kenderfonalat csövekre tekerik‘. Tartozékai : *orsó*, *kerék*, *ládá*. Ezeket l. o.

darab ~ ,tizenkét pászma összekötéséből keletkezett fonalsomó‘.

derék derik ,az ing deréktáji része‘.

derékalj derekaj ,tollúval töltött, derék alá tett ágynemű‘.

ecset ~ ,a szősz-szálakat vékonyabbra hasító ecset‘. Használata nem általános.

ellenző ~ ,a nadrágnak az a részze, mely a két övtáji nyílásnál fedi a fehéreneműt‘.

- eresztőrúd* ~ ,a hátsó *hasajófüt* megakasztó hosszú rúd, mellyel néha-néha eresztenek a szövőszéken‘.
- fersing* ~ ,női szoknya‘.
- fésű füsü* ,a gyapjú fésülésére szolgáló eszköz‘.
- feszítő feszítő* ,a szövőszék azon része, melynek segítségével a vásznat kifeszítik‘.
- foglaló* ~ 1. ,a talpfákat összekötő szövőszék-rész‘. 2. ,a vetőszeg orsóját a lapockákkal összekötő rész‘ (X. 3.).
- fonál fonal* ,megfont kenderszál‘.
- fő fű* ,a kinyótt, csomóba kötött kender‘.
- friskó* ~ ,ujjas vászon-kabátka‘.
- frungyia frundzsia* ,guzsalykötő madzag‘.
- fül fil* ,nadrág akasztó‘. L. *akasztó* alatt.
- gallér* ~ 1. ,kragen‘. 2. ruhán, kötényen : ,öv‘.
- gatyá gacsá* ,lábravaló‘.
- gatyafenék gacsafenék* ,a gatyá hátsórésze‘.
- gatyamadzag gacsamadzag* ,szöttes madzag, melyet a korcha húznak s úgy kötik fel a gatyát‘.
- gatyaszár gacsaszár* ,a gatyának az a része, melybe az ember a két lábát dugja‘.
- gereben* ~ ,az eltilolt kenderanyag fésülésére szolgáló nagyfésű‘.
- gomolyag gombajig* ,knäuel‘.
- guzsaly guzsaj* ,spinnrocken‘. Tartozékai : *talp* és *nyél*.
- guzsalynyél guzsajnyél* ,a guzsaly felnyúló rúdja, melyre a kendert felkötik‘.
- guzsalytalp guzsajtalp* ,a guzsalynek az a része, melybe a guzsalynyél van erősítve‘.
- gyapju dzsapju* ,wolle‘.
- gyapot dzsapott* ,készen vásárolt pamut-fonál‘.
- hamvas hammas* ,hamvas; szapuláskor használt vászondarab, melyre hamut tesznek‘.
- harisnya* ~ ,szűk posztónadrág‘.
- háromlyukú szálhúzás háromjuku szálhúzás* ,a szálhúzásnak nevezett varrásmód egyik faja‘. L. o.
- hasaló hasajó* ,a szövőszék két végén lévő henger, melyre elül a kész vásznat, hátul a fonalat tekerik‘.
- hasalófő hasajófű* ,az első hasajó jobbfelén, a hátulsó bal-felén lévő végződés; az elsőre van szerelve az *acél* és a *jukasfa*, a hátulsóra pedig az *eresztőrúd*‘. Ezeket l. o.
- hegycsepű heccsepű* ,heheléskor a hegyzőszözből kiváló kenderszál‘.
- hegyzősz heccszösz* ,a kenderszár hegyéről lekerülő, kevésbé finom szösz‘.
- hehel* ~ ,a hegy- és töszösz fésülésére szolgáló eszköz‘. L. még *kicsihehel*.
- ing* ~ ,hemd‘.
- ingránc* ~ ,az ing válltáji ráncolása‘.

ingváll ~ ,az ing vállrésze‘.

kájér ~ ,a guzsalyra feltett, megfonandó gyapju- v. kender- anyag‘.

kalap ~ ,hut‘.

kánur ~ ,a gyapjú meggerebenelésekor hátramaradt durva gyapjuanyag‘.

karöltő karatű ,az ing hónaljalatti része‘.

kender ~ ,hanf‘.

kerék ~ ,a csürlő orsóját forgató kerék‘.

kereszt szem kereszt szem, keresztöltés‘.

keszkenő keszkenyő ,fejre való kendő‘. L. még *kicsikeszkenyő* és *natykeszkenyő*.

kicsifolt kicsifót, a csípő körüli harisnya-bővítés‘. L. még *nagyfolt*.

kicsihehel ~ ,kisebb, a szösz másodszeri fésülésére alkalmas fésű‘.

kicsikeszkenő kicsikeszkenyő ,zsebkendő‘.

kicsitekerő ~ ,a gyapot feltekerésére szolgáló eszköz‘.

korc ~ ,a *bárta* újabb neve‘. L. o.

kottéc ~ ,a nyüstpálcára tekert fonál, mely a nyüstpálcákkal együtt a nyüstöt alkotja‘.

láb ~ ,az a négy merőlegesen álló oszlopocska, melyen a szövőszék áll‘.

lábító lábító ,a szövőszék pedálja‘ (VIII. ábra.).

láda láda ,a csürlő ládája‘.

lajbi lajbi ,mellény‘.

lajbiköntös lajbiköntes ,egybevarrt, szoknyából és lajbiból álló női ruha‘.

lapocka lapacka ,a vetőszeg négy pántrésze, ezeket az orsó két végén keresztbetett foglalók tartják össze‘ (XI. 2.).

lékri ~ ,a felső testet borító női ruhadarab‘.

lepedő ~ ,leintuch, bettuch‘.

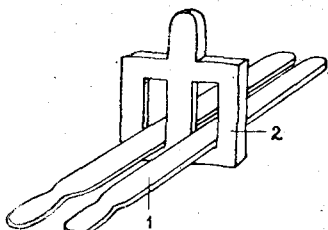
lyukasfa jukasfa ,az első *hasajófüre* szerelt szövőszék-rész, mely az acéllal együtt a verő feszesen tartására szolgál‘.

macskanyomos szálhúzás macskanyomos szálhúzás ,a szálhúzásos varrás egyik változata‘.

madzag ~ ,a pendelybe összehúzás céljából fűzött zsinor‘.

mákvirágos szálhúzás mákvirágos szálhúzás ,a szálhúzásos varrás egyik változata; ingujjat díszítenek vele‘.

mellrevaló mērevaló ,bundájával befele fordított, báránybőrből készült férfi vagy női mellény‘.

VIII. ábra. Lábító.

motóla motolla ,a megfont kender megmotolásához, feltekeréséhez és pászmákba osztásához használt eszköz' (IX. ábra).

nadrág ~ ,hose'. Részei: *ellenző*, *fil*,

nacsfót, *kicsifót*,

talpaló. Ezeket l. o.

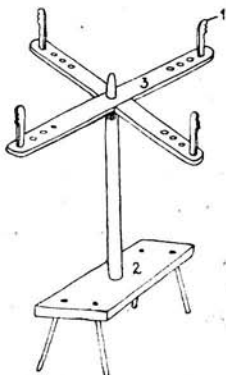
nagyfolt nacsfót ,csípőkörüli harisnya-bővítés'.

nagykeszkenő nacskeszkenyő ,a fejjelegyütt az egész felső testet beburkoló kendő'.

nagytekerő nacstekero ,fonalgombolyító szerkezet'.

nyújtó nyútó ,a szövőszékre felnyújtott, felcsavart fonál, a vászon hosszanti fonala'.

nyüst ~ , a szövőszék egyik alkatrésze: láncszem módjára egybekapcsolódó zsineteknek sűrűn egymást követő kettős sora, melyeknek egybekapcsolódó középvonalán vannak kereszt-tülhúzva a szövőszék hosszanti fonalai. Részei: *kolléc*, *nyüzsbot*, *nyüspáca*. Ezeket l. o.

nyüstbot nyüzsbot ,a szövőszék pipájára (karfájára) keresztbe fektetett és a szkripcokat (csigákat) tartó fa'.

nyüstpálca nyüspáca ,a kollécot tartó nyüstrész'.

orsó ~ 1. ,spindel'. 2. ,a csürlő azon része, mely a csövet tartja'. 3. ,a vetőszeg központi része' (XI. 1.).

orsókarika ~ ,az orsó szárára húzott fakarika, mely az orsó forgását elősegíti'.

osztóváta isztovátá ,szövőszék'. (X. ábra.) Tartozékai: *talpfa* (X. 1.), *foglaló* (X. 2.), *pipa* (X. 3.), *láb* (X. 4.), *hasajó* (X. 5.), *hasajófű*, *bordahaj* (X. 6.), *bordahajlapacka*, *vetéllő*, *nyüst*, *nyüspáca*, *kolléc*, *bél*, *nyüzsbot* (X. 7.), *szkripc* (X. 8.), *ponkastaj*, *eresztőrúd* (X. 9.), *csípvezző*, *juharfa*, *acél*, *lábító* (VIII. 1.), *braszka* (VIII. 2.), *bogáncs*, *jeszítő*, *nyútó* (X. 10.), *verő*'.

páccsepű páccsepű ,másodszori heheléskor kikerülő finomabb csepű'.

páccsösz ~ ,másodszori heheléskor kikerülő finom szösz'.

pálha pálha ,háromszög alakú ingbővítés a hónaljban'.

pánt ~ 1. ,a férfiing kezelője'. 2. ,a lábisköntes öve'.

párkány ~ ,a gatyá vagy a harisnya felső, visszahajtott része'.

pászma pászma ,megmotólalt kenderfonal köteg'.

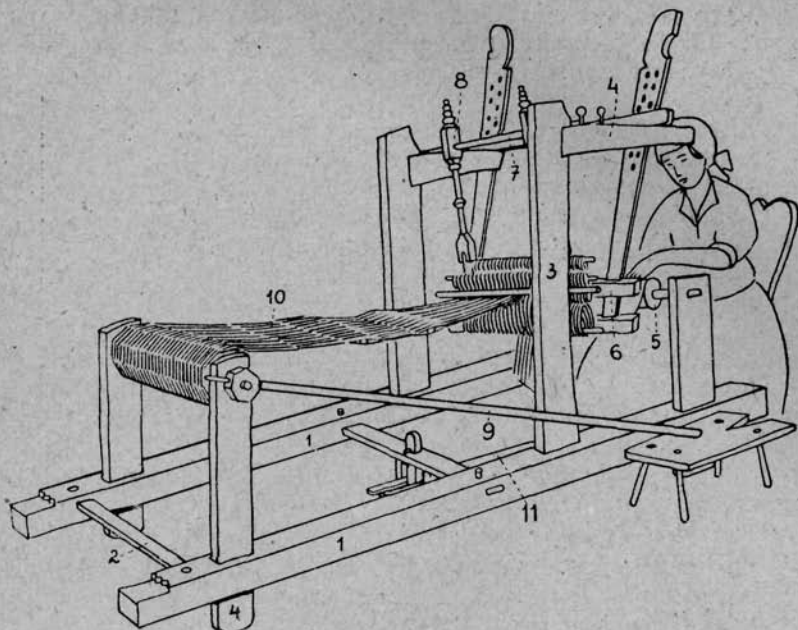
pecek picök ,inggallér alatti erősíték'.

pendely pendej ,női alsós szoknya'.

petrezselymes petrezsejmes ,a ráncolás egyik faja az ingvállon'.

pipa ~ ,a nyüstbotot és a jármot tartó rész'.

pokróc ~ ,gyapjútakaró'.

X. ábra. Osztováta.

ponkostaj ponkastaj ,az osztováta azon része, melynek segítségével a hosszanti fonalakat a hátulsó hasajóhoz erősítik‘.

pozdorja ~ ,a tiloláskor félreeső kendertörmelék‘.

prámázás ~ ,a gatyaszár szegése‘.

prigli ~ ,téglalakú foglалás az ing mellnyílásán‘.

ráza ráza ,a tekerőlevelek végére erősített négy szeg‘.

rojт ~ ,a gyapjúkötény rojtja‘.

ruha ~ ,kötény‘.

sapka ~ ,báránybórból készült süveg, kucsma‘.

suluvár ~ ,harisnyaszabású, szűk vászonnadrág‘.

surc ~ ,gyapjúkötény‘.

szaj ~ ,mellső ingnyílás‘.

szála szála 1. ,a kender szál‘ 2. ,gerebeneléskor a gerebenben maradó legfinomabb kender- vágy gyapjuszál‘.

szálhúzás szálhúzás ,azsúrozás‘. Fajai : *borsózásas szálhúzás*, *háromjúkú szálhúzás*, *macskanyomas szálhúzás* és *mákvirágas szálhúzás*. Ezeket l. o.

szegő ~ ,a vászon szélének beszegett része‘.

szkripc ~ ,a szövőszék karjáról lefüggő csiga, melyen a nyüstök felváltva le s fel mozognak‘.

szórabrosz szórabrasz ,gyapjúból szőtt asztalterítő‘.

szórruha szórruha ,gyapjúkötény‘.

szórszőnyeg szórszűnyeg ,gyapjúból készült ágytakaró‘.

szösz ~ ,a gerebeléskor kiváló másodrendű kenderanyag neve'. Fajai: *hecsszösz*, *pácsszösz*, *tűszösz*. Ezeket l. o.

szűttesabrosz szűttesabrasz ,gyapotból vagy kenderből készített abrosz'.

táblás lepedő ~ ,táblás szövésű díszlepedő'.

takaróruha ~ ,az étel letakarására szolgáló, négyszögletes, néha kivarrt vászondarab'.

talpaló ~ ,a harisnyaszár szalagszerű végződése; a láb-szárra csavarják s úgy rögzítik a harisnyaszárat'.

talpfa ~ ,az osztovata lábait és pipáit összekötő gerenda-szerű rész'.

tászli ~ ,inggallér, ruha vagy kötény aljának fodra'.

tekerőláb ~ , a tekerőlevél háromfele ágazó lába'.

tekerőlevél ~ ,a tekerőlábon forgó szerkezet, melyre a legombolyítandó fonalat kifeszítik'. Részei: *tekerőláb*, *ráza*. Ezeket l. o.

tiló ~ ,a kender összetörésére, megtisztítására szolgáló eszköz'.

tőcsepű tőcsepű ,heheléskor a tőszöszből kiváló kenderszál'.

tőszösz tűszösz ,elsőrendű szösz a kender-szár tövéről'.

ujjas ujas ,posztóból készült férfi vagy női kabát'.

vagdalás ~ ,vagdalt vászonra himzett varrás'.

varrottas abrosz varattasabrasz ,kivarrt gyapot vagy kender-abrosz'.

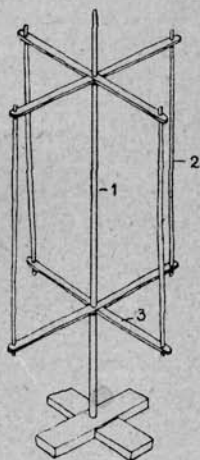
verő ~ ,az a fonál, melyet a vetelő segítségével a hosszanti fonalakba beleölttenek'.

vetelő vetéllő ,az a csővel ellátott szerkezet, melynek segítségével a verőt a hosszanti fonal-rétegen átöltik'.

vetőszeg ~ ,tengely körül forgó négy függőleges rúdból álló készülék, melyre fölrendezik, mérik a fonalat, hogy aztán a szövőszékre csavarhassák' (XI. ábra). Tartozékai: *orsó*, *lapacka*, *fogláló*. Ezeket l. o.

zabszemes zapszemes ,a ráncolás egyik faja az ingvállon'.

Kolozsvár.

XI. ábra. Vetőszeg.

Vass Ilona.